

HET OUDE SCHOORL

herinneringen van een geboren Schoorlaar

Jan Pool

Oorspronkelijke tekst in een nieuwe layout en aanvulling van illustraties

Jan Pool

HET OUDE SCHOORL

herinneringen van een geboren Schoorlaar

ingeleid door Arie Schermer

oktober 1981

uitgeverij **PIROLA**

Detail van kaart Schoorl 1903, Schoorlse buurt (collectie Piet Heystek)

ISBN 978 90 6455 025 6

Inhoud

<i>Enkele woorden ter inleiding</i>	5
<i>De Schoorlse buurt</i>	12
<i>Over ‘stook’ en nog wat</i>	36
<i>Over het dagelijks eten</i>	37
<i>Hoe men aan drinkwater kwam</i>	42
<i>De moestuin van dominee</i>	44
<i>Het Alkmaarse schoolfeest</i>	46
<i>Over Willem Blom</i>	50
<i>Hoe een gezin uit zijn woning gezet werd</i>	55
<i>De geschiedenis van het aardappelkoken</i>	57
<i>Over de doktoren van toen</i>	60
<i>Schoorl en de buitenwereld</i>	62
<i>Het ‘glazen huis’ aan de Molenweg</i>	67
<i>Een grote katastrofe uit vroeger tijd</i>	69
<i>Hakhoutbossen en takkenbossen</i>	71
<i>Hoe de Munniksnol aan z’n naam kwam</i>	75
<i>“De Wildernis’ van Schoorl</i>	77
<i>Jan Bas z’n tuintje</i>	79
<i>Een voorjaarswandeling</i>	81

Enkele woorden ter inleiding

Met de hierna volgende artikelen over het leven van alledag in de periode aan het einde van de vorige eeuw treedt Schoorlaar Jan Pool (92) naar voren.

We kunnen ons gelukkig prijzen dat alles wordt verteld door iemand die de oude tijd in School van rond de eeuwwisseling zelf aandachtig meebeleefde. De verhalen belichten gebeurtenissen en bijzonderheden die geheel passen in de dagen toen veel nog eenvoudiger toeging.

Wanneer we onze blik eens laten gaan over de situatie zoals die was tijdens de jonge jaren van Jan tot de eerste wereldoorlog, dan komen we met enkele willekeurige korte grepen tot het volgende:

In zijn beginjaren was er in Schoorl een werk gaande dat op de bewoners veel indruk maakte. Het hoge duin, de 'Munniksnol', werd afgegraven; nu staat op deze plek het bezoekerscentrum van Staatsbosbeheer. Met een zandspoor werd, dwars door alles heen, het afgegraven zand door de Nollen en de polder naar het Noordhollands Kanaal getransporteerd. De werkkrachten, 'polderjongens', woonden in tijdelijke keten.

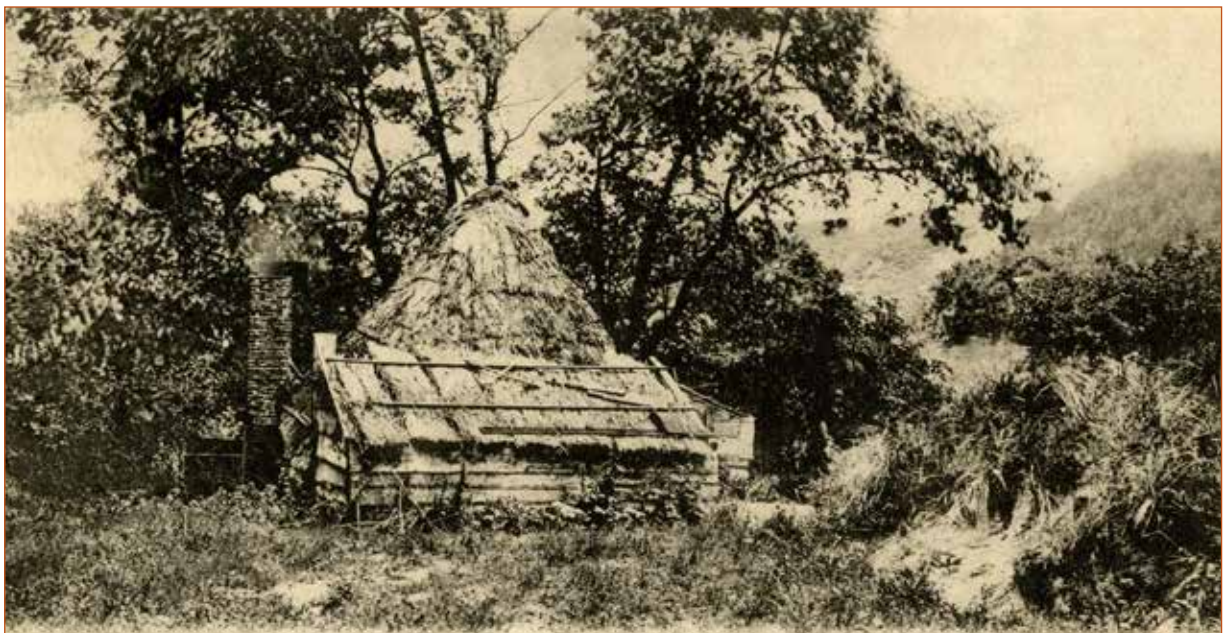
Het werk betekende een korte tijd van opleving in het

armelijke dorp, in het bijzonder voor de winkeliers en de kasteleins. Een tijd van 'reuring', maar ook van vechtpartijen tussen de polderjongens en de sterke dorpelingen.

Daarna was er weer de terugval naar soberheid en naar minder opwindende voorvallen. In de winter was er werkeloosheid, waaraan 'de kerken' en de vereniging 'Hulp in Nood' weinig verlichting konden geven. De armste mensen woonden in keten, waarvan er nog enkele bestonden. Het waren primitieve bouwsels, enigermate verzonken in de grond. De daarin wonende behoeftige vrouwen trokken eens per week langs de boerenstand in het noordelijk gemeentedeel, waar men het beter had. De daar opgehaalde centen werden heel zuinig besteed bij 'Aaltjebuurtje' in het winkeltje aan het Groenelaantje: een kwart van een kop boter, een stukje gist, enkele centen voor koffiebonen.

Daarnaast floreerde echter ook de rederijderskamer 'Het Duinviooltje', die in de winter een paar uitvoeringen verzorgde.

*een keethoek
Klimweg Fietspad,
1900*

Rederijderskamer 'Het Duinviooltje'

staand: Piet Das, Anne Stam, Jaap Breed, Jan Klaver, Dirk Rus, Luus Raat, Stoop, Jan Hoogvorst, onbekend.

*zittend: Jannetje Das, Siemen Hoogvorst, Trijntje Das, Trijntje Jongerling, onbekend, Arie Jongerling, Maartje Jongerling.
repetitie en opvoering in 's Landswelvaren te Schoorldam*

winkeltje van 'Aaltjebuur' Groenelaantje 6, 1910

's Avonds kwamen de jonge kerels in de oude smidse van Tinus Hoebe (*Heereweg 6*) gezellig bijeen om onder het hameren van de smid op zijn hoefijzers met behulp van zware voorwerpen hun onderlinge krachten te meten.

Dit alles ging zo z'n gang tot de eeuwwisseling, toen in Zuid-Afrika de Boerenoorlog woedde, hield dat de gemoederen hier danig bezig.

Men liep elkaar achterna voor het laatste nieuws en verheugde zich in overwinningen van de Boeren. De jongelui werden lichtelijk krijgshaftig; ze gingen aan schietoefeningen doen en liepen - net als de Transvalers - met breedgerande hoeden.

In die tijden kenden alle Schoorlaars elkaar en wisten ze veel van elkaar, hetgeen niet alleen voordelen, maar ook nadelen met zich meebracht. 'Mevrouwen' waren nog onbekend. Men sprak slechts van 'juffrouw van dominee' of 'juffrouw van meester'. De rest van de getrouwde vrouwen werd aangesproken met 'vrouw die en die' of werd gewoon bij de voornaam genoemd.

De bakker, de slager en de schoenmaker liepen als vanzelfsprekend de woningen binnen en leverden hun waren op tafel af. Gekookt werd er op het fornuis, gestookt met harde turf of hout en soms met kolen. Ook gebruikte men petroleumstellen.

Af en toe kwam er een 'vaste' bedelaar uit Alkmaar aan de deur een cent vragen.

Op straat groetten de mensen elkaar. Deed men dat niet, dan stond men slecht aangeschreven. De jongens werd ingeprent voor de enkele plaatselijke notabelen netjes hun petje af te nemen. Omstreeks 1900 veroorzaakte de eerste auto van notaris Baks veel opwindings als deze naar Schoorl kwam om familie te bezoeken. In de verte hoorden de mensen dan het geraas al aankomen en snelden ze naar de weg om het voertuig te zien voorbijgaan.

Na de eeuwwisseling begon zich voor het wel zijn van de mensen een kentering ten goede af te tekenen. De tuinbouw - waaronder zaadteelt - ging bevredigende resultaten opleveren.

Ook de eerste, wat men noemde 'vreemdelingen', kwamen naar Schoorl. Ieder jaar dikwijls dezelfde families die veelal 'gemeubileerd' huurden. Tijdens de jaren van de eerste wereldoorlog zou het 'vreemdelingenverkeer' sterk toenemen doordat gegoede landgenoten niet met vakantie naar het buitenland konden.

Een andere gebeurtenis van betekenis was het feit dat Schoorl een eigen postkantoor kreeg. Frans Stenneberg werd daar kantoorhouder. Het postkantoor kwam op de plaats, waar nu het restaurant 'Djempol' (*nu 't Trefpunt'*) is gevestigd. Op de zomerse zondagen begonnen de 'feestboten' uit

Stenneberg en echtgenote voor hun postkantoor Laanweg 2, nu 'Het Trefpunt'

Amsterdam en de Zaanstreek te komen. Het waren boten waarmee de buurt verenigingen uit die plaatsen hun jaarlijkse uitstapje naar Schoorl maakten. De boten meerden af in Schoorldam; in optocht ging men dan langs de Laanweg naar Schoorl. Met vaandel

en muziek voorop toog men naar het witte duin en het terrein van 'De Roode Leeuw'. Het betekende voor Schoorl korte tijden van grote drukte. In 1913 ging de tram Alkmaar-Schoorl-Warmenhuizen-Schagen rijden hetgeen eveneens bijdroeg aan de opkomst van de gemeente.

Tussen al dit dorpse gebeuren bracht Jan Pool zijn jongelingsjaren door. Die jongens van toen waren nog 'lopers', geen 'fietsers'. Met de kameraden Hendericus en Gerrit, zoons van meester Selhorst, werden speurtochten naar duin en strand gemaakt. Eén van die tochten is in de herinnering gebleven; deze leidde namelijk helemaal naar Wijk aan Zee. Hendericus en Jan waren nog maar een jaar of twaalf toen ze het plan opvatten om van huis weg te lopen. Een avontuurlijke bevinging! Op een winterdag ging het tweetal langs het strand via Egmond aan Zee naar Wijk aan Zee, waar hun wegloopdrift blijkbaar zodanig was bekoeld, dat ze vandaar de terugweg aanvaardden. Eerst liepen ze naar Beverwijk en daarna volgden ze de tramrails - van de stoomtram Haarlem-Alkmaar -

*plezierboot van Alkmaar Pakket voor het notarishuis
E. Bowien, 1935*

tot de kaasstad. In het holst van de nacht kwamen ze thuis.

Ondertussen had meester Selhorst tot het Schoorlse strand met jonge kerels een zoekactie gehouden. Daar waren echter alle sporen door het zeewater uitgewist, zodat de speuractie niets opleverde ...

Een voorval van meer betekenis, dat boven dien een grote nawerking bij Jan Pool had, was het vinden van een bericht in een fles op het strand. Dit gebeurde twee keer; de eerste maal toen hij een jaar of vijftien was en in de duinen werkte. Dit bericht stond op een kaart en had te maken met een onderzoek van bepaalde zeestromingen. Jan, noch de andere 'duinders' konden het Engels goed begrijpen en hij begon nu door zelfstudie te proberen zich die taal eigen te maken. Dat kwam goed van pas want een paar jaar later al vond hij een tweede fles, ditmaal met het adres van een zekere Mr. H. Scott uit een Londense voorstad erin. Jan Pool was reeds zover met het Engels dat hij de taal kon lezen en schrijven. Er ontstond een briefwisseling met Scott en reeds een jaar daarna kwam deze over naar Schoorl.

Dat was een hele gebeurtenis voor de andere mensen: zomaar een Engelsman hier in het dorp! Samen bezochten ze het strand en gingen met een andere vriend, Max Zomerdijk die in het duin woonde, naar het Rijksmuseum in Amsterdam.

De kennis van Scott en Jan Pool is nog lang

aangebleven met af en toe een bericht over en weer, maar is tenslotte uitgesleten.

Jan is altijd een verwoede boekenlezer geweest. Het lezen ging hem vlug af en door zijn goede geheugen heeft hem dat op een bijzondere wijze ontwikkeld en hem inzicht in het wereldgebeuren gegeven. Ook in het Engels en later in het Duits heeft hij veel gelezen.

Na zijn schooljaren heeft Jan Pool bij de oude dominee Jelgersma gewerkt. Hij is hier nu nog de enige die deze bijzondere man heeft gekend. Zijn verblijf daar met alles wat de dominee aan de hand had, met zijn liefhebberijen op het gebied van tuinbouw en boerenbedrijf, maakte veel indruk op de jonge Jan.

Hij ging ook ter catechisatie in de 'leering boet' achter de oude pastorie. En naar de Zondagsschool in Groet en dan helemaal over Camperduin, over het strand tot paal 30 en langs het duinpad terug. Lid van 'de kerk' is hij echter niet geworden.

Jan Pool ging zich ontwikkelen tot een kundig landbouwer die zijn brood verdiende later ook samen met zijn zoon Jacob - op landerijen in het Geestmerambacht achter Schoorldam en in de Hargerpolder.

Tot op hoge leeftijd deed hij daar zijn werk en nu heeft hij nog steeds genoeg in de grote tuin bij zijn huis waarin hij bloembollen en groente kweekt. Een fijne tuinder, die steunt op een lange ervaring!

Hij is bijzonder geïnteresseerd in het planten en dierenleven en in de oudheidkunde. Hij is wel de eerste Schoorlaar die nestkastjes maakte voor de hollenbroeders en deze ook weggaf aan vrienden om ze elders op te kunnen hangen.

Bij het maken van een greppel in het 'Ambacht' vond hij brokstukken van middeleeuwse kannen; dat was in 1913. Dit bracht hem tot de amateur-archeologie, vooral nadat hij contact had gezocht met de Leidse professor Holwerda voor de verzending van de door hem gevonden scherven.

Na de Tweede Wereldoorlog zou de oudheidkunde

Klik in het beeld voor de film

dorpsfilm 1967, Alphons Leysen

een grote vlucht nemen; Jan Pool was met zijn vroege interesse zijn tijd ver vooruit! Talloos zijn de speurtochten die we met hem ten dienste van de archeologie hebben gemaakt.

Het is zo'n dertig jaar geleden dat vrienden bij het aanhoren van de verhalen over het oude Schoorl hem hebben aangeraden daar van eens iets op schrift te stellen. Anders zou alles zo gemakkelijk verloren gaan. Gelukkig heeft hij daaraan gehoor gegeven en ontstonden de artikelen over 'vroeger' of over waar nemingen in o.a. de duinen. Enkele verhalen hebben in 'De Duinstreek' gestaan, andere werden achtergehouden en waren alleen aan zijn vrienden bekend.

Het is een goede gedachte van de Schoorlse uitgeverij Pirola geweest om de verhalen van Jan Pool in een bundel uit te geven. Wederom wordt zo een bijdrage geleverd om onze kennis te verrijken over een periode in deze gemeente, die al bijna in de vergetelheid is geraakt.

Ook de afgedrukte oude foto's helpen ons het oude dorp voor de geest te halen.

Jan Pool woont nog altijd in het huisje, waarin hij geboren is. Getrouwd met Dieuwertje de Vet, drieënzestig jaren lang!

Hij heeft nu grote moeite met de uitwassen in de maatschappij van deze tijd. Vele jaren is hij al lid van de geheelonthoudersvereniging; het is te begrijpen dat hij het huidige drank misbruik buitengewoon veroordeelt.

Zijn visie op het leven heeft altijd een filosofische inslag gehad. Dikwijls ondersteunde hij zijn inzichten met uitspraken van de Chinese wijsgeer Lao-Tse.

Nu zijn gezichtsvermogen slechter wordt - wat het lezen erg bemoeilijkt - werd hem gevraagd of hem dat geen innerlijke strijd gaf. Geheel naar zijn aard was zijn antwoord: "Nee, het is een natuurlijk verloop. Zo gaat dat ..."

Schoorl, oktober 1981

A. SCHERMER

Jan Pool met zijn vrouw Dieuwertje de Vet voor hun huisje op Laanweg 13

Jan Pool schrijft 25-ste Pirola-uitgave

„Het oude Schoorl”: verhalen van rond de eeuwwisseling

SCHOORL. — De 93-jarige Jan Pool uit Schoorl lanceerde afgelopen zaterdag zijn boek „Het Oude Schoorl”. Een bijzonder boek voor zowel de leeftijdgenoten van Pool als de latere generaties. Het boek bevat verhalen over huis-, tuin- en keukenonderwerpen uit het Schoorl van rond de eeuwwisseling. Verhalen die het dagelijks leven van toen, ver vóór de grote toeristenstroom op gang kwam, opnieuw tot leven brengen. Een opmerkelijk boek en aanleiding tot feestelijke gevoelens bij uitgeverij Pirola. Niet alleen kon men afgelopen zaterdag de eerste exemplaren van Pool's boek ten doop houden. Het gaat namelijk om de 25-ste uitgave van Pirola terwijl de uitgeverij tevens 12½ jaar bestaat.

„We zijn als uitgeverij trots op deze nieuwe uitgave, er is een heel mooi boek bijgekomen”, kon A. Leijssen namens de uitgeverij vol trots melden. Leijssen benadrukte het belang die de herinnering van Pool hebben voor de generatie van nu. „Het zijn verhalen uit Pool's eigen tijd, zo rond 1900, die mensen uit deze tijd veel te zeggen hebben. Vanuit de betrokkenheid bij en het gevoel voor het eigen dorp worden veel aspecten van dat dorp duidelijk”.

Leijssen nam als voorbeeld de kunstbare binnenduinrand van de gemeente. Pool beschrijft dit fraaie natuurverschijnsel uitgebreid in zijn boek. Leijssen: „Als je dat leest besef je pas dat wat er de laatste tijd gedaan is met die binnenduinrand niet zo fraai is. Er is met de botte bijl. inzicht”. Het voorwoord, en vele van de oude en fraaie illustraties, zijn van A. Schermer, vriend en plaatsgenoot van de schrijver. Hij memoreerde het belang van het werk van Pool door op te merken dat veel schrijvers zich in de historie verdiepen en hun „eigen tijd” als minder interessant beschouwen. „Dat betekent vaak dat er, juist zo rond de eeuwwisseling, vaak een leemte valt”.

Schermer en burgemeester C. Bernard mochten vervolgens het eerste en tweede exemplaar van de oplage, in totaal 1000 stuks, in ontvangst nemen. Burgemeester Bernard verklaarde bij te zijn dat een „erkende dorpsgenoot” als Pool op zijn hoge leeftijd het alledaagse leven van Schoorl uit zijn jeugd jaren op schrift heeft gesteld. „Als we stilstaan bij de kleinachtheid en sfeer van toen en we denken aan ontwikkelingen als gemeentelijke herindeling van nu, dan vraag je je af waar we eigenlijk mee bezig zijn”.

gen plaatselijke cultuur. Hij roemde de inzet van de mensen die de uitgeverij inmiddels 12½ jaar bloeiende houden. „Het is een klus die enorm veel werk en inzet vergt en rijk zullen jullie er zeker niet van worden”, aldus Bernard. De plaatselijke uitgeverij heeft tot gevolg dat over de gemeenten Schoorl en Bergen, maar geschreven is dan menig ander dorp met dezelfde omvang.

Pirola heeft momenteel nog een aantal uitgaven in voorbereiding en planning. Zo wordt woensdag een boek over stoomtrams rond Alkmaar ten doop gehouden. De volgende Pirola-uitgave, met als onderwerp Bergen aan Zee, zal binnenkort ook in de winkels liggen.

Het boek van Pool is niet alleen waardewol voor inwoners van Schoorl. De vele trouwe bezoekers van de kustplaats zullen aan de engedwongen verhalen van Pool veel plezier beleven. Bijzonder informatief is de beschrijving van een wandeling door het Schoorl van rond de eeuwwisseling. Een arm agrarisch dorpje, waar Klaas Pijs vijf gulden per week verdiende door de boerde-

Burgemeester C. Bernard (links) en Schermer (midden) ontvangen van schrijver J. Pool de eerste exemplaren van het boek „Het oude Schoorl”.

(Foto Studio Wick Natzi)

rij van de dominee te onderhouden. Een voor die tijd geen gek salaris, maar Klaas moest er wel een zeventienvoudige werkweek voor over hebben. Klaas moest wel want hij hoorde bij de categorie mensen waarvan toen werd gezegd: „Die mensen zijn arm.

ze moeten alles kopen”. Wie in die tijd geen eigen tuinder had om de eigen levensmiddelen te kweken gold als arm.

Jaagschuit

Hoe vreemd het mag klinken voor de hedendaagse Sear: Jan Pool weet zich nog heel goed te herinneren welke opschudding de eerste automobiel in Schoorl veroorzaakte. Hij verhaalt nog van de jaagschuit, die voer van Hargen door de Hargervaart naar het Noordhollands Kanaal en de stoombootdiensten van de gebroeders Zur Mühlen. Twee of drie stoomboten die de dienst Den Helder-Amsterdam onderhielden. Dan was er nog de trekschuit Alkmaar-Schagerbrug.

De overgang van jaagschuiten, beemeltreintjes en handenskarren naar de auto van vandaag, van het arme agrarische dorpje Schoorl naar een bloeiende kustplaats van nu is gedocumenteerd en verhaald door Jan Pool. Wie zijn wederwaardigheden wil meemaken kan het boek vanaf deze week in de boekhandel of via de uitgeverij, adres Oude Heereweg 12 in Schoorl, kopen.

De Schoorlse buurt

Hoe zag het dorp Schoorl er ongeveer tachtig jaar geleden uit? Wie waren in die tijd de inwoners en wat waren hun bezigheden? Bovendien, was er nog iets, dat buiten het bestek van het alledaagse viel? Zover ik kan nagaan gebeurde er niet veel, de dagen gingen kalm en rustig voorbij. Vreemdelingenverkeer was er nog niet, al kwam het, zonder dat iemand er zich nog van bewust was, al even om de hoek kijken. Het meest sensationele voorval was wel de onverwachte verschijning in het dorp van een hardloper. Zo'n hardloper was een jongeman, gekleed in een tricotpakje bezet met enige belletjes. Zo gauw het geluid van de belletjes vernomen werd, raakte de hele buurt in opschudding, want iedereen begreep wat het belletjesgeklingel betekende. 'Er is een hard loper' werd er geroepen, en alle jongens renden achter hem aan. De hardloper intussen stond voor de deur van een huis te trappelen, net of hij nog steeds hard liep om te laten zien in wat voor grote haast hij wel was. Bovendien klingelden dan de belletjes om de bewoners te voorschijn te roepen voor de beloning in de vorm van een cent, die in dank werd aangenomen. Dan weer hardlopend naar het volgende huis, waar dezelfde vertoning weer herhaald werd. En de jongens er maar steeds achteraan, tot de gehele buurt afgewerkt was en dan trok de hardloper weer verderop, nieuwe avonturen tegemoet.

Dit was dus duidelijk een manier van bedelarij, maar toch werd het niet als zodanig aangezien, omdat waarschijnlijk de opwinding die zijn verschijning veroorzaakte, niet alleen op de jongeren, maar evenzeer op de ouderen inwerkte. De sensatie was meer dan welkom bij beiden.

Ik weet, dat het eens gebeurd is, dat zo'n hardloper in de gauwigheid Griet Bosman (de vrouw van Willem Schuit) een zoen gaf. Waarom hij dat deed weet ik niet, maar het is mogelijk, dat hij geen cent kreeg, het kan ook een grap geweest zijn. Griet was boos en ze keek ook wel een beetje beduusd, maar later moest ze er toch om lachen, "Wat een rare jongen" zei ze. Het voorval werd natuurlijk heel mooi gevonden.

De hardloper was een onregelmatige, vrij zeldzame verschijning.

Dan de kermis. Het kermisterrein was de oude Paardenmarkt. De tijd van de kermis was de zelfde als nu (laatste week van juni). Het meeste bekijks had natuurlijk de ouderwetse draaimolen met zijn vreemde spreuken aan de bovenkant. Ik weet ze niet meer, maar één heeft nog lang standgehouden. Er werd nogal eens gezegd: , "Je kan er mee sukkelen, staat er op de draaimolen". In de draaimolen liep een hitje aldoor rond om het gevaarte in beweging te houden en een man stond de hele tijd aan een orgel te draaien. Wat moet het heerlijk zijn geweest om boven op een leeuw of op een paard te zitten en zo rond te draaien. De kosten per rit waren 1 cent op een bank (er waren ook banken) en twee centen op een leeuw of een paard. Dat was voor kinderen' voor volwassenen was het, meen ik, een stuiver. Het waren bedragen die nu ongelooflijk schijnen, maar centen waren toen schaars bij de jeugd. Als de jongens geen centen meer hadden, dan mochten ze soms van de molenbaas in de draaimolen helpen duwen om de gang er in te krijgen en als dan de gang er goed in was, mochten ze op de vloer wippen en zo meedraaien. Dat zal dan wel een hele troost geweest zijn, want op de kermis zonder centen is ook niet alles.

Ik heb gehoord, dat heel vroeger, toen ze zeker nog geen orgel in de draaimolen hadden, er een meisje, dat versierd was met bloemen, in stond te zingen. Dat zal een baantje geweest zijn! Ook dit nog: er was niet altijd een hit in de draaimolen. Dan waren de molenbaas en zijn hulp de beweegkracht en dan zullen de jongens wel dubbel welkom zijn geweest.

Nu nog iets over de eerder genoemde spreuken en spreekwoorden. Bij de spreuken was ook een afbeelding. Zo was er bij de spreuk 'Je kan er mee sukkelen' een afbeelding van een man met een kinderwagen en bij 'Met de hoed in de hand komt men door het gansche land' een mannetje met de hoed in zijn hand. Ik vind

25-jarig jubileum koningin Wilhelmina in Schoorldam, hoek brugwachterswoning richting Sluisweg

het jammer, dat ik er niet meer van weet. Die spreken werden toen met zoveel aandacht gelezen. Verder was er meestal een oliebolenkraam met oliebolles vanaf één cent en waren er ook nog andere kramen. De kroning van prinses Wilhelmina tot koningin in 1898 was vanzelf sprekend aanleiding tot uitgebreide feestelijk heden. Er werd in de Schoorlse buurt een erepoort opgericht en er werd natuurlijk een optocht gehouden. Van die optocht kan ik mij niet zo veel meer herinneren. Misschien had het wel niet zo

erg veel om 't lijf. Wat ik er van onthouden heb, was de hossekar van Staatsbosbeheer, geheel en al versierd met bloeiende hei - een hele kubus van hei - en de mannen zaten daarin. Dat vond ik toen het mooiste en het had mijn meeste aandacht. Verder herinner ik mij nog Hein de Vries met een mombakkes voor zijn gezicht, lopende bij zijn versierde hondekarretje. Dan nog IJs Wognum op de fiets (ook toen een hele bijzonderheid) en ik meen van ook Reijer op zijn driewieler. Ook volgden nog enige rijtuigen, één met een meisje dat de koningin moest voorstellen. Wie in de andere rijtuigen zaten weet ik niet, maar waarschijnlijk wel de toenmalige elite van Schoorl. De kasteleins hadden goede tijden.

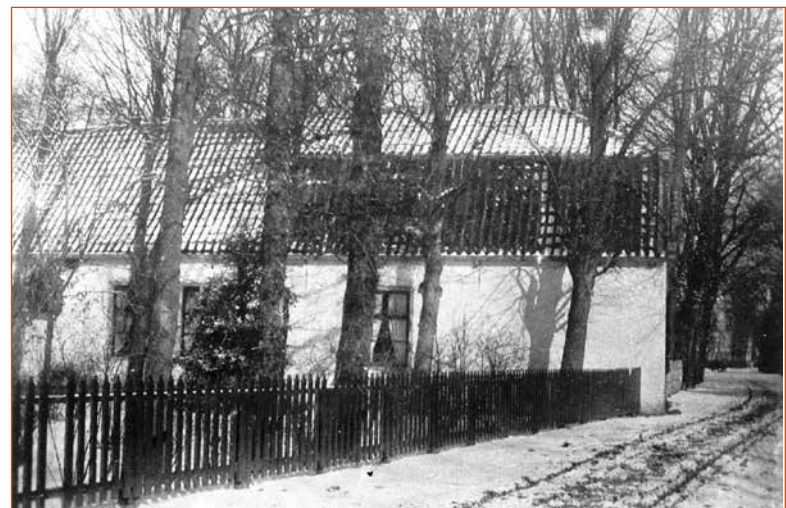
Nu nog iets over de huizen van de Schoorlse buurt en de bewoners. Naar hedendaagse begrippen waren de mensen toen arm. Ik heb ze echter nooit erg horen klagen; ze wisten het waarschijnlijk niet eens. Zelfs Manus, die een rijksdaalder plus een kop boter per week verdiende, heb ik nooit anders gekend dan als een opgeruimd en tevreden mannetje. Ik kom op negentien huizen waarvan twee tevens herberg, twee bakkerijen, drie winkels (twee- of driedubbel bewoond), dan nog de kerk en het raadhuis.

De oude pastorie

De oude pastorie was zeer zeker in verschillende tijden gebouwd, al vormde hij schijnbaar één geheel. Het gedeelte vlak aan de straat weg was vrij zeker uit de 19e

de oude pastorie tegenover het oude raadhuisje

zuidgevel van de oude pastorie

pastorie en 'leerling-boet' tegenover de kerk (collectie NH kerk Schoorl)

eeuw, misschien wel uit de eerste helft daarvan. Het was een onder- en een bovenhuis voorzien van ramen met buitenluiken. Wat zal ik er meer van zeggen; veel mooi was er niet aan. Het werd de 'logeerkamer' genoemd. Het middengedeelte zal wel heel wat ouder zijn geweest dan het voorste deel. Ik durf niet te gissen uit welke tijd het geweest zou kunnen zijn, daarvoor zijn mijn herinneringen te vaag. Dit was ook het gedeelte, dat permanent bewoond werd door dominee en zijn gezin. Het kon alleen beneden bewoond worden; boven was een zolder en het dak liep gewoon puntig toe. Het was voor die tijd betrekkelijk groot en ruim. De ramen waren op het zuiden en de deur op het noorden. De deur gaf toegang tot de gang en deze weer tot de vertrekken o.a. het vertrek waar dominee te vinden was. Het laatste gedeelte was de kookkeuken en die was een ietsje smaller dan het woonhuis. Daar was de grote schouw waar het fornuis onder stond en waar de oude mevrouw altijd zo druk bezig was met haar

kook- en bakkunsten; dat kon ze! Er was altijd wel een dienstbode, maar bij het fornuis was ze, als het half kon, graag zelf.

Er was veel tegelwerk in de kookkeuken. Vast wel ouderwetse tegels, maar van voorstellingen weet ik niets meer. Er was een regenbak in de grond onder de keuken en de pompzwengel met grote gladde koperen knop kan ik mij nog goed voorstellen. Toen de pastorie gesloopt was, hebben ze de regenbak uit de grond gehesen en hij was nog in zo'n goede staat dan hij langs de weg vervoerd is naar Dirk Rus om daar weer dienst te doen. Het was een van kleine steentjes gemetselde grote regenbak. De westgevel van de kookkeuken was één en al klimop, tot de nok aan toe. Tot zover de pastorie.

De 'Leeringboet'

Aan de noordzijde van de keuken, een paar merer er vanaf, was nog een geouuw en daarin hield de dominee catechisatie, in die tijd de 'leering' genoemd en het

bollenvelden tussen Omloop en Duinweg, te zuiden van het boerderijtje van Wognum met juffrouw Geert Jellema en Simon Wognum, het boerderijtje stond aan de Omloop tegenover Omloop 3-5, restant van de bomensingel staat nog langs de weg

gebouw heette heel gewoon 'leeringboet'. Het is wel aannemelijk, dat ook de kerkeraad er vergaderde, maar ik weet het niet zeker, want die gebeurtenissen gingen aan ons voorbij. Zeer velen zullen in de lange tijd, dat dominee hier geweest is, in deze eenvoudige 'leeringboet' zijn ingewijd in de eerste beginselen van de christelijke leer. Voor de kleinste leerlingen werd 's middags als er vrij van school was (op woensdag) 'leering' gehouden. Ik denk, dat het week om week ging: de ene week te Schoorl, de andere week te Groet in het oude raadhuis. Voor degenen, die niet meer naar school gingen, was er de 'avondleering'. De zolder van de 'leeringboet' was dominee's turfzolder. Ze werd om de paar jaar volgestopt met turf, die van Schoorldam gehaald werd uit het turfschip van Karel Visser uit Zwartsluis. Een hele drukte was dat. Het mooiste aan de 'leering boet' vond ik de grote druivenwingerd, die aan de zuidzijde stond en die helemaal tot op het dak groeide.

Toen ik nog heel jong was, was dominee Jelgersma al een oude man en ofschoon hij nog heel goed bij de tijd was, zal hij in zijn jongere jaren nog heel wat anders geweest zijn. Ik kan mij nog heel goed voorstellen hoe hij er uitzag: een lange magere man, met door de week een pak aan, dat groenig zag van ouderdom. Het was vast wel van onverwoestbare stof gemaakt, want het heeft ettelijke jaren dienst gedaan. En vergeet vooral niet de hoge hoed, de onmisbare hoge hoed; ik heb hem buiten nooit zonder deze gezien. Hij moet vast en zeker voor deze streek in die tijd een meer dan gewone persoonlijkheid geweest zijn. Hij was door zijn huwelijk met mevrouw, die een lid van de familie Peeck was, in het bezit gekomen van vele stukken land en bosjes - het beste land werd hem niet toegewezen - en later is dat bezit nog steeds meer toegenomen. Dat grondbezit moet ontegenzeggelijk een grote verandering in zijn leven van dorps predikant teweeg gebracht hebben. Hoe het begonnen is, kan ik niet vertellen; ik heb daar over nooit

iets gehoord. Maar het is duidelijk, dat de predikant toen ook boer is geworden. Hij had koeien en schapen en paarden en alles wat daarbij behoort.

Dominee is ook bloembollenkweker geworden. Ik weet nog van akkers met tulpen, hyacinten, narcissen, blauwe- en witte druifjes, gladiolen, crocussen enz. Hij moet zich ook bezig hebben gehouden met het kweken van zaailingtulpen. Twee variëteiten, die door hem waren gewonnen, zijn mij nog bekend; ik heb ze zelf nog wel gezien. De ene was een enkele rode tulp en deze gaf hij de naam 'Jan van Scorel', naar de beroemde middeleeuwse schilder die in Schoorl geboren is. Dan was er nog een dubbele rose tulp, die hij genoemd had naar de Roemeense koningin-dichteres: „Carmen Sylvia'. Ze zijn niet onder die naam in de handel bekend geraakt, want tot registreren is het nooit gekomen. Ik weet nog wel dat Reijer Wognum ze later had en die wist ze als 'enkel rood' en 'dubbel rose' nog goed aan de man te brengen. Ik meen nog te weten, dat Reijer geprobeerd heeft ze onder de namen die dominee ze gegeven had, te laten registreren. Maar daar wilden de heren niet aan en toen heeft hij het maar op de eerstgenoemde manier gedaan en dat ging beter.

Dominee heeft ook nog aan boomkweken gedaan, maar in de tijd waar ik over schrijf was het al een verwaarloosde boel. Hij heeft in zijn tijd zeker wel heel wat met bomen op gehad, daarvan getuigen wel de vele grote bomen, die hij hier en daar langs zijn landerijen had doen planten. Al stonden ze op plaatsen waar ze lastig waren voor zijn andere gewassen, toch mochten ze niet weg. Nu zijn ze bijna alle verdwenen. Er waren ook

nog bijen, eenden en kippen. Eens ben ik er bij geweest, dat er een zwerm bijen uitvloog en dat gaf onmiddellijk een hele drukte want een ieder die er toen was, kreeg een blikken bak en een stok en maar trommelen en lawaai maken achter de zwerm aan. De veronderstelling was dat de zwerm door het getrommel zou gaan zitten. Het kwam inderdaad zover. Ik weet nog heel goed, dat de zwerm ging zitten op een eikeboom en daar werden ze door Manus, de huis knecht, die voor die gelegenheid gemaskerd was en handschoenen droeg, in een korf geschept. Dat alles zo goed verlopen was, kwam vooral door het ijverige trommelen.

De eenden gaven soms aanleiding tot uitstapjes. Het gebeurde nog al eens, dat een van de mannen erop uitgestuurd werd om eendekroos te zoeken en dat duurde soms wel een hele middag want hij belandde al zoekend weleens heel op Aagtdorp bij de banscheiding. Dopjeskroos was niet overal te vinden. Overigens waren de eenden echte 'wegleggers' en er zullen heel wat mensen eieren van dominee's eenden gegaard hebben. Niet te vergeten ook nog de tuinderij. Dominee hield van bijzonderheden. Ik herinner mij nog, dat er zeven soorten aardappels waren; van één soort weet ik de naam nog, die heette 'Juwelen'. Dan waren er nog vele soorten erwten en bonen en vele soorten groenten. Ook op verschillende plaatsen appels en peren, tamme kastanjes, witte en rode frambozen en wat al niet meer. Het is begrijpelijk dat zulk een veelzijdig bedrijf heel wat arbeidskrachten nodig had. Er zijn tijden geweest, dat er wel tien à twaalf mannen te werk waren. De lonen waren in die tijd heel laag, ongeveer 4 gulden per week, maar ondanks die lage lonen ben ik er toch wel vrij zeker van, dat de winst niet groot geweest zal zijn. Het is zelfs wel mogelijk dat er in 't geheel geen winst geweest is. De oude mevrouw was soms erg klaagzaam over dominee's gelduitgeverij.

Aan het noordeinde van de Omloop stond, hier verscholen tussen de bomen, een boerderij. Simon Wognum was één der bewoners. De boerderij werd afgebroken en nu is er nog slechts weiland. Er tegenover werd het dubbele huis 'Staringsoord' en 'Zonnedal' gebouwd (Omloop 3-5).

boerderij aan de Mollaan van ds. Jelgersma, bewoner Cornelis van Rinsum, met juffrouw Geert Jelgersma, 1900

Dominee verhuurde ook land en enkele boerderijen. Op één daarvan woonde Jan Nuijens en de hoeve was gelegen aan de Voorweg.

Het was een oud staarthuis en het is aan het eind van de vorige eeuw verbrand. Het is nooit meer opgebouwd en het stuk land kreeg de naam 'De Verbrande Hofstee'.

Een andere boerderij stond op de Hoge Geest; het was een prachtig boerenhuis en het is erg jammer dat het niet behouden is. Het is gesloopt.

Op Aagtdorp stond dominee's derde boerenhuis. Daarin woonde Dirk Modder.

Naast bouwland en boerderijen bezat dominee ook hakhoutbosjes op verschillende plaatsen in Schoorl. Het was in de lange winter van 1890-'91 toen zoveel mensen werkloos waren, dat sommigen naar dominee Jelgersma kwamen om te zien of hij nog iets voor hen te doen had. Hij had echter geen ander werk te doen dan houthakken en -zagen, en zo gebeurde het tenslotte, dat er twaalf mannen op het erf van de pastorie bezig waren. Wat er overgebleven is van alle bezittingen die dominee

weiland aan de Voorweg waar de 'Verbrande Hofstede' stond

Krijttekening door J. M. Graadt van Roggen van de boerderij 'De Hoge Geest'. Deze boerderij, eigendom van dominee Jelgersma, stond op een hoogte langs het verlengde van de Boschmansweg (collectie Floris Schermer)

eens in Schoorl had? Een groot deel is versnipperd en als bouwterrein verkocht; 11 hectare grond bleef in het bezit van de Jelgersma-Van der Hoopstichting te Schoorl. Dominee hield veel van bomen en daarvan is zelfs nu nog het een en ander te zien en te bewonderen. Op verscheidene plaatsen staan langs de wegen nog honderdjarige populieren, die hij daar waarschijnlijk als stekken heeft laten planten. Langs enkele wegen staan nog een paar oude meidoorns, overblijfsels van wat in dominee's tijd goed onderhouden hagen waren. Als ik langs de Burgemeester Peecklaan ga, zie ik ze staan en dan denk ik: hoe is het mogelijk, ze zijn nu meer dan honderd jaar!

'Spannenburg'

Nu rest ons nog het gebouw 'Spannenburg', dat sterk deed denken aan een bouwwerk in Zwitserse stijl. Men heeft mij wel eens verteld, dat dominee het idee heeft meegebracht van een bezoek aan Zwitserland. Het was geheel opgetrokken van hout en vrij groot en hoog. Het werd voor velerlei doeleinden gebruikt. Een gedeelte was ingericht als koelhuis, een ander deel voor hooiberging en dan waren er nog de koestallen. Boven was er een grote zolder met stellingen voor het drogen van bloembollen.

Het gebouw stond op een strook grond naast de pastorie, maar was persoonlijk eigendom van dominee. Het is wel verwonderlijk, dat deze man te midden van al die beslommeringen zijn ambt als predikant zo nauwgezet kon uitvoeren en hij heeft het volgehouden

met op de achtergrond de nog onbegroeide duinen, een stukje 'Spannenburg' en links de achtergevel van het oude raadhuisje

het oude 'Spannenburg', met links juffrouw Geert Jelgersma en rechts juffrouw Geert van der Pol, het huis werd genoemd naar de moeder van dominee. Zij heette namelijk Geertje Spannenburg.

tot hij het letterlijk niet meer kon. Zondagmorgen een kerkdienst te Schoorl en 's namiddags te Groet, volgende zondag in omgekeerde volgorde en zo ging het maar steeds door.

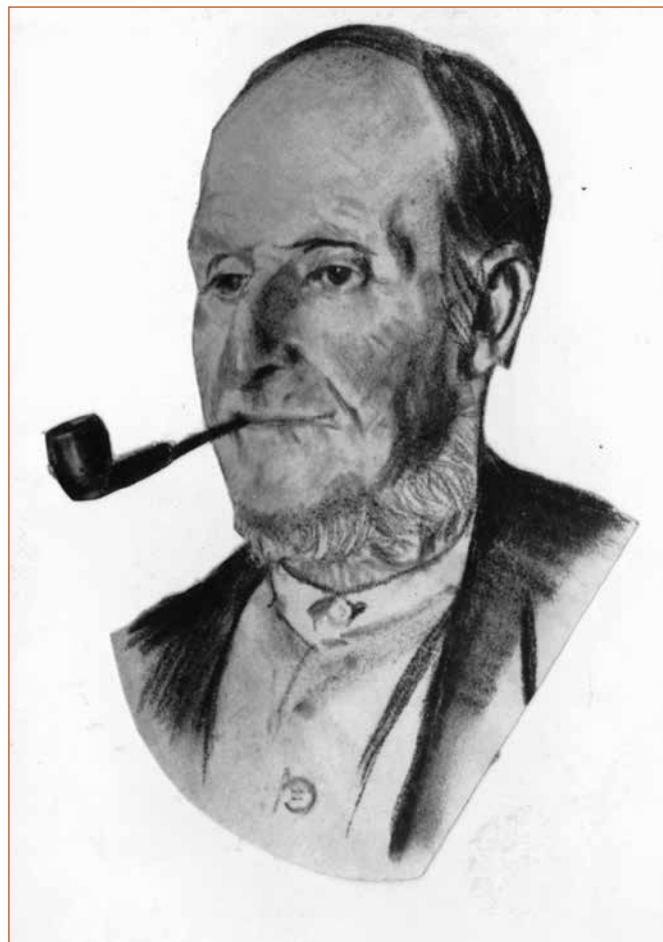
Geert Jelgersma verving het oude 'Spannenburg' door een riant nieuw 'Spannenburg'. Tegenwoordig staat dit statige gebouw er nog, maar nu met de naam 'De Hulst'. Piet Timmerman en zijn vrouw zijn de huidige bewoners. (Duinweg 4)

Aan de westkant was tegen 'Spannenburg' een mooi houten woninkje gebouwd en ook in Zwitserse stijl. Het raam was op het zuiden en de ingang aan de noordkant, wat tevens de ingang van de stal was waar in de winter de paarden stonden. Ik vond het altijd wel een beetje angstig om vlak langs de achterpoten van de paarden te lopen, maar een andere mogelijkheid om binnen te komen was er niet. In dat huisje woonde toen Klaas Pijs, die de boerderij van dominee behartigde tegen een loon van vijf gulden per week, wat toen nog niet zo slecht was. Hij had echter wel zo ongeveer een zevendaagse werkweek, want hij moest ook nog 's zondags dominee met de koets naar Groet brengen en weer terug naar Schoorl, plus nog de drukte van in- en uitspannen. Ik heb toen anderen, die ook bij dominee werkten, wel eens horen zeggen (ik heb het goed onthouden): „Wat zijn die mensen arm, ze moeten alles kopen”. Dat was een uitdrukking, die nu niet meer gehoord wordt, maar die toen wel heel degelijk zijn betekenis had. Bijna iedereen had toen wel een stukje grond voor het telen van aardappels en ook van wat erwten en bonen, soms ook wat groenten en aardbeien. Dit werd genoemd 'zijn eigen eten telen' en dat was al heel wat in die arme tijd. Het werk op de tuin deed men 's avonds en ook wel 's zondags. Er bleef niet zo veel tijd voor beschikbaar, want de werkdagen waren lang, gewoonlijk 'van zes tot zes' (dit is ook een gezegde van toen) en soms langer.

Klaas Pijs had helemaal geen tuintje; het is dus wel te begrijpen, dat zijn collega's het zo goed konden aanvoelen dat hij arm was. Ik kan mij dat oude gebogen vrouwtje van Klaas nog heel goed voorstellen. In mijn verbeelding zie ik haar nog gaan op het pad langs het hoge 'Spannenburg' naar haar woninkje als zij melk had gehaald in een ijzeren potje bij Timmerman. Zij had zelfs niet eens het toen gebruikelijke stenen melkpotje. Al molk Klaas Pijs de koeien van dominee, melk voor hemzelf was er niet bij. Het moet voor dat vrouwtje wel heel erg geweest zijn, temeer omdat zij voorheen zelf een boerderij bezeten hadden.

Klaas Pijs kan ik mij nog heel goed herinneren als iemand, die altijd vrolijk en opgeruimd en vol grappige streken was. Hij kon zich blijkbaar goed in de veranderde omstandigheden schikken.

Klaas Pijs

Het schoolhuis

Het schoolhuis, waar meester Selhorst, het schoolhoofd, woonde is nog aanwezig; de school is echter verdwenen. Meester Selhorst, door de grote mensen 'meester Rikus de bovenmeester' genoemd, was indertijd zijn vader, meester Gerrit, als hoofd der school opgevolgd. Meester Selhorst was zeer zeker iemand met aanleg voor humor. Het gebeurde weleens als de hele klas druk en met veel aandacht aan de les bezig was, dat er waren die in hun ijver alles om zich heen vergaten en zonder dat zij er erg in hadden, op hun pik (pek) kauwden dat het een lust was om te zien. Als meester het zag - en hij zag het meesten tijds - deed hij stiekem zijn lage schoenen uit, greep de kolenschop en sloop onhoorbaar nader. Onverwachts verscheen dan de kolen schop vlakbij de mond van de nietsvermoedende hardwerkende en

*rechts het schoolhuis, hoek Duinweg en Duinvoetweg
(collectie Piet Heystek)*

nog harder kauwende zondaar. De bedoeling van de verschijning van de kolenschop werd direct begrepen en de algemene hilariteit was groot. (Pik kauwen was toen een van de aangenaamste bezigheden, maar het was in school streng verboden).

Op zekeren dag was er in de een of andere les sprake van een steen des aanstoets. In verband hiermee deed hij ons het volgende verhaal.

Op een avond in de winter had Jan van Iesen melk gehaald bij Timmerman. Het was een donkere avond en de grote bomen langs de weg maakten het dubbel zo duister. Hij liep te zoeken en te zoeken naar het wegje bij het raadhuis en toen hij dacht dat hij er eindelijk was, was hij toch nog niet ver genoeg en viel hij languit over een grote kei, die op de hoek van het dorpsbosje lag. De gevolgen waren bedroevend: het melkpotje aan stukken, de melk verloren. Jan van Iesen krabbelde over-eind en maakte zich zo vreselijk boos op de steen, dat hij deze, bij wijze van afstraffing, een flinke schop gaf met zijn klomp. De uitkomst hiervan was, dat de klomp aan flarden was, maar de steen heel bleef. Melkpotje aan diggelen, melk verloren, klomp kapot; dit was met recht een steen des aanstoets. (Jan van Iesen woonde dichtbij

*Gerrit Selhorst (1891),
Hendrikus Selhorst jr.
(1887), Antonie Selhorst
(1885), ondr: meester
Klant, Hendrikus Se-
horst sr. (1845), Marie
Selhorst 189., Marie Sel-
horst-Muelink (1859),
juf. Verver (collectie
Joop & Tini Muelink)*

schoolfoto omstreeks omstreeks 1900 voor het oude raadhuisje in Schoorl met meester Rikus Selhorst (links-rechts/achter-voor):

5e rij: Gert Selhorst, Jan Das, Arie Jongerling, Nic Se/horst, Jaap van Essen, Adam Selhorst en Henk Praat.

4e rij: Antje Das, Grietje Das, Kee Praat, Anne van Essen, Trijn Spruit, Trijn Pool en Griet Pool.

3e rij: Rijnier Ridder, Cor Paar/berg, Cor Das, Nardus Nicolaï, Max Zomerdijk en Bas Ridder.

2e rij: Anne Zomerdijk, Ma Zomerdijk, Trijn Jongerling, Marie Se/horst, Marie Se/ horst en Alie Se/horst.

1e rij: Antje Se/horst, Coba Pool, Bet Jonger ling, Antje Jongerling, Trijn Ridder en Cor Pool.

het begin van de zogenaamde Nollen van Piet Opdam. Daar dichtbij stond ook het 'schuthok'. Hij moest dus het wegje langs bij het raadhuis. Zoals men nu wel palen plaatst op hoeken van wegen, legde men er vroeger grote keien neer.

Dan dit nog. Een jongen, vertelde hij - wie het was ben ik vergeten - had voor zijn moeder karnemelk gehaald bij Dirk de Waard, die toen boerde op de plaats 'Ons Genoegen' van de familie Van der Pol. Op de terugweg naar huis ontmoette hij jongens die in de Nollen aan het spelen waren. Er was grote lust om mee te spelen, dus de

karnemelk werd op een veilig plaatsje neergezet en het spel begon.

Toen het spel tenslotte af gelopen was, ging hij weer op de karnemelkemmer af. Hoe groot was de ontsteltenis, toen er inplaats van een emmer karnemelk een emmer water stond.

Maar een van de jongens, die zeker ingewijd was, roerde de boel even om en ziedaar: het werd weer karnemelk. (Dirk de Waard was alom bekend om zijn onuitputtelijke voorraad karnemelk).

Ik wil hier het volgende nog aan vastknopen om te laten

zien hoe alles in een betrekkelijk kort tijdsbestek kan veranderen. Wij gingen in die tijd, dat ik op school was, op vrije dagen nog wel eens naar het strand. Dat ging dan dwars door het duin, het strandpadje langs tot het oude fort. Op zulk een dag gebeurde het eens, dat ik op het strand een peervormig glazen bolletje vond, dat mij heel raadselachtig voorkwam. Ik nam het mee naar school, maar niemand wist te zeggen wat het nu eigenlijk was. Ook meester Selhorst niet. Hij kwam op het idee om het eens aan Sluisveer te laten zien. Je kon nooit weten. Sluisveer had meer van de wereld gezien, want die was in zijn jonge jaren op zee geweest. Sluisveer wist het raadsel dan ook op te lossen. Hij zei, dat het een bolletje was van de elektrische verlichting van een schip.

'De Roode Leeuw'

Ik heb vroeger wel eens horen vertellen dat de herberg 'De Roode Leeuw', toen Timmerman deze kocht, een vrijwel waardeloze zaak was. De plaatselijke drinkers bezochten gewoonlijk 'De Rustende Jager'; waarom zij dat deden weet ik niet, het was misschien al een oude gewoonte. Timmerman moest het hebben van de

kermis, van Pinksteren en van enkele bezoekers. Hij boerde dan ook nog drie of vier koeien en hij verkocht petroleum bij een liter en een halve liter tegelijk, ook nog briketten voor een stuiver en een dubbeltje.

Dan was er nog een winkeltje in kruideniers waren aan de zaak verbonden - tabak van Goes voor 40 cent per pond plus nog een half onsje als toegift.

Voor de ramen lagen allerlei soorten snoep goed; voor de jongens natuurlijk erg aantrekkelijk. Toverballen, vier voor een cent: almaar zuigen en kijken, dán zo'n kleur, dán weer een andere, inderdaad toverachtig. 'Spek en brood', boven rood en onder bruin, zeer begeerd omdat het zo'n groot stuk was voor een cent. De smaak viel nu juist niet mee, het bovenste rood ging nog, maar van het bruine gedeelte werd altijd beweerd dat het zo kriebelde in je keel. Jodenkoek van een cent, grote zuurballen, wijnballen, slierten drop, 'parlatten' en nog meer heerlijkheden voor een cent. Ook was er nog gelegenheid om de cent in tweeën te besteden in 'voor een halfje van dit' en 'een halfje voor dat'. Het zal wel eens vervelend geweest zijn om telkens als de winkelbel ging er maar heen te gaan voor een klant van een cent of soms voor een halfje.

de oude 'Roode Leeuw', 1898, met naast een viertal matrozen Piet Timmerman sr.

westzijde Heereweg: doorrijstal van de 'Roode Leeuw', huis van Femia Wieling-Selhorst (Heereweg 5) en huis van bakker Willem van der Wal (Heereweg 7), 1905 (waarschijnlijk zien we hier Floris Schermer sr. midden op de Heereweg)

Het zal toch zeker nog winst opgeleverd hebben. Achteraf beschouwd was het toch een raar winkeltje; de spullen zaten niet behoorlijk in grote stopflessen maar zomaar in oude gebarsten bierglazen, soms wel met een hoek er uit en dan, tegen het schot een hele stapel briketten.

De herberg was met de voorgevel en de deur naar de straatweg gekeerd. Het was er nogal duister, want ervoor en erlangs stonden gemodelleerde lindebomen, die de zonnestralen en het licht heel goed onderschepten. Het scheen wel dat men vroeger, anders dan tegenwoordig, er niet zo erg op gesteld was om de zonneschijn in huis te hebben. In het midden was de woonkamer en achter de winkel was nog een ruimte.

Aan de noordzijde van de herberg is al lang geleden een houten gebouw gezet, dat de 'zaal' genoemd werd. Meer achteruit stond de kapberg, waar Timmerman zijn hooi in op borg en waar hij in de winter de koeien stalde; ook was daar het petroleumvat. De doorrijstal had in die tijd een aarden vloer en was bij slecht weer vóór schooltijd een geliefde speelplaats voor de jongens. Nogal dikwijls werd er 'al hogertje' gespeeld. Dat ging zo: twee jongens

hielden een touw over de breedte van de stal gespannen, eerst laag en zachtjesaan hoger en daar moesten de andere jongens overheen springen. In de stal rook het nooit erg aangenaam, maar dat werd op de koop toe genomen. Timmerman was niet altijd even aardig, want het gebeurde nogal eens, dat hij de deuren van de stal dichtield. Dan waren de jongens slecht te spreken en zeiden wel eens iets van hem, dat eigenlijk minder mooi was.

Het huis van Selhorst

Het huis waar Femia woonde was, meen ik, gebouwd voor haar vader, meester Gerrit Selhorst. Van Femia weet ik eigenlijk niets te zeggen dan dat zij nogal klein en dik was. Zij had een kostganger en die heette Sluisveer. Hoe die hier in Schoorl verzeild geraakt was en wanneer en waar vandaan weet ik niet, dat was al van eerder datum. In onze tijd zagen wij hem weinig buiten; hij zat altijd in huis te roken uit een Goudse pijp met een steel van zo ongeveer een meter. Hij had een bloembollentuin en een dito schuur in het Geestje en af en toe, als het mooi weer was, ging hij daar wel eens naar toe. Die tocht naar zijn bloembollendomein moet wel een

Schoorl centrum met geheel rechts de tuin van dominee Jelgersma (Heereweg 2 en 4) en daarnaast de smederij van Tinus Hoebe (Heereweg 6) . Links hek en kastanjeboom voor de woning van Femia Wieling-Selhorst (nu B&W). De eerste woning links is de bakkerij van bakker Van der Wal met daarnaast het huis van de familie Koopman en helemaal achteraan het huis van Jan Raat.

hele onderneming voor hem geweest zijn, want als hij zo ongeveer een vijftig meter gelopen had, stond hij weer een hele poos uit te rusten. Ik heb er nooit op gelet, maar er zal wel een hele tijd verlopen zijn, eer hij weer bij Femia terug was. Hij was een erge dikzak en ik ben er wel eens getuige van geweest, dat enkele jongens hem 'speknek' nariepen. Dat was niet erg mooi van die jongens, maar hij hoorde het blijkbaar niet; tenminste, hij reageerde er nooit op.

Bakker Van der Wal

De bakkerij van Van der Wal stond met de zijkant naar de straatweg. Aan de noordkant was de bakkerij en de winkel, in het midden de woonruimte en aan de zuidkant de kamer waar juffrouw De Verver

bakker Willem van der Wal

al de tijd dat zij onderwijzeres in Schoorl geweest is, gewoond heeft. Uitgezonderd dan een kort verblijf bij dominee, maar dat was vóór mijn tijd. Juffrouw werd door alle kinderen wel heel erg gerespecteerd. Dat ging zomaar, zonder dat zij er erg in hadden, zij voelden het waarschijnlijk aan. Ik heb toen de jongens wel eens horen zeggen: "Zij weet meer dan meester Selhorst". Misschien hadden zij wel gelijk. Overigens was zij iemand, die zeer op zichzelf bleef; zij deed nauwgezet haar werk als onderwijzeres, maar enig ander contact zoals nu de onderwijzers met de kinderen hebben, was er toen niet.

Wij hebben juffrouw op mooie middagen als er vrij van school was, vaak zien gaan met haar plantentrommel. Zij deed aan botaniseren, in Schoorl toen een heel vreemd, onverstaanbaar woord. Wij wisten toen al wel dat juffrouw naar planten zocht, maar met welk doel zij dat deed, wisten wij niet en zij sprak er nooit over. Ik moet hier nog aan toevoegen, dat zij een heel goede juffrouw was.

Bakker Van der Wal was een vrolijke, ouderwetse bakker met grote bakkebaarden. Hij en zijn vrouw hielden ervan kluchtige voordrachten te houden op sommige feestjes. Zij die even oud of nog iets ouder zijn dan ik, weten nog, dat hij een voordracht hield bij gelegenheid van een schoolfeestje over de 'luchtigheden'.

Als bakker had hij geen erg grote omzet. Men zei wel eens dat zijn brood niet erg uitmuntte, ofschoon ik toch ook wel gehoord heb, dat hij buitengewoon goed roggebrood bakte. Hoe het ook zij, de mensen zeiden van hem, dat hij het best redde, want hij had juffrouw De Verver in de kost en dat was al een hele steun.

Het huis van De Koopman

In het huis naast de bakkerij woonden Manus en Gerrit Koopman met hun zuster Betje. Ik weet niet of zij Koopman (juiste naam) heetten of De Koopman; er werd altijd Manus of Gert de Koopman gezegd. Manus is, zolang dominee geleefd heeft, huisknecht bij hem geweest tegen een weekloon van twee gulden en vijftig cent plus een kop boter. Gerrit de Koopman richtte niet veel uit; ik geloof niet, dat iemand hem ooit heeft zien werken. Ik heb sommigen wel eens horen zeggen:

„Manus slooft zich maar uit bij dominee en Gerrit doet maar lekker niets”. Hij had twee of drie schapen en nog wat kippen en dat was alles waarvoor hij wat te doen had. Ik heb onthouden, dat het eens zo ver gekomen was, dat hij iemand zou helpen hooien. Toen hij nog maar nauwelijks in het hooiland was, zei hij: „Ik geloof, dat het vandaag zonnig worden zal en nu heb ik mijn hoed vergeten. Ik zal hem even gaan halen”.

“Dat is goed” werd er gezegd en Gerrit ging, maar hij is nooit meer in het hooiland teruggezien.

Het oude schoolhuis

Van dit huis is wel eens beweerd, dat het vanouds een school geweest is. Of het werkelijk zo geweest is, kan ik niet bevestigen, maar het is niet onmogelijk, want het zag er wel een beetje naar uit. Aan de weg was een stoep voor de deur en die deur was de toegang tot een vrij grote ruimte, geheel belegd met rode tegels. Het was net zo'n plaats voor een school van heel vroeger. Verder waren er nog een paar grote hoge kamers met grote ramen op het zuiden. Hoe oud het was weet ik niet, maar wellicht uit het begin van de achttiende eeuw. Jan Raat woonde er en hij oefende er het bedrijf van groenteman uit. De klandizie voor zijn groente zal toen in Schoorl wel zowat nihil geweest zijn. De groentewijk strekte zich dan ook uit van Petten tot Egmond. Het was heel zeker een armoedig bestaan, dat gesukkel met een hondekar over zulke afstanden.

Later heeft Reijer Wognum er enige tijd gewoond.

Velen zullen zich hem nog wel kunnen voorstellen, erop uittrekkende met de driewielige fiets. Reijer meende waarschijnlijk, dat een driewieler gemakkelijker was en dat hij niet zo licht kon omvallen. Er waren toen al enkele fietsen op twee wielen, maar nog met dunne massieve banden en zonder kogellagers. Het was geen pretje om er mee te toeren; het kostte heel wat zweetdruppels. Het was toch zo'n echt grappig gezicht als Reijer, lekker laag bij de grond zittende, erop uit toog naar Koedijk en Warmenhuizen, wellicht nog verderop, om tuinzaden aan de man te brengen. Ik kan mij nog herinneren, dat de tuinzaden verpakt waren in puntzakjes, die gemaakt waren van volgeschreven schoolschriften. Misschien dat Reijer toen ook al bezig was met reclame te maken voor het gebruik van kunstmest.

Dorpstraat

Schoorl

Griet Steenman-Kriller (voor), Tina Zwakman (schortje), Trijn Hoogvorst met dochter Annie Hoogvorst (voor poortje), Willem Schuit (snoeier voor zijn huis), Ryer Wognum (komt aanlopen)

Het huis van Willem Schuit

Het huis waar Willem Schuit woonde, is ook verdwenen: het lijkt nu wel of het er nooit geweest is. Willem Schuit, gewoonlijk 'Schuitje' genoemd - hij was klein van postuur - is vele jaren koster geweest van de N.H. kerk. Hij had ook nog een winkeltje, een eigenaardig soort van winkeltje. Het was er nogal donker, want het raam was maar klein. De woonkamer had een soortgelijk raam en er stonden bomen vlak voor, die het licht wegnamen. De winkel deur was achterom. De uitstalling voor het raam was ook een beetje eigenaardig. Er stond meestal wel 'stokselhout' (zoethout) en, als de tijd er was, blauwmaanzaadbollen, kleine appeltjes en kruisbessen van een cent een kopje. Ik weet niet goed wat er nog meer verkocht werd, misschien ook nog wel garen en band e.d. Een enkele keer ben ik er wel eens geweest, maar in de donkerte was er niet veel te zien; wel weet ik nog, dat er een jachtgeweer lag. Wat hij daarmee deed, is mij ook een raadsel.

Schuitje had nog een nevenberoep en dat was lijsters vangen ('lijsteren' genaamd). Laat ik dit er bij vertellen, dat hij op geen stukken na de enige was die zich in de winter met lijsteren bezig hield. Maar hij was wel een van de meest bevoorrechten omdat er zulke mooie bossen vlak achter zijn huis lagen. Voor het vangen werden drie hoeken van wilgeteen gebruikt; men noemde ze 'bogen'. Ze werden met de punt van de driehoek naar boven opgehangen aan een tak; in de horizontale lijn van de drie hoek werd een klein bosje lijsterbessen bevestigd en boven die bessen hingen twee strikken van gedraaid paardehaar. Die strikken waren aan de benen van de driehoek vastgemaakt. Als de lijsters van de aanlokkelijke bessen wilden eten, raakten zij veelal met hun kopje in de strop en dat was dan het einde. Er waren er, die wel meer dan honderd van zulke bogen uitzetten; het is begrijpelijk dat er bossen waren die zowat vol hingen. Sommigen hingen ze kris

Jan Zwakman, voorzanger en aanspreker in de kerk van Schoorl Centrum

De winkel van Zwakman (Heereweg 31). Voor het raam een keur aan artikelen, in het midden staan Jan Zwakman en zijn vrouw Maartje Zwakman-Bleek

kras door elkaar, maar er waren er die ze heel netjes op rijen in de bossen wisten te plaatsen. Die rijen werden 'singels' genoemd. Het werd tegenover elkaar als een ernstig vergrijp aangerekend als de een de ander zijn bogen naliep. In de herfst was het al een hele drukte om zoveel mogelijk lijsterbessen te verzamelen; dan werd alles en alles afgezocht om zoveel mogelijk te vergaren voor de te verwachten vangsten. Toch zijn er wel eens jaren geweest, dat er bijna geen lijsterbessen waren. Dat was dan een geduchte tegenvaller; dan werden er andere middelen bedacht zoals bessen van meidoorn. Ook is het wel beproefd met rode glazen kralen, maar het viel met beide niet mee. Ik heb nooit geweten hoeveel lijsters 'Schuitje' in een winter ving; men liet zich daarover liever niet uit. Eens heb ik gehoord over iemand, die er in een winter duizend gevangen had. Die persoon beschikte ook over een gunstig gelegen plaats. De lijsters, die gevangen werden, waren merels, koperwieken, zanglijsters en kramsvogels. De prijs, die voor de lijsters gemaakt werd, was tien of elf cent per stuk. De uiteindelijke afnemer was Frankrijk.

De winkel van Zwakman

De winkel van Zwakman was wel de best uitgeruste van Schoorl. Zwakman deed in kruidenierswaren, allerlei soorten van snoepgoed, gerookt spek, worst, klompen, touw enz. Zelfs nog in drogisterijartikelen, pillen voor dit en voor dat. Buiten het vak van winkelier stond ook nog vermeld 'klokkemaker'. Er stond op de papieren zakken: 'J. Zwakman winkelier en klokkemaker'. Van zijn klokkemaking gaf men echter niet hoog op. Hij had twee of drie koeien en ook nog bijen en verkocht dan ook melk en honing. Verder was hij voorzanger in de kerk - na het overlijden van Hein de Vries was hij dat geworden - en aanspreker bij begrafenissen. Het laatste baantje had hij van dominee gekregen toen hij daar was wezen klagen dat het zo slecht ging met de winkel. Zijn bespraaktheid in de kerk en als aanspreker werd hoog aangeslagen; er werd zelfs wel beweerd, dat een dominee het niet beter kon doen. In ieder geval, de spreektoon had hij best te pakken. Hij had ook nog dichterlijke neigingen. Ik meen dat ik eens een gedicht van hem heb gelezen over de

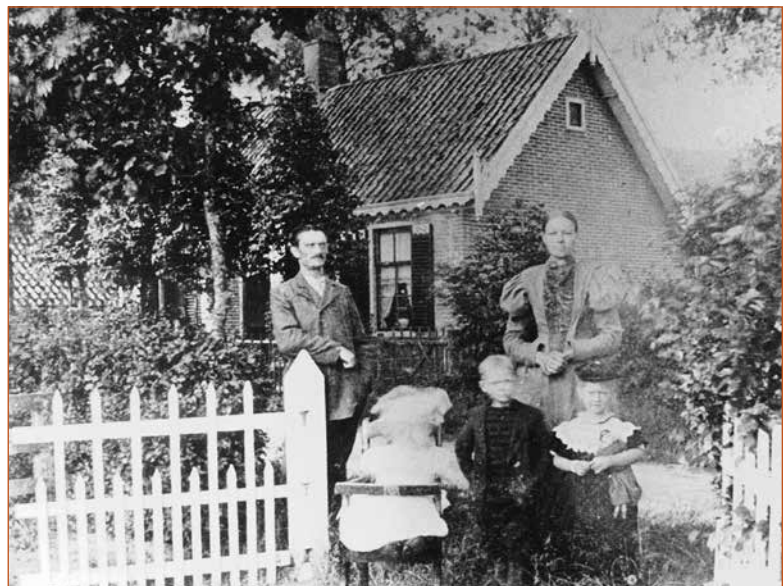

links de winkel van Jan Zwakman

Brouwerskom. Waar ik het gelezen heb, weet ik niet (kan het zijn in een der eerste uitgaven van het weekblad voor Schoorl?). De inhoud is mij ook niet meer bekend, alleen weet ik dat het nogal lang was. Er was ook nog een ondermeester (onderwijzer) bij hem in de kost; eerst meester Huisman en later meester Klant. Meester Huisman is al naar een andere plaats gegaan toen ik in de derde klas zat. Het speet mij heel erg dat hij vertrok, vooral omdat hij, als de meisjes te handwerken waren, altijd aan ons voorlas, wat ik zo buiten gewoon mooi vond. Meester Klant is er ook niet zolang geweest. Na deze is meester Keizer gekomen, maar die was bij bakker Hoogvorst in de kost.

Bakker Hoogvorst

De bakkerij van Gert Hoogvorst was toen wel het jongste huis in Schoorl. Het was gebouwd voor een zekere De Waard, maar die is er maar heel korte tijd bakker geweest. Het ging zeker niet.

Gert Hoogvorst, Trijntje Hoogvorst-Kriller en kinderen: Annie Hoogvorst, Jan Hoogvorst, Griet Hoogvorst voor hun woning, bakkerij, Heereweg 33

Op het landje waar nu de winkels Heereweg 34 en 36 staan, is men hier druk bezig met de bloembollenteelt. Op de achtergrond staat de bakkerij van Gert Hoogvorst, Heereweg 33

het door Cor Vrouwe tot snackbar omgebouwde huis van Leen Jonker, Heereweg 30

het dubbele woonhuis, hier met de latere winkel van Sieuwert Spaander, Heereweg 28

Het huis van Leen Jonker

Aan de andere kant van de weg tegenover bakker Hoogvorst woonde Leen Jonker, die vastwerkmans was bij Breed op 'Poelenburg'. Ik weet ook nog, dat er vóór Leen Jonker een schoenmaker woonde - ik ben daar wel eens te spelen geweest - maar ik weet er anders niet meer van te zeggen. Erg veel was er zeker in Schoorl niet voor hem te verdienen; hij is dan ook na korte tijd weer verhuisd.

Een dubbel woonhuis

Aan de noordkant woonde Jan Ridder, die los arbeider en tevens barbier was. Ik heb hem eens horen zeggen: "Wat ben ik gelukkig m'n boi, ik ben nog geen dag zonder (werk) geweest". Dat gezegde klinkt nu belachelijk, maar toen viel het niet mee om los werkmans te zijn, want als

Pieter en Jannetje Breed-Leijen voor het huis, Heereweg 28

men zonder werk geraakte en als het tegenliep, kon dat soms een hele tijd zijn. Dan moesten er schulden worden gemaakt bij de winkelier en die moesten dan in de zomer met lang en hard werken - maaien - weer inderdiend worden. Loswerkmans was toen in Schoorl een dag of wat bij die, dan weer een dag of wat bij een ander. Het was een kwestie van uitkijken, vooruit vragen en nog eens vooruit vragen om elke dag aan de slag te blijven. Het was dus wel een groot geluk om 'geen dag zonder (werk) te zijn'. Aan de zuidzijde woonde ene weduwe De Nijs (Sien de Nijs). Haar man (ik heb hem niet gekend) had vroeger met potten en pannen gevent. Deze vrouw - ze had drie kinderen - kreeg ondersteuning van de diaconie en ze ging ook uit werken. Ik ben wel eens met Arie de Nijs, haar zoon die een jaar of twee ouder was dan ik, mee geweest naar een van de diakenen (armenvoogden) om kaartjes te halen. (De herinnering is heel vaag, maar ik denk, dat het bij Piet Duin bij de R.K. kerk was). De N.H. kerk gaf geen ondersteuning in geld, maar zij gaf maximaal vier kaartjes, elk ter waarde van twee kwartjes, die men mocht besteden bij bakkers of winkeliers, die ook van de N.H. kerk waren. Het was bedoeld om het kopen bij R.K. winkeliers te voorkomen. Het was dus een soort van gedwongen winkelnering en er zijn wel eens dingen gebeurd die niet geheel zuiver waren.

Het huis van Dirk Bakker

In het volgende huis woonde Dirk Bakker met zijn huishoudster. Ik heb Dirk Bakker nooit gezien, want hij was toen al oud en ziek. Hij was vroeger vast werkman geweest bij een boer te Schoorldam. Toen hij overleden is, heeft Jan Ridder het huis gekocht.

links het huis van Dirk Bakker, Heereweg 22, dan de 'De Rustende Jager', Heereweg 18 van Dirk Rus en vervolgens de smederij van Tinus Hoebe, Heereweg 6, 1900

de Heereweg met links het zuidelijk deel van het dubbele woonhuis, Heereweg 26, waarin Sien de Nijs woonde, het volgende huis is dat van Dirk Bakker, vervolgens 'De Rustende Jager' en tenslotte de smederij van Tinus Hoebe, 1900

'De Rustende Jager'

Een herberg met doorrijstal, 'De Rustende Jager' van Dirk Rus, waar in de jachttijd de jagers elkaar ontmoetten na een goed of minder goed geslaagde jachtpartij in de duinen. Ze kwamen er bijeen om hun dorst te lessen en waarschijnlijk probeerden ze elkaar onmogelijke verhalen wijs te maken. Voorheen is het zo geweest, dat er een pad of wegje was, dat van het einde van de Paardenmarkt door liep tot de Laanweg juist tegenover het zgn. Brinklaantje. Als er waren, die zich in 'De Rustende Jager' bedronken hadden, dan schaamden ze zich zeker toch nog een weinig om zo gezien te worden in de Schoorlse buurt. Dan zochten ze dat wegje op om zo ongemerkt te verdwijnen. Het was grond van dominee waar het wegje over ging en omdat hij niet zoveel met dronken mannen op had, heeft hij het goed afgesloten. Het zal wel niet veel geholpen hebben tegen de dronkenschap.

jagers met hun buit voor 'De Rustende Jager'

'De Rustende Jager' omstreeks 1900, rechts naast het café en achter de kastanjeboom staat de doorrijstal. voor het café zien we Dirk Rus en Grietje Rus-Oud, hun zoon in de kinderstoel en personeel

'De Rustende Jager' een paar jaar later., het pand is uitgebreid met een woonhuis. Aan de overzijde van de weg staat het huis van Jan Raat (zie pagina 25). Voor het café staan weer Dirk Rus en zijn vrouw Grietje Rus-Oud en hun zoon

Het huis aan de Paardenmarkt

Aan het oosteinde van de Paardenmarkt woonde Arie Bakker 'van de Paardenmarkt'. Die toevoeging 'van de Paardenmarkt', was nodig om verwarring met Arie Bakker uit de Zandstraat te ontgaan. Het meest opvallende aan hem waren de mooie gouden ringetjes in zijn oren. Hij was in het bezit van een miniatuur strohandeltje. In de herfst ging hij enige keren met een vrachtje stro, geladen op een geleende wagen en getrokken door een eveneens geleend paard naar Egmond om daar de bosjes haverstro aan de man te brengen. Verder richtte hij niet veel uit. Hij had nog een bouwerijtje aan de Omloop, doch dat werd ook niet best behartigd, want hij was een groot liefhebber van praten en grappen vertellen.

Daarom kon hij, als de gelegenheid zich voor deed, anderen uren van het werk houden. Zijn vrouw ging uit bakken, wat zeker wel nodig geweest zal zijn.

De smederij van Hoebe

De mooie, lage ouderwetse smederij is ook al verdwenen en wat is er voor in de plaats gekomen?

De smid, Tinus Hoebe, is indertijd met zijn gezin naar Amerika geëmigreerd. Enige tijd later is hij, jammer genoeg, geestelijk gestoord alleen teruggekomen.

de smederij van Tinus Hoebe, Heereweg 6, het front naar de weg, de zijgevel langs de Paardenmarkt, 1900

Het huis werd nog wel eens dubbel bewoond. Ik weet nog, dat voorin aan de weg Jan Hoebe, de vader van Tinus woonde. Deze had hier voorheen het oude gecombineerde beroep van smid-veearts uit geoefend. Later is hij naar Alkmaar gegaan.

'Het Ooievaarsnest'

In het huis aan de Laanweg woonde Willem Frans, een boererenier uit de Zijpe. Voor hem heeft er nog enige tijd een kunstschilder gewoond, die naar ik meen Tadema heette. Het huis heette 'Het Ooievaarsnest'. Waarom het zo heette is mij niet bekend, maar het is mogelijk, dat er voorheen een boerenhuis heeft gestaan waar een ooievaarsnest op zat. Toen Willem Frans er woonde, is het huis verbrand en niet meer opgebouwd.

boerderij 'Het Ooievaarsnest' aan de Laanweg, hoek pad naar de Paardenmarkt, 1799 (terracotta dorp van Joop en Tini Muelink)

gezicht vanaf de Laan op het dorp Schoorl. Duidelijk staat benoorden de Laan de boerderij 'Het Ooievaarsnest' met inderdaad op de top van de kap een ooievaarsnest, J.A. Crescent 1799 (collectie Regionaal Archief Alkmaar)

Een dubbel woonhuis

Achter de kerk stond een huis, dat dubbel bewoond werd. Daar woonde Keesje de Jong in het ene gedeelte met het raam naar het zuiden en Doortje in het andere gedeelte met het raam naar de kerk toe.

Bij Doortje zal het wel donker geweest zijn, want vlak voor het raam stonden bomen. Keesje de Jong was een klein gebocheld mannetje; hij leefde van een kippenbedoeninkje. Ik ben nogal eens bij hem op bezoek geweest en dat vond hij wel mooi, want hij was kluizenaar. Hij kon nogal eens pochen op zijn lichaamskracht. Ik hoor het hem nog zeggen: „Ik word niet gauw kwaad, maar als ik kwaad word...” en dan stak hij zijn rechterhand omhoog, “met mijn ene hand verslind ik het halve Schoorl”. Hij poogde je ook nog te imponeren met zijn kennis van het Hebreeuws. Hij was in het bezit van een oude bijbel met Duits-Gotische letters waar ik helemaal niet uit wijs kon worden.

gezicht vanaf de oude pastorie langs het oude raadhuis op het huisje achter de kerk, geheel rechts nog net een stukje van de noordelijke muur van de kerk.

dubbel woonhuis achter de NH kerk, Burgemeester Peecklaan 1

dubbel woonhuis achter de NH kerk, voorbij het Oude Raadhuis nog net een glimp van de oude pastorie, 1910

“Dat is Hebreeuws” zeide Keesje “en dat kan ik lezen” en dan las hij wat voor. Het was geen kleinigheid dat Keesje zomaar Hebreeuws kon lezen. Hij vertelde ook wel eens wat over zijn buurvrouw Doortje.

Ofschoon Keesje nogal snoeven kon op zijn kracht, was hij toch vrij bang van Doortje. Keesje was er vast van overtuigd en hij zei het ook, dat Doortje kon ‘kollen’. Ik heb het hem dikwijls horen zeggen: “Reken er op, dat ze kollen kan”. Doortje stond in niet al te beste reuk, want zij had minstens drie katten. Eén kat houden, dat was niet zo erg, maar drie, nee daar was iets niet in orde. Het geloof in ‘kollen’ was toen bij de oudere mensen nog heel levendig en katten hebben bij het kollen steeds een grote rol gespeeld. Een kol was iemand - gewoonlijk een oude vrouw-, die naar het volksgeloof van toen, heette te beschikken over een bovennatuurlijke kracht of macht, en deze altijd aanwendde ten kwade. Ook kon zij de gedaante aannemen van een dier en dat was dan gewoonlijk een kat. Ofschoon wij toen nog jong waren, maakten deze verhalen op ons toch niet zo’n

grote indruk meer, al was het toch soms werkelijk om van te huiveren. Het geloof in ‘kollen’ begon zeker al een weinig te tanen. „Kijk”, zei Keesje eens toen ik bij hem was, “in deze binnenmuur is een deur (het huis was voordien door één gezin bewoond geweest) en voor de zekerheid heb ik voor die deur een kast gezet. Maar ik ben er zeker van dat als ze (Doortje) goed aan het ‘kollen’ is en ze wil hier bij me komen, ze zo deur en kast opzij schuift, want dan is ze zo vreselijk sterk, dat niets voor haar meer onmogelijk is’.

Keesje was niet de enige, die Doortje van ‘kollerij’ verdacht, er waren er meer die een beetje angstig voor Doortje waren. In werkelijkheid was Doortje een heel gewoon arm vrouwtje, dat ondersteund werd door het R.K. armbestuur en die er soms nog wel iets bij verdiende met bloembollenpellen bij dominee. Doortje was de weduwe van Willem Hins, en ze hadden vroeger op Aagtdorp gewoond waar Willem Hins jarenlang werkman was geweest bij Reijer Bas. Ik heb wel eens gehoord, dat de bakker nog altijd twee broden bij Doortje bracht voor rekening van Reijer Bas.

Over 'stook' en nog wat

In elke grote, ouderwetse schoorsteen was vroeger op zekere hoogte een ijzeren stang ingemetseld, die moest dienen om er de hengel aan op te hangen. De smeedijzeren hengel had aan het bovineinde een haak, die om de stang in de schoorsteen paste. Het onderste stuk was vlak gesmeed - ongeveer 5 of 6 cm breed - met op regelmatige afstanden gaten, waarin het bovineinde van de gesmede haak paste. Deze kon op verschillende hoogten bevestigd worden, al naarmate dit voor het koken gewenst was. De haak was het voorwerp dat onderaan een knop had, waaraan de ketel of de ijzeren pot boven het vuur, dat lekker in de grote vuurpot brandde, hing. Het stoken in de vuurpot was toen al een hele vooruitgang ten opzichte van het eerder in zwang zijnde stoken op de vuurplaat.

Het was een vrijwel algemene gewoonte om eens per week de hengel en de haak, de vuurpot en de kookpot en ook het deksel daarvan (soms was er een houten deksel en dan was het niet mogelijk) te schuren met water, soda en zand, het zogenaamde 'nat schuren'.

In de vuurpot konden vele soorten brandbaar materiaal gebruikt worden, maar in Schoorl werd vooral met takken gestookt. 'Stookzoeken' was de speciale benaming van het zoeken in de bossen naar dode takken, die met een touw waren samengebonden. Door er één of twee stokken door te steken kon men de bundel op de rug dragen en zo thuis afleveren.

Rond de eeuwwisseling behoorde het 'stook zoeken' nog niet geheel en al tot het verleden. Het werd toen algemeen getolereerd. Eens moet dat anders geweest zijn en moet het zo veelvuldig zijn uitgeoefend, dat het bijna uit groeide tot een plaag.

De buitengewoon grote armoede van die vroegere tijd zal daaraan wel niet vreemd zijn geweest. De minstbedeelden zullen zich er toen wel het meest aan

schuldig gemaakt hebben. Er is in die tijd wel eens heel streng opgetreden, zoals een verhaal, dat ik eens van enkele oude mensen hoorde, duidelijk maakt.

Het ging over twee vrouwen, die op heterdaad betrapt waren bij het 'stookzoeken' en die door de politie te paard werden opgebracht naar Alkmaar. Het 'stookzoeken' was een misdaad die zwaar gestraft werd, want de strafrechter uit die dagen was niet mis en ver zachtende omstandigheden waren nog onbekend. Nu nog een geschiedenis van heel lang geleden.

Eens is het gebeurd dat Piet Opdam in één van de bossen van dominee Jelgersma bezig was om 'stook' bij elkaar te zoeken toen hij gesnapt werd door Klaver uit Aagtdorp. Klaver was onbezoldigd veldwachter en dus als zodanig een heerschap waar niet mee te spotten viel. Piet zat er - begrijpelijk - heel diep mee in de put, want 'stookzoeken' werd toen berecht als diefstal en onverbiddelijk met gevangenis bestraft.

De verbalisant zocht in zo'n geval uit de 'stook' het dikste hout dat hij kon vinden om als corpus delicti aan de rechtbank te tonen. In zijn angst voor de gevolgen zei Piet toen tegen Klaver: 'Ik wil met dominee spreken'. Waarschijnlijk hoopte hij door een gesprek met dominee het akelige van de situatie op te heffen of althans te verminderen.

Ze gingen op weg naar dominee en - hoe was het mogelijk - na enige tijd kwamen ze dominee tegen. Piet begon dominee de zaak uit te leggen en deze luisterde aandachtig. Toen Opdam was uitgesproken, zei dominee het volgende: "Maar Piet, ik had je toch toe stemming gegeven om dood hout te zoeken, had ik nu tóch vergeten om je een schriftelijk bewijsje te geven?" De verbalisant keek van zelfsprekend erg op zijn neus en zal van binnen wel nijdig geweest zijn, toen hij zijn prooi moest laten schieten. Piet Opdam begreep er op dat moment niets van, maar hij was geweldig opgelucht en hij heeft dit voorval nooit vergeten.

Over het dagelijks eten

Als ik iets over het eten van alledag zal schrijven van omstreeks die tijd, dan zal ik het eerst moeten hebben over datgene wat de mensen voor eigen gebruik verbouwden in hun tuinen of tuintjes. De grond rondom het dorp Schoorl was buitengewoon schraal. In het Geestje, te Aagtdorp, te Catrïjp en Groet was deze vruchtbaarder en vochtiger, maar bij lange na niet zoals het heden het geval is. Het gebruik van verschillende organische meststoffen zoals kippemest en koemest met bijvoeging van allerlei kunstmeststoffen heeft in korte tijd wonderen gedaan.

De akkertjes van de boeren werden vroeger wel bemest, maar dat had niet zo veel om 't lijf, want de mest van koeien, die gevoederd werden met hooi en water - wat toen door veel boeren gedaan werd - droeg niet veel bij aan de verhoging van de vruchtbaarheid van de grond.

Of de aardappel het hoofdvoedsel was, zou ik niet durven bevestigen. Ik geloof het niet, het ging alles zo verschillend. Ik heb mensen gekend, die alleen op de zondag aardappelen aten en er waren er, die ze wel twee keer daags aten, maar dat ging niet uit weelde. De aardappel als voedingsmiddel stond werkelijk niet zo best aangeschreven. Ik kan mij nog een sermoen van school herinneren waarin meester Selhorst hevig ageerde tegen de aardappel als voedingsmiddel. Hoe dat zo in het leerplan ter sprake kwam, is mij tenslotte ontgaan, maar vreemd klonk het wel: "Als je 's middags aardappelen eet" zei hij, "dan heb je om drie uur al weer honger, maar eet nu eens pannekoeken, dan wordt het wel zes uur eer je weer aan eten denkt". Zo ongeveer was echter het algemeen oordeel over aardappelen.

Er waren nog meer oorzaken die op het aardappelgebruik geen gunstige invloed uitoefenden. De uitkomsten van de aardappelteelt waren heel wisselvallig en de soorten die verbouwd werden, gaven bij lange na niet de oogsthoeveelheid van de tegenwoordige.

Ik herinner mij deze aardappelsoorten nog: Graafjes, Gladblaadjes, Augustusblauwen en ook Roodbonte. Allemaal soorten met knollen die klein van stuk waren, ook op de betere gronden. Hoe ze op de schrale

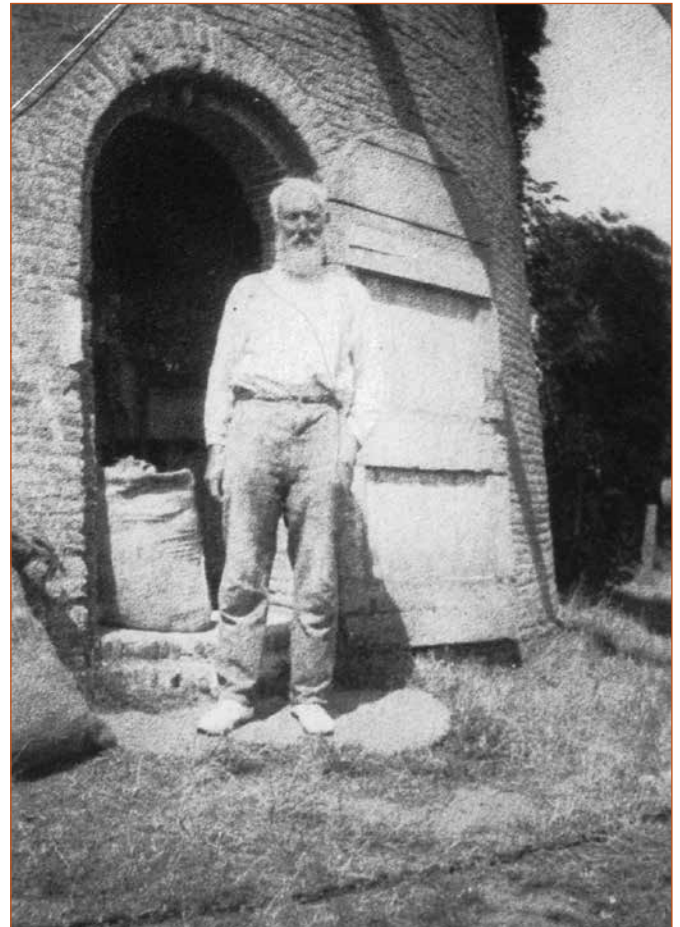
zandgronden waren, wordt duidelijk geïllustreerd door deze uitspraken:

Vraag: "Hoe zijn je aardappelen?" Antwoord:

"Klein, maar lekker". Of: "Zit er nog wat aan je

aardappelen?" Antwoord: "Een planter en een krieltje".

Op het driehoekig stukje grond aan de Voor weg, tussen het Dennenlaantje en het huis van Van Teulingen (Voorweg 17), dat vroeger geheel omringd werd door een aardenwal, bouwde of tuinde lang geleden - al vóór 1900 - een zekere Piet Smit, bijgenaamde Piet Gnok. Dat gebeurde dan gewoonlijk zondags, want door de week was het lange dagen werken bij een boer. De zeer sporadische voorbijganger in dit dunbevolkte gebied,

Dirk Duin, de molenaar, voor de oude korenmolen van 1772

het hooi is binnen bij boer Simon Den Das, v.l.n.r.: Jan Timmer, Lou Raat, Cor den Das, Pietje Roozendaal, Simon den Das, ?, Pierre Brandt, Piet Krom en Cor Hopman (het 'Witboek')

die Piet bezig zag en belangstellend vroeg wat hij aan het doen was, kreeg het antwoord: "Zaaizaad ruilen met Onze Lieve Heer". Dit vreemde, ietwat spottende antwoord geeft toch wel een vrij juist beeld van de armelijke toestanden op tuinbouwgebied.

Op de arme zandgronden was de opbrengst van de aardappeloogst dus heel gering, maar er was toch ook nog een voordeel aan verbonden en dat was, dat de aardappels er nauwelijks ziek werden! Het uitblijven van de gevreesde aardappelziekte had waarschijnlijk zijn oorzaak in het niet veel loof voortbrengen en bovendien door het vroeg afsterven door droogte en zomerhitte. Op de zavel- en kleigronden konden ze soms vreselijk door ziekte aangetast zijn.

Het bespuiten met Bordeauxse pap tegen de ziekte was

toen nog niet bekend. Al met al was de oogst op de betere gronden ook veelal een tegenvaller. Ik kan mij nog aardappelakkertjes te Aagtdorp herinneren, die letterlijk bezaaid lagen met zieke aardappelplanten.

Er waren ook nog andere oorzaken, die een behoorlijke opbrengst van de aardappelteelt onmogelijk maakten. De aardappelbouw van Willem Berg, die aan de Omloop, nabij het tegenwoordige kampeerterrein 'Elba' woonde, leek telkenjare net één rietveld. Het is begrijpelijk, dat voor het rooien eerst het riet moest worden afgesneden en dat leverde dan een mooi stuitje bladriet op als extra winst.

Dit als voorbeeld van vreemde inzichten, die echter de opbrengst van de oogst niet ten goede kwamen.

driewielerkar met Jaap Bosman, ?, Pierre Brandt, Cor de Das en Catharina Brandt op de weg langs de Hondsbossche Zeewering

Bij één en ander viel ook wel wat op te merken, dat nu niet meer geduld wordt. De wederzijdse belangstelling voor de stand en de hoedanigheid van de veldgewassen liet niets te wensen over en voor erwten gold, behalve een goede opbrengst, ook de eigenschap 'goed gaar kun nende koken' als doorslaggevend en daar werd dan bij erwten het eerst naar gevraagd.

Ik weet nog heel goed, dat toen Jan Ridder zijn groene erwten gedorst had en iemand hem een paar dagen later vroeg: "Hoe waren je erwten?" hij onmiddellijk antwoordde: "Als een broedertje m'n boi".

Bij erwten werd dus meer gelet op de kwaliteit dan op de hoeveelheid. Dat gezegde van Jan Ridder was waarschijnlijk wel een algemeen gezegde, dus niet speciaal van hem afkomstig, want ik heb het later wel

meer gehoord over goed kokende groene erwten.

Groene erwten werden gekookt in de zak in combinatie met rijst of 'broeder', beide ook in de zak. Grauwe erwten werden niet in de zak, maar los in de pan gekookt en in combinatie met rijst of gort, dat wel in de zak werd bijgevoegd. Vooral bij grauwe erwten, maar ook bij groene behoorde een stukje spek te zijn. Bij gort hoorde stroop, liefst niet weinig. Meer nog dan erwten waren de bonen in trek; misschien kwam dat wel doordat ze wat gewisser en gemakkelijker te telen waren. Met bonen was ook de last van het niet gaar kunnen krijgen, uitgesloten. Bij bruine bonen, die ook los gekookt werden, deed men ook 'broeder', gort of rijst in de zak. Bruine bonen werden genuttigd met stroop en azijn.

de boerderij van de familie Duin te Schoorldam (Rijksweg 30) met naast de meelwagen Willem Duin, Jan Duin en Grietje Duin-Blom

Citroenbonen waren de ideale bonen voor stampot, een gerecht waarvan men dacht dat de voedingswaarde buitengewoon was. In de volksmond heette het 'schotwal'. Witte bonen waren niet zo algemeen omdat ze meer gevoelig waren voor slecht weer en harde wind. Jan Ridder noemde ze 'juffrouwtjes'. Witte bonen werden los, maar om het uit elkaar koken te ondervangen, ook wel in de zak gekookt en er kon ook een of ander bijgevoegd worden, natuurlijk ook in de zak.

Er zullen vele huisgezinnen geweest zijn, die zich niet veilig voelden voor de komende winter als ze niet 'van elks' een vierde mud in voorraad hadden. Met 'van elks' werd bedoeld: van beide soorten erwten. Er waren wel gezinnen, die behalve dat, ook nog een flinke hoeveelheid bonen verslonden. Hoeveel durf ik niet te zeggen, maar het waren geen kleinigheden. Het zal wel

verscheidene jaren vóór 1900 geweest zijn, dat dokter Van de Velde, als hij omstreeks de middag aanlandde in een boerenwoning, met verbazing zat toe te kijken hoe het gezin met veel genoeg en met veel smaak het middagmaal van paardebonden (klein soort droge tuinbonen) verorberde. Nog meer verwonderde hij zich erover, dat zij dat zware eten zo goed konden verdragen.

Nu nog een verhaal, dat ik vele malen heb gehoord: "Bij Piet de Wever hebben ze dertien weken aaneen paardebonden uit het water gegeten om niet in schulden te geraken." Met die uitdrukking 'uit het water' werd vast wel bedoeld, dat de bonen zonder enige toevoeging van vet of spek, of wat ook, werden gebruikt. Er is mij niet verteld in welk jaar dit gebeurd is, jammer genoeg. In 1900 was de tijd van de paardeboon, voor menselijk gebruik, definitief voorbij. Hier en daar werden in

Schoorl in de eerste jaren van 1900 nog enkele akkertjes rogge verbouwd, maar het was zonder twijfel nog maar een schamel restant van het vroegere areaal. De tijd van de 'roggemelen platters', gebakken op de plaat, boven de vuurpot, behoorde ook al tot het verleden.

Toch was het vast niet zo lang geleden, dat de rogge nog een eerste plaats innam onder de voedingsmiddelen. Ik kan mij nog geruchten herinneren over met een vierde mud rogge naar de molen gaan als deze draaide. Er werd gewacht tot het gemalen was en dan werd het meteen weer mee naar huis genomen.

De bakkers hadden hun vaste dagen voor het bakken van roggebrood. Die dagen werd er niets anders gebakken. Er is mij vroeger verteld dat Piet Opdam toen hij nog in zijn jonge tijd was, voor een of andere bakker ventte met roggebrood en wel in twee manden aan een halsjuk. Het moet in de tijd vóór 1900 geweest zijn, dat het roggebrood het meest gebruikte brood was. Ik heb dit over het roggebrood weer van anderen gehoord. In mijn tijd begon het tarwemeel op de voorgrond te komen.

Jan Duin, de meelman van Schoorl, ventte in die tijd de gehele omtrek af met paard en wagen, volgeladen met allerhande zogenaamde grutterswaren en veevoer. Één van deze artikelen was het tarwemeel, dat als 'tarwe met al' en tarwebloem door hem onder de mensen werd gebracht in linnen zakjes met een inhoud van tien en vijf pond. De zakjes werden leeggestort en weer meegenomen. Papieren zakken verschenen later. Van dit meel werd het luchtige tarwebrood ('stoet') gebakken en ook de eveneens luchtige haardkoeken. Bij Jan Duin kostte 'tarwe met al' 6 cent per pond, bloem een cent duurder, rijst 8, 10, en 12 cent per pond en kipperijst 4 cent.

Het tarwebrood van 'tarwe met al', of van tarwebloem, of van beide gemengd, werd gebakken in een trommel met deksel, die als het deeg naar genoeg gerezen was, in de hete as van de vuurpot geplaatst werd met nog kolenvuur van turf of briket aan de zijkanten en op het deksel.

De haardkoeken werden gebakken op de plaat die geplaatst werd op de 'treeft' boven het vuur (gloed) in de vuurpot. De meeste vrouwen hadden er heel goed slag van om heerlijke broden en haardkoeken te bakken. De vuurpot

bollen rooien in Aagtdorp (achtergrond Duinweg 64, 133, 125)

kon met veel soorten brandstof gestookt worden o.a. turf, briketten, hout, dik en dun en (op plaatsen, waar het aanwezig was) bonen stoppels, koolstruiken, rietzoden en al wat nog meer branden kon.

Een artikel, dat vroeger algemeen gebruikt werd, maar nu heel snel aan het afzakken is naar algehele onbekendheid, was het gruttemeel. Het werd door iedereen zo genoemd en velen zullen vrij zeker niet eens geweten hebben, dat dit meel van boekweit afkomstig was.

Het verschil in gebruik van toen en heden wordt geïllustreerd door enkele getallen uit de statistiek: in 1850 werd in Nederland 60.000 ha met boekweit verbouwd, in 1937 nog slechts 226 ha. Nadien is er geen opgave meer gedaan.

Gruttemeel was het ideale meel voor pannekoek (een feestelijk gerecht), voor karnemelkse pap en voor 'troet', ook pap van karnemelk, maar dan dik. Hiervan werd gezegd dat de lepel er rechtop in staan bleef. Het was ook het meel voor 'broeder'. Al deze gerechten werden gebruikt met stroop en door kinderen liefst met veel stroop. Gruttemeel werd ook gebruikt bij het haardkoeken bakken. De met de hand gevormde koeken werden gedoopt in, en bestrooid met het droge meel om het kleven aan de handen of aan de plaat tegen te gaan.

Hoe men aan drinkwater kwam

De beste winplaats van behoorlijk drinkwater was ongetwijfeld de van stenen opgebouwde welput, die naar beneden iets buikig van vorm was en naar boven toe nauw opliep, ongeveer zoals een hals van een mens. In die put was de overal bekende houten zuigpomp vastgemetseld.

Het was in de eerste plaats een put waarin ongerechtigden van buitenaf niet of bijna niet konden doordringen. Toch was het water niet overal even best. Dicht langs de duinen was het altijd heerlijk zuiver water; daar was de aandrang van de wel krachtiger en leek het wel op stromend water. Verder landinwaarts was het niet helder meer en was het soms zelfs bruin. Het was in dat geval altijd regenwater dat in de grond was weggezakt (officieel: zakwater). Met dat naar beneden sijpelen werden uit de bovengrond stoffen meegevoerd, die het water in ongunstige zin beïnvloedden.

Het beste water was dus wat direct uit de duinen toewelde. In tijden van grote droogte kon de waterstand in de put zo laag zijn, dat de pomp geen water meer kon opzuigen. De putten waren ook niet zo erg diep. In zo'n situatie moest naar een andere gelegenheid worden uitgezien en wel naar de regenbak. Deze was gemetseld van kleine steentjes en heel zeldzaam. Ik meen, dat er in het dorp Schoorl maar één regenbak bestond en wel in de pastorie.

Regentonnen waren hier en daar wel in gebruik. Ze waren zeer verschillend van inhoud. Regenwater werd altijd beschouwd als het drinkwater bij uitnemendheid. Dat zal wel juist geweest zijn, maar toch viel er op de vergaring en de bewaring van het water wel het een en ander aan te merken. En dit gold zowel de regenbakken als de tonnen. Het is wel duidelijk, dat de mogelijkheid bestond, dat er allerhande ongewenste stoffen met de waterstroom in de bak of in de ton meevergaard werden.

In de zomer kon het water nogal eens dichtbevolkt zijn door ontelbare zogenaamde waterluizen. Dat was nu ook weer geen aangename toestand, maar men loste die moeilijkheid op door het water door een doek te gieten.

regenwaterput bij de familie Lutke, Omloop 16, 1920

Voor de bezitter van een regenton was het gewenst dat er af en toe een bui kwam om niet al te veel dagen van water verstoken te zijn. De voorraad in de ton was niet voor erg lange tijd toereikend.

Wie zo fortuinlijk was dicht bij een beek te wonen, was een bevoorrecht iemand en als het dan de Kolfjesbeek mocht zijn, dan was hij of zij dubbel bevoorrecht. Altijd heerlijk helder water te hebben, dat onafgebroken uit de duinen toestroomde, was werkelijk een grote gunst. Zo was de Kolfjesbeek: altijd stromend, altijd helder en

Kolfjesbeek bij de Oorsprong

geen dag zonder water al bleef de regen in de zomer nog zo lang uit. Er zijn jaren geweest dat er in Warmenhuizen en de Langedijk groot gebrek aan drinkwater ontstond door het lange uitblijven van de regen.

Dan was de beek, die altijd stroomde, een ware uitkomst. Met vaartuigen van verschillende grootte en in het bezit van vaten- en kaaskwekers, kortom van alles wat een hoeveelheid water kon bevatten, verschenen mannen bij het waterhuisje te Schoorl. Daar werden de vaten in de schuiten gevuld met het welkome beekwater.

Ook veel inwoners van Schoorldam waren voor hun drinkwater op de beek aangewezen.

Wie niet de gelukkige bezitter van een pomp was en ook niet in de nabijheid van een beek woonde, was gedwongen naar andere middelen uit te zien. Om te leven was drinkwater onmisbaar! Voor deze mensen bleef er niets anders over dan op een geschikte plaats een kuil te graven. Op de zandgronden was op die manier inderdaad heel goed water te krijgen. Naar het water toe werd dan een hellend pad gegraven vanaf de bovengrond tot even boven de waterstand; op deze manier kon men vlak bij het water komen. Er werd niet zwaar aan getild, als er bijvoorbeeld kikkers in de kuil terecht kwamen. Van kikkers werd zelfs in alle ernst beweerd, dat ze het water zuiverden. Het gebeurde ook wel eens dat één of meer padden op hun langzame manier in het water rond zwemmen. Dat was voor velen toch wel ietwat griezelig, maar ja, wat viel er aan te doen? Ze er op een of andere manier proberen uit te werken, was het enige middel. Of het veel hielp? De volgende dag waren ze misschien alweer present.

Er bestonden particuliere maar ook gemeenschappelijke waterkuilen. De bekendste was wel de 'burenkuil' bij het Groeter kerkje. In de Nollen bij de meelmolen was er één op de plaats waar nu het vijvertje is.

In de zuidelijke Nollen was er één even ten zuiden van het doktershuis.

Het was de gewoonte om de waterkuil in de zomer, als het waterpeil laag was, een geduchte schoonmaakbeurt te geven. De kuil werd dan helemaal leeggemaakt, zodat er weer vers water uit de grond kon opwellen.

Van de kuil in de Nollen ging het gerucht dat hier

zo'n sterke wel was, dat, hoeveel moeite men zich ook getroostte, het leegscheppen nooit gelukt is. Het bleef daar dus bij een gedeeltelijke schoonmaakbeurt.

Ik herinner mij meer dan eens gehoord te hebben: "Kijk eens, wat lekker helder water, je kunt de bodem van de emmer zien". Wat moet het wel geweest zijn, als de bodem van de emmer niet zichtbaar was? Het klinkt onbegrijpelijk, maar toch zal dat zijn voorgekomen. Regenwater, dat opgevangen werd van een rieten dak en dat de illustere naam van 'dak water' had, was als regel bruinachtig van kleur. In dit geval zal het wel moeilijk geweest zijn om van een volle emmer de bodem te kunnen zien.

Toch werd het als drinkwater gebruikt, maar met tegenzin, want er viel veel op aan te merken; ook de smaak was eigenaardig. "Je moet eraan wennen", werd er gezegd.

Ik heb geschreven over drinkwater, maar ik had het beter 'gebruikswater' kunnen noemen. Of het door intuïtie was weet ik niet, maar de volwassenen dronken in die tijd niet graag water. Er werd zelfs met een zekere minachting over gesproken. Kinderen dronken veel water en overal waar het er fris en helder uitzag. Als beker gebruikten ze veelal één van hun klompen. Veel ouderen omzeilden het waterdrinken door de koffiepot de hele dag te laten tappen. Bij dorstig werk, bijv. in het hooiland, werd bier gedronken.

Over drinkwater uit de pomp nog het volgende:

In de tuin, die momenteel van 'Westerkimme' is, stond lang geleden, vlak tegenover de bakkerij van Goedhart zomaar in z'n eentje, een houten pomp, die prachtig water gaf. De pomp die toen nog geheel intact was, stond een meter of tien van de weg en er leidde een smal paadje heen. Iedereen was er welkom, want de toegang was open en vrij. Er werd vast veel gebruik van gemaakt, want het paadje was uitgesleten door het heen en weer lopen.

Begrijpelijk dat kinderen de pomp niet licht voorbij liepen zonder even te drinken van het heldere water dat deze gaf.

De moestuin van dominee

In de veelheid van dominee's verspreide bezittingen kwam ook nog een moestuin voor en al was deze tuin niet buitengewoon groot, het was in die tijd toch wel iets van betekenis. De meeste inwoners van Schoorl beschikten wel over een tuintje waarop wat aardappels geteeld werden. Ook bonen, soms erwten en ook nog wel wat groenten zoals sla- en snijbonen en boerenkool voor de wintertijd, maar het was moeilijk want de grond was schraal en de nodige bemesting was niet voldoende aanwezig. Moestuinen kon men dat dan ook niet noemen; die waren alleen te vinden bij kastelen en herenhuizen en al heel lang bij de kloosters: de 'kloostertuinen'. Maar dominee Jelgersma - al was hij dan geen kasteelheer - bezat een echte moestuin en iedereen noemde die heel gewoon 'de moestuin van dominee'. Deze tuin lag in de hoek Laanweg - Heereweg en strekte zich uit tot de grond die behoorde bij de smederij van Hoebe (nu de zaak van Leijssen). Langs de Laanweg liep de tuin tot het wegje, dat een verlengstuk scheen te zijn van het Brinklaantje en dat doorliep tot de Paardenmarkt.

De ingang van de tuin was op de hoek van de al genoemde wegen, waar twee zware iepen met wijdvertakte kruinen als wachters elk aan een kant stonden. Langs de Heereweg was een haag van afgetopte iepen, knotiepen, die op gezette tijden werden ontdaan van de uit gegroeide takken.

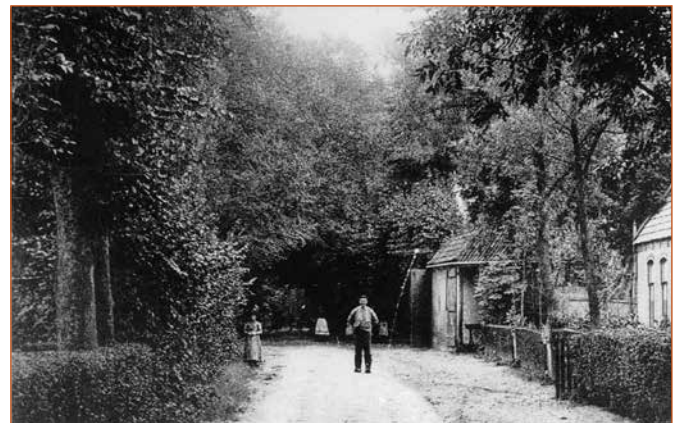
Toen ik nog naar school ging, heb ik wel eens gezien hoe de mannen ermee bezig waren. Kees Praat plaatste de zware en zeer scherpe boombeitel, die van een stevige eikenhouten steel was voorzien, tegen de tak. De man met de grote houten hamer gaf daarna een geduch te slag tegen de steel en de tak vloog er meest al na één klap af.

Langs de Laanweg was ook een haag, een gewone, maar toch nogal hoge haag met enkele fors uitgeschoten Italiaanse populieren ertussen gevoegd. Aan de oostzijde, aan het eerder genoemde wegje naar de Paardenmarkt, stond een rij van hoog opgaande bomen,

waaronder twee zware wilgen. Dan stond er ook nog een boom, die veel de aandacht trok en dat was de boom die vervelde, de enige die ik ooit zag in Schoorl. Het was een plataan, een boom die thuishoort in Zuid-Europa.

Alle groenten, die dominee's huishouding nodig had, werden geleverd door de moestuin. Wat er allemaal geteeld werd? Er waren kruisbessen, aalbessen en frambozen en in het midden stond zomaar een bosje van enkele appelbomen. Verder stond er rabarber en wat al niet meer. Dominee teelde rode kool - gewone mensen hielden het op groene aan - want dominee hield van iets buitengewoons.

Ook andijvie stond in de moestuin. Het was een in Schoorl nog onbekende groente, die Kees Praat, als ze groot genoeg was, heel zorgvuldig met een heel dun wilgetakje opbond, opdat het binnenste van de plant mooi geel zou kunnen worden. De moestuin lag op goede, donkere zandgrond, die vochthoudend was en nauwelijks goed werd bemest. Ik weet dat dominee de zaaizaden betrok van de firma Turkenburg, één van de oudste zaadhandels in Nederland.

links achter de bomen de moestuin van dominee Jelgersma aan de Heereweg, 1900

centrum Schoorl na de verwoesting tijdens de invasie van Engelsen en Russen in 1799, rechts de Laan (Laanweg) met de eerder genoemde boerderij 'Het Ooyevaarsnest' (1). de moestuin (2) was gelegen tussen 'Het Ooyevaarsnest en Heereweg 6 (gespaard) (3), waar toen nog de kroeg 'De Romein' was, later de smederij van Tinus Hoebe, geheel links een stukje van de latere 'Roode Leeuw' (4) (collectie Regionaal Archief Alkmaar)

Het Alkmaarse schoolfeest

De eerste woensdag in juli was niet zomaar een dag. Het was, om zo te zeggen, geen dag die onopgemerkt voorbijging om tenslotte aan het einde in de schemering der vergetelheid te verdwijnen.

In de loop van de morgen was het al merkbaar dat deze dag zou uitgroeien tot een dag van meer dan gewone betekenis. Het feit dat Timmerman al heel vroeg de driekleur, aan een lange stok gebonden, boven op het hoogste punt van het witte duin neerzette, illustreerde de belangrijkheid van deze woensdag al volkomen. Als de vlag vrolijk wapperde in de wind, zal zij vrij zeker zichtbaar zijn geweest in de wijde omgeving.

Boven op het hoogste punt van het witte duin staande had men een prachtig uitzicht over een groot deel van het duinlandschap, dat merendeels nog geen spoor van dennenbebossing vertoonde. Op veel plaatsen, dichtbij en in de verte, blonken de zandverstuivingen en de stuifkuilen in het licht van de zon. Alles was nog niet zo

twee kanonskogels en een musketkogel, 1799

zorgvuldig vastgelegd als nu het geval is; elk jaar werd slechts een gedeelte met helm beplant.

De grote, met hei begroeide duinvallei vlak achter Schoorl was nog geheel en al ongestoord. Aan de helling

het zanduin omstreeks 1900, met nog aan de linker rand een pad naar boven

Langs het zandduin bouwde Tijmen Timmerman een trap. Deze trap was toegankelijk voor de bezoekers van "De Roode Leeuw."

van de vallei die naar het noorden gekeerd is, was een klein bosje van wat eiken en berken. De stuifkuilen aldaar waren voor ons de ideale plaatsen om loden kogels te verzamelen, wat na stormachtige dagen nogal eens gelukte. De kogels waren vrij zeker afkomstig van de gevechten, die hier geleverd werden in het najaar van 1799 tussen Fransen, Engelsen en Russen. Het gebeurde ook wel eens dat in enkele kuilen - niet in alle - geldstukjes gevonden werden. Die waren daar, zoals wij dat noemden 'blootgestoven'.

Ze waren uit de tegenwoordige tijd afkomstig en waren dus nog in omloop. Meestentijds waren het centen, maar bij uitzondering ook wel eens dubbeltjes of kwartjes. Zulke vondsten waren begrijpelijk heel welkom. Dat er geldstukjes uit vroeger tijden gevonden zouden zijn, heb ik nooit gemerkt en ik heb er ook nooit iets over gehoord.

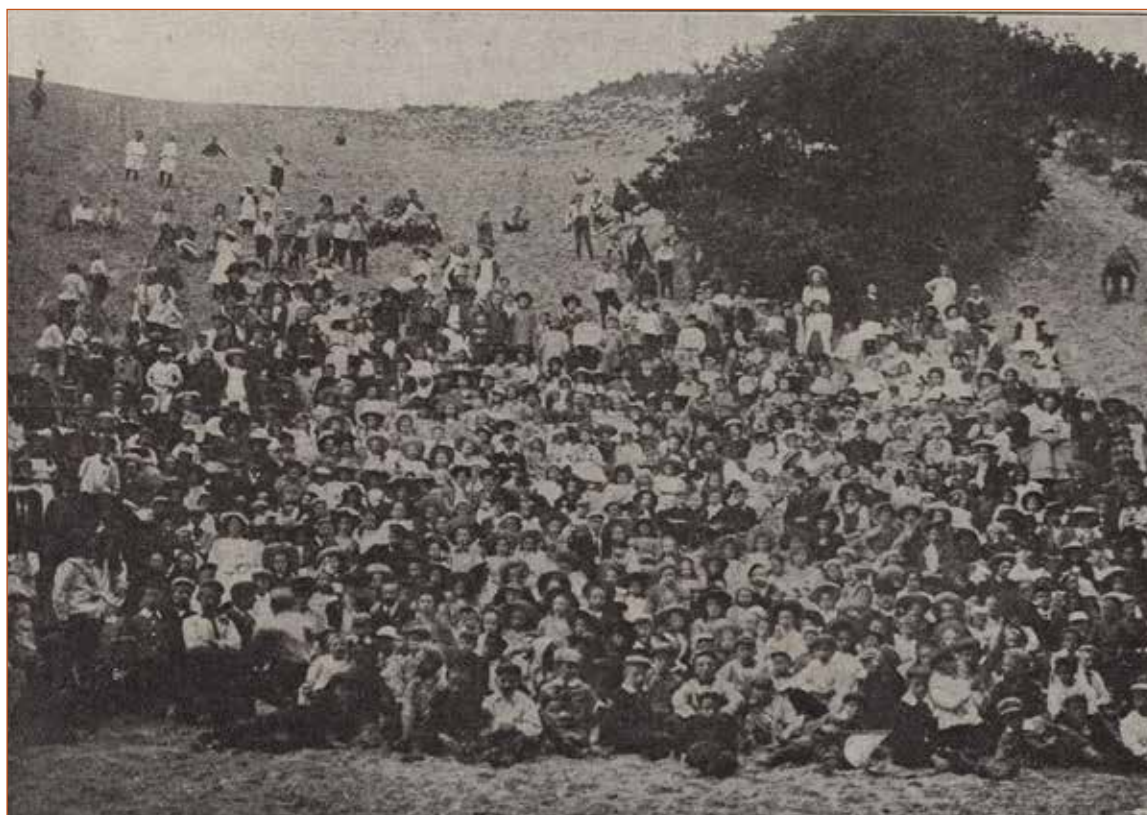
Het kwam heel mooi uit dat het Alkmaarse schoolfeest altijd op een woensdagmiddag kwam, want dat was

voor ons ook een vrije middag. Timmerman was er altijd erg op gesteld om het schoolfeest, zoals hij het uitdrukte 'af te halen'. Hij vroeg mij dan of ik meeding. (Meerdere deden dat en ook gingen ze 's avonds weer naar Schoorl terug). Op Timmermans verzoek ben ik nogal eens ingegaan, want van één keer weet ik me nog heel goed te herinneren dat de waterschuit van bierbrouwerij 'Witte' uit Alkmaar in de Dam sloot bij het waterhuisje lag om een lading water in te nemen. De deur van het huisje stond open en wij hebben met bewondering gezien hoe de mannen het water uit het reservoir, waarover het huisje gebouwd was, door middel van een goot en met behulp van een soort schepper in de schuit lieten lopen. Het reservoir stond door een duiker onder de weg in verbinding met de beek.

Het schoolfeest werd naar Schoorl gebracht met de boten van Bosman. Het waren, op één na, alle 'Packet' - boten van de dienst Alkmaar - Zaanstreek - Amsterdam.

Alkmaarse schoolfeest, kinderen op de Damweg opweg naar het Zandduin, de Damweg was nog onbebouwd

de 1200 kinderen van het het Alkmaarse schoolfeest nog op het zandduin voordat ze vertrokken naar de boot in Schoorldam

Onder aan het zandduin stond het snoepwinkeltje van Simon Duin. Later had hij een kruidenierswinkel in de voormalige tuin van dominee Jelgersma (Heereweg 2).

En hoe mooi deze boten ook waren, onze belangstelling ging toch het meest uit naar die andere. De 'Ada van Holland' - zo heette die andere - die de dienst Den Helder - Texel onderhield en ook eigendom van Bosman was, eiste door zijn ongewoon voorkomen de meeste aandacht op. Het was namelijk een radarboot en het was een erg vreemd gezicht als tijdens het varen de raderen door het water maalden.

Voor ons was het een bezienswaardigheid, want raderboten waren zeer schaars in deze streek.

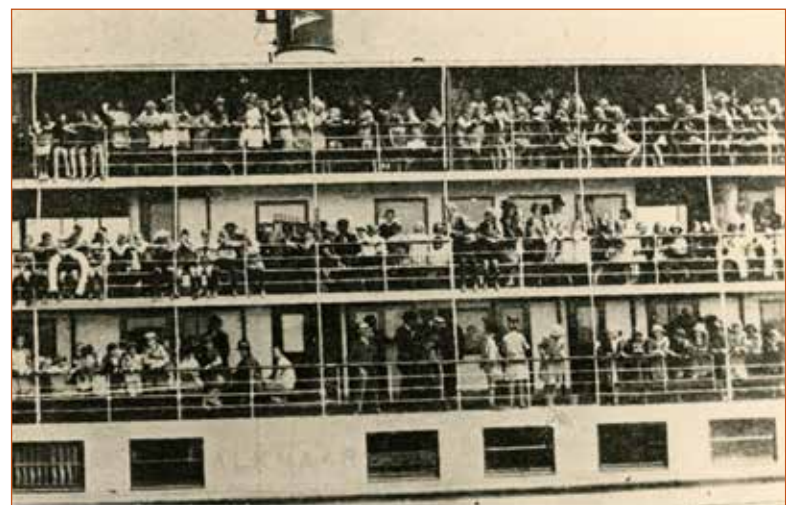
Het moet toen wel een buitengewone drukte zijn geweest op de smalle weg van Schoorldam naar Schoorl waarlangs de schier eindeloze rij van kinderen en begeleiders voorttrok. Hoe veel het er wel waren, weet ik niet, maar toch is mij bij geruchte bijgebleven, dat het er meer dan duizend waren.

Het was voor het gewoonlijk zo stille dorp een opwindende dag. Velen uit de omgeving en uit Schoorl waren die middag aanwezig bij het duin om zich te verlustigen in de zeldzame gebeurtenis dat zoveel kinderen dooreenkrioelden in hun uitbundigheid. Ik kan mij nog heel goed herinneren, dat o.a. ook dominee Jelgersma op deze middag vol belangstelling de ongewone drukte gadesloeg. Misschien waren er wel collega's

van hem met het schoolfeest meegekomen, die hij dan bij deze gelegenheid ontmoette.

Op het weggetje naar het duin verscheen voor deze gelegenheid een handwagen met kersen uit Alkmaar. Het was de enige keer dat ik kersen zag, maar kopen was er niet bij, hoe begeerlijk ze er ook uitzagen; geen geld ...?

De 'Alkmaar-Packet'-boot, vol met schoolkinderen, onderweg naar Schoorldam.

Over Willem Blom

Willem Blom was in zijn tijd een man, die volgens verhalen, die zo ongeveer zeventig à tachtig jaar geleden in omloop waren, over een meer dan gewone lichaamskracht beschikte.

Maar hij was ook bezeten, en dat was minder mooi, door een gierigheid, die alle perken te buiten ging en hem tot handelingen aanzette waarover met walging werd geoordeeld.

Lichaamskracht dwong in die dagen zeer veel bewondering af en met genoegen vertelden de mensen daarover: Willem Blom en zijn broer Kobus trokken met hun beiden een boerenwagen met rogge over de zandweg naar de molen.

Toen Willem al oud was en niet zo best zijn benen meer kon gebruiken (hij liep toen met twee stokken) zodat hij niet meer op de koestal kon stappen met een emmer water, deed hij het hengel van de emmer met water aan een hooivork met lange steel en zette deze dan zo vanaf de koegang voor de koeien neer. De emmers die gebruikt werden, waren houten emmers en dus van zichzelf al zwaar.

Het volgende verhaal heb ik ook vele malen gehoord van mensen, die het met plezier vertelden.

Eens moet het gebeurd zijn, dat Willem Blom de gehele nacht bezig is geweest met mestrijden naar een stuk land ergens een eind van huis. Maar toen het daglicht weer doorbrak, bemerkte hij tot zijn grote schrik, dat hij zich door de duisternis in het damhek vergist had en dat de mest op het land van een ander verspreid lag.

Dat was een geduchte tegenvaller en bovendien stond de eigenaar van het stuk land hem niet toe de mest weer terug te halen. Of hij hoog sprong of laag, het hielp niets; hij moest de mest achterlaten. Het liep dus op een flinke schadepost uit. Hij werd niet beklagd, maar er werd gezegd: "Waar was het ook nodig voor om in de nacht te gaan mestrijden" en er werd aan toegevoegd: „Hij is niet goed wijs". Hij wilde waarschijnlijk anderen laten zien hoe hij werken kon, maar het liep geheel en al mis en hij maakte zich nog belachelijk ook.

Het gebeurde ook wel eens, dat hij beetgenomen werd zoals uit het volgende zal blijken.

‘De Rode Leeuw’ omstreeks 1907, de toen nog bestaande doiorrijstal van het oude koffiehuis en logement werd in 1912 door aanbouw vervangen

boerderij ‘Ons Genoegen’ omstreeks 1880, in 1972 werd deze eeuwenoude boerderij in brand gestoken

Blom en de knecht gingen zoals gewoonlijk te werk naar het land en ontmoetten toen onderweg de oude heer Van der Pol, die woonde op de boerderij 'Ons Genoegen'. Van der Pol was een slimmerd, die wel eens lust had de één of andere streek uit te halen, wat dan ook soms zeer goed gelukte gelijk zal blijken uit het verloop van het verhaal.

Van der Pol zei tegen Blom: „Buurman, wel gefeliciteerd met je verjaardag” (Willem Blom was inderdaad die dag jarig). Hij voegde er aan toe: “En nu ga je mee naar Timmerman want ik trakteer”. Het was iets heel ongevoons, als de gelukwenser de jarige trakteerde, maar Van der Pol wist heel goed wat hij deed. Het voorstel klonk als zoete muziek in de oren van Blom, want dat overkomt je niet altijd: jarig zijn en getrakteerd worden. Het was de oude heer Van der Pol bekend, dat als Willem wat op had, zijn gierigheid veranderde in een ongebreidelde vrijgevigheid. Alles verliep naar verwachting. Het werd een komplette feestdag. De borreltjes van Van der Pol waren Willem Blom al lang niet genoeg meer en hij nam de traktatie voor zijn rekening over. Het feest begon nu eerst goed en er kwam wijn op tafel. Temidden van alle feestelijkheden bleef Willem Blom

toch nog zijn aangeboren securiteit behouden, want van elke fles die aangesproken werd, stak hij de kurk in zijn broekzak want zo kon Timmerman hem niet te pakken nemen; je kon immers nooit weten.

Toen ze genoeg gedronken hadden, zijn ze samen naar huis gegaan, (natuurlijk naar het huis van Blom) en daar werd toen de ham te voorschijn gehaald en zowat geheel opgepeuld.

De volgende dag was Willem ongenaakbaar, want in zijn broekzak zaten elf kurken! De ham was ook zowat op. “Ik wou dat ze erin gestikt waren”, moet hij gezegd hebben, maar hij vergat dat hij zelf ook dapper meegeholpen had.

Ik heb ook wel eens gehoord over wedstrijden in het veel eten met kermis en dat Willem Blom die wedstrijd won met het verorberen van een zoveel stuivers 'schoot' en een ham van zoveel gewicht. De aantallen stuivers en het gewicht van de ham zijn mij ook verteld, maar ik ben het helaas vergeten, maar wel weet ik dat ze respectabel waren ('schoot' was vroeger de naam voor wittebrood).

Hier is nóg een voorval dat met veel eten in verband staat.

„De Kapberg” van Willem Blom, nadat de boerderij al was verbrand (Voorweg 15). Hier zien we o.a. de latere bewoners. v.l.n.r.; Simon Greeuw, Dirk Greeuw, Susanne Greeuw-van Rinsum, Maartje Greeuw-Kostwouder, Immetje Greeuw, Trijntje Greeuw, een onbekende en de laatste, mij bekende: Piet Greeuw.

Eens maakte hij in de stad kennis met iemand die zich voordeed als iemand met een meer dan gebruikelijk talent om veel te kunnen eten. Deze persoon wilde wedden om een gulden, dat hij méér pannenkoeken naar binnen kon werken dan Willem Blom. De uitdaging werd vanzelfsprekend aangenomen en de eetpartij werd vastgesteld op de eerst komende zondag ten huize van Blom.

Inderdaad werd deze verslagen want de tegenstander verslond meer pannenkoeken dan hij en bijgevolg verloor Blom de gulden. Langzaam begon het tot hem door te dringen dat hij toch eigenlijk wel een beetje beetgenomen was en toen begon hij kwaadardig te worden. De tegenpartij koos de wijze weg door ten spoedigste het eetterrein te verlaten en naar Schoorldam te lopen om daar het bootje naar Alkmaar af te wachten. Zijn buik vol met heerlijke pannenkoeken, die hem niets gekost hadden en bovendien nog een gulden op zak; wat zou men meer wensen.

Willem Blom woonde in een boerenhuis, dat stond op de plaats waar nu de kapberg staat waar eens Dirk Greeuw en Janna van Rinsum woonden en nog weer

later Jan Klaver. Zeer zeker zal hij een welgestelde boer geweest zijn en bovendien heb ik vele malen het verhaal gehoord over een houten voernap vol met gouden tientjes, die hij verzameld had en waar hij nogal trots op was en die hij bij uitzondering wel eens aan de een of ander liet zien. Het kon in deze tijd wel een beetje gevaarlijk zijn om zoiets te laten zien.

Zijn broer Kobus was bij hem in dienst als werkman en in verband daarmee is het volgen de voorval verteld: Willem Blom en zijn gezin zaten op een zekere dag te eten op het 'staltje' en Kobus zat op de staander met zijn benen in de 'groep' brood te eten. De koffie, die hij bij zijn brood kreeg, was een poosje tevoren geproefd door Blom om daarmee vast te stellen of de vrouw ze niet te sterk gezet had, want dan moest er water bij gedaan worden. Kobus zat rustig brood te eten toen Willem Blom opeens weer een rare bevinging kreeg en een stuk spek aan de vork omhoog stak met de uitroep "Zo moest je ook kennen, broer". Broer Kobus kreeg natuurlijk niets en moest bovendien zulke rarigheden met een zoet gezicht aanhoren, want de tijden waren buitengewoon slecht.

'De Kapberg' Voorweg 15 ten tijde van Jan Klaver. Het terrein (halve hectare en een diepte van één meter), naast en achter de boer derij werd afgegraven.

Willem Blom had het verder gebracht dan broer Kobus en dat kwam omdat zijn eerste vrouw een boerendochter was. Zijn tweede vrouw heette Ibink en zij was afkomstig van Warmenhuizen. In 1879 liet Blom een woon huis bouwen aan de Laanweg, het zelfde huis werd later bewoond door Brommer.

Op de boerderij aan de Voorweg boerde zijn schoonzoon Hannes Spruit en tijdens diens bewoning is de hele boel verbrand. Dat was een vreselijke strop want de boerderij was niet verzekerd ("verzekeren was onnodig geld uit geven"). Toen Willem van de brand hoorde, is hij er direct op afgegaan, eerst nog met zijn twee stokken maar later zonder stokken over hekken en beken, in zijn zenuwachtigheid alles vergetend.

Toen hij er aankwam was het eerste wat hij tegen Spruit zei: „Je hebt het in brand gestoken”. Hannes Spruit hield zich wijselijk stil. De boerderij is niet meer opgebouwd; de Kapberg, die nu nog aanwezig is, kwam ervoor in de plaats. Ik meen, dat Blom toen hij aan de Laanweg woonde, weer het boerenbedrijf is gaan uitoefenen op de Kapberg.

Toen Willems tweede vrouw overleden was, is zijn buurman Kees Praat met hem mee geweest naar Hargen om als getuige te fungeren bij de aangifte op het kantoor van burgemeester Peeck. Onderweg, zo heeft Kees Praat verteld, deed Blom niets anders dan ‘snoffen’ (dit zei Kees woordelijk) en zichzelf beklagen, dat hij zo slecht was geweest om zijn vrouw nooit enig geld omhanden te geven. Kees zei tegen Blom: “Daar is nu toch niets meer aan te doen, daar moest je eerder aan gedacht hebben”. Maar hij dacht: „Het is maar goed dat je alles niet weet”. Kees Praat wist namelijk dat de vrouw, die met de boterbereiding belast was geweest, deze kans goed had benut om wat geld te begaan en daarmee had zij schoon gelijk gehad, vond Kees.

Willems zuinigheid of liever gierigheid verleidde hem soms tot handelingen, die eigenlijk niet in overeenstemming waren met de doelen die hij nastreefde. In de meimaand als de koeien in de weide waren, gaven ze veel melk, veel meer dan in de daarop volgende maanden.

Dan kon Blom de overvloed niet goed bergen in de vaten of de karns - al de benodigde spullen, ook de emmers waren toen nog van hout - die hij bezat. Als hij

In 1879 liet Willem Blom deze woning bouwen, Laanweg 10. Later woonden er o.a. de familie Boontjes en nog weer later de familie Brommer. Voor het huis staan van links naar rechts; Ma Boontjes, Aaltje Boontjes-Watertor en Dirk Boontjes.

De Laanweg richting centrum. Links het door Willem Blom gebouwde huis en rechts, verscholen tussen de bomen, de comestibleswinkel van Jan Smit, daarvóór bakkerij Kooijman. Eens stond er de later verbrande boerderij “Het Ooievaarsnest”.

na het melken met de ‘driewieldekar’ naar huis reed, gaf een streep melk van het land naar zijn huis het spoor aan van zijn tocht.

Bij opmerkingen van sommigen moet hij gezegd hebben, dat het voor die ene maand van veel melk naar zijn idee niet verantwoord was om er nog een vat of karn bij te kopen. Zuinigheid werd in die dagen hoog geprezen, maar dit werd verkeerde zuinigheid genoemd.

De manier waarop hij zijn moeder behandelde was voor een gewoon mens onbegrijpelijk. Ik heb meer dan eens van oudere mensen gehoord, dat het gebeurt is, dat zijn moeder bij hem aan de deur kwam bedelen om wat aardappelkriel. Dat werd haar dan gegeven, maar in huis komen mocht ze niet; ze kon zo weer vertrekken. Hij had het zo ver gebracht in de wereld, dat hij met een zogenaamde 'glazenwagen' naar de stad reed. Ik vermoed, dat het een soort koetsje was. Bovendien was het ook een teken van welgesteldheid. Die mensen hebben me ook verteld, dat wanneer hij naar de stad reed in de 'glazenwagen' hij zijn moeder voorbij reed, die eveneens naar de stad ging, maar lopende en bovendien met een mand aan haar arm om daarin het één en ander in mee te dragen. Dan reed hij gewoon door zonder haar uit te nodigen om mee te rijden. Ik denk dat zijn ongekende gierigheid niet vreemd zal zijn geweest aan dit mensonterend gedrag.

Voor zijn dochters - hij had alleen dochters - was hij zeker nogal streng zoals het volgende voorval illustreert: Één van de dochters had eens een zweer aan haar hand gekregen en kon daardoor niet veel doen en mede omdat zij toch niets kon uitrichten, mocht zij een dag naar Warmenhuizen te kermis. Het beviel haar goed op de kermis en de andere meisjes die bij haar waren zeiden:

"Meid, blijf vanavond en ga morgen naar huis, je kan immers toch niets doen". Zo werd besloten, maar het liep heel anders af. In de late avond verscheen vader Blom met de boeren wagen in Warmenhuizen, slaapmuts op zijn hoofd; hij had namelijk de gewoonte overdag een slaapmuts te dragen. Hij stapte de herberg binnen en nam de dochter aan de arm en geleide haar naar de boerenwagen en zo ging het op Schoorl af. Tijdens de gehele handeling werd geen woord gesproken.

Ik mag niet nalaten nog iets goeds van Willem Blom te vertellen; hoe hij bij iemand wiens huis en goed in groot gevaar verkeerden de behulpzame hand bood en waartoe hij alleen in staat was. Bij iemand in de buurt broeide het hooi in de schuur zo hevig, dat als er niet direct werd ingegrepen de hele boel verbranden moest.

Er was niemand die het kon uithouden in het kokende hooi, zodat het lot van de boerderij bezegeld scheen. Toen verscheen Willem Blom op het toneel om te helpen, hij trok al z'n kleren uit, hield alleen zijn onderbroek aan en ging toen aan het werk in de schuur. Blom werkte het hooi uit de schuur en anderen brachten het naar buiten en het was zover al heen, dat als het buiten was gebracht, het zo in brand vloog. Over Bloms werken in het kokende hooi heb ik gehoord van Klaas Zwakman, die het gezien had en die het een machtig staaltje van kracht en uithoudingsvermogen vond. Klaas zei woordelijk: "Hij stak hem aan riemen, m'n boi" (met 'hem' werd de stuit hooi bedoeld).

Nog een raar verhaal, dat ook nogal eens verteld werd: Tijdens een strenge winter is het gebeurd dat juffrouw Geertje Jelgersma (dochter van dominee) met een lijst liep om wat geld in te zamelen voor dekens enz. bestemd voor arme gezinnen (welke winter het geweest is kan ik niet zeggen). Toen zij met de lijst bij Blom verscheen, moet hij het volgende tegen haar gezegd hebben: "Meidje, ik ben zeventig jaar en ik heb nog nooit een bedélínkje gehad en ik heb geen lakentje op bed. Ik wil er wel wat aan geven, maar dan moet ik óók wat krijgen". Er werd natuurlijk niet op ingegaan. Hij gaf dus lekker niets, wat precies zijn plan was.

Over zijn laatste dagen heb ik nog horen zeggen: Zes weken heeft hij gelegen zonder iets anders te kunnen gebruiken dan een weinig water, dat speciaal voor hem gehaald werd uit de Kolfjesbeek.

Willem Blom was ruim zeventig toen hij overleed en hij had toen nog een geheel gaaf gebit. De twee lijfspreuken van Blom waren: 'Acht maakt duizend' en 'Pas op, want de halve cent is het begin van de honderdduizend.'

Hoe een gezin uit zijn woning gezet werd

In het huis aan de Zandstraat (Heereweg 62) woonden voorheen - al vóór het jaar 1900 - Piet Tuin met vrouw en twee dochters. Zij hebben er lang gewoond en ik veronderstel ook, dat het huis hun eigendom was. De onderbouw daarvan is nog vrijwel in de oorspronkelijke toestand, maar de bovenbouw heeft door verbouwing een geheel ander aanzien gekregen.

Het was voor die tijd een flink ruim huis, het geen aan het onderste gedeelte nog goed zichtbaar is. Het huis was zelfs zo ingericht, dat de Tuinen er een gedeelte van verhuurden, zodat het in tweeën bewoond werd.

Door deze verhuur is de geschiedenis ontstaan, die zich eens in deze buurt heeft afgespeeld.

Het was in het begin van de negentiger jaren, dat in het verhuurde gedeelte een zekere Simon de Jong met zijn vrouw Sutje Klaver en hun twee jonge kinderen woonden. Deze huurder was voor verhuurder Piet Tuin een steeds groter wordende bron van ergernis geworden. Op een zekere zondagmorgen in het voorjaar waren de ergernis en tegenzin bij de Tuinen tot het kookpunt

gestegen. Dit leidde tot een hardhandige ontruiming van de verhuurde woning.

Toen wij op die bewuste zondagmorgen naar de Zondagsschool in Groet trokken, hadden wij niets ongewoons waargenomen. Het kan ook zo gegaan zijn, dat wij niet de straatweg maar het achterpadje genomen hadden. In ieder geval hadden wij niet gezien welke tragedie zich aan de Zandstraat aan het voltrekken was. Toen wij op onze terugweg naar huis omstreeks het middaguur in de Zandstraat verschenen, keken wij heel raar op van het vreemde schouwspel in het bosje tegenover het huis van Piet Tuin. Het nieuws van de uitzetting had zich zeker al enigermate verspreid, want Simon den Das was al verschenen met de dorskleden die hij bezat. Met een paar andere mensen was hij bezig om, met gebruik making van de bomen, van deze kleden een primitieve schuiltent te fabriceren. Tussen de bomen liep Bareman, de gemeenteveldwachter, zo'n beetje heen en weer te dwalen; hij was er waarschijnlijk ook al op afgestuurd. Wat moest hij beginnen?

huis aan de Zandstraat (Heereweg 62)

de bekende veldwachter Pieter Bareman, rechterhand van burgemeester Peeck.

Het ongewone voorval moet wel indruk op ons gemaakt hebben, want ik kan me, zelfs nu nog, de situatie heel goed voorstellen. Ik meen wel, dat zoiets in Schoorl nog nooit voorgevallen was. Hoe de ontruiming zich voltrokken had boezemde ons maar weinig belang in; het zigeunerachtig schouwspel in het bosje trok ons het meest aan.

We hoorden sommigen vertellen: “Ze hebben ze eruit gewaterd”, maar hoe dat gegaan was, begrepen wij niet goed. Het was niet gegaan zoals nu een opgewonden menigte met een waterstraal verdreven wordt, maar met emmers water. De Tuinen hadden de mensen eigenlijk overvallen en meteen hun boeltje naar buiten gesleept. Daarna hadden ze binnenshuis alles natgehoosd en waren toen meteen begonnen met schoonmaken. De tegenzin van de Tuinen was tot het uiterste gegroeid, omdat de huurders zo ‘kladdig’ waren en zij juist het tegenovergestelde.

Het was een zielig voorval, want die mensen waren erg arm en de man was bovendien ziekelijk.

Lang heeft het kamperen in het bos niet geduurd. Ik geloof, dat het gezin reeds de eerst volgende maandag naar het zogenaamde, ‘armenhuys’ in Groet gebracht is. Sutje Klaver heeft daar nog lang gewoond, maar haar man is al spoedig overleden.

naast de bakkerij van Manus (en later Tinus) de Zeeuw, Heereweg 261 (1), stond het ‘armenhuys’, Heereweg 257 (2), de volgende twee woningen zijn herberg ‘De Eenhoorn’ (3) en het woonhuis van de boven meester (4)

De geschiedenis van het aardappelkoken

Eens stonden er te Aagtdorp aan de Mol(e)laan twee huizen. Nog niet zo heel lang geleden zijn ze beiden gesloopt, nadat zij vele jaren onbewoond waren gebleven en mede daardoor in een vervallen toestand geraakt waren. In een tijd, dat men de huizen als het ware voor het nemen had, wilde niemand meer zo achteraf en zo eenzaam wonen. Het ene huis was bedoeld geweest als een kleine boerenwoning en het had de gedaante van een staarhuis, het andere was een gewone arbeiderswoning. Het staarhuis stond op het uiteinde van een strook cultuurgrond, dat de nu vergeten naam 'Walleveld' had. Op de plek waar eens deze huizen stonden is geen spoor overgebleven dat zou kunnen doen vermoeden dat er eens mensen gewoond en gewerkt hebben.

Hoe zeldzaam mooi, hoe rustig en stil moet het toen wel geweest zijn op deze plek temidden van de uitgestrekte Aagtdorper bossen. Van al deze bossen is geen enkele boom over gebleven. Hoe grillig, hoe zonderling van vorm waren de stronken gegroeid van de vele essen, elzen en wilgen door het telkens op gezette tijden hakken. Wat een omvang vooral de essenstronken konden hebben. Of ze honderden jaren oud waren. Niets is er van gebleven, alles is weg.

In het eerder genoemde staarhuis woonde eens ene C. van Rinsum. Wanneer het precies was, dat hij daar woonde weet ik niet en ik kan mij ook niet herinneren hem ooit te hebben gezien. Wat ik van hem ga vertellen, heb ik weer van anderen vernomen. Van Rinsum was van beroep landbouwer en veehouder, alles in het klein. Het veebestand was op schapen gericht en op het bouwland werden aardappelen en bonen geteeld. Het is aan velen hier bekend, dat de grond in Aagtdorp aardappelen opleverde van buitengewoon goede kwaliteit. Voorheen werden daar nog heel wat aardappels verbouwd zo op de enigszins zavelachtige zandgronden en ook in de stukjes afgehakt bos werd de grond tussen de stompen omgespit en met aardappelen beplant. Dat ging dan voor een jaar; daarna kreeg het hout weer de overhand. Ze - de aardappelen - groeiden

aan de Mollaan te Aagtdorp stond één van de boerderijen van dominee Jelgersma, bewoner was Van Rinsum en even verder stond nog een kleine arbeiderswoning

vanzelfsprekend altijd goed in die humusrijke bosgrond en ook waren ze van prima kwaliteit.

Voor de aardappelen, die men voor zichzelf niet nodig had, werden particuliere afnemers gezocht. Zo had Van Rinsum als vaste aardappelafnemer niemand minder dan notaris De Lange uit Alkmaar. Zover was de roem van de Aagtdorper aardappelen reeds doorgedrongen. Jarenlang was het met de leveranties heel gemoedelijk doorgegaan. Klachten waren er nog nooit geweest en de zaak liep tot ieders tevredenheid, tot het in een zeker jaar gebeurde, dat er bericht van notaris De Lange kwam, dat hij andere aardappelen wilde hebben, want die welke hij nu ontvangen had, waren niet van de soort, die hij gewoonlijk ontving. Dit had te betekenen, dat de kwaliteit slecht was.

Het is begrijpelijk, dat deze jobstijding niet naliet een diepe indruk op Van Rinsum te maken. Het moet wel een grote teleurstelling voor hem zijn geweest dat te moeten vernemen terwijl hij zich van niets verkeerd bewust was.

Hij begreep heel goed, dat er een en ander moest haperen aan de behandeling van de aardappelen tijdens het kookproces en hij kreeg langzaamaan een vaag vermoeden waar hij de oorzaak van al deze onaangenaamheid moest zoeken.

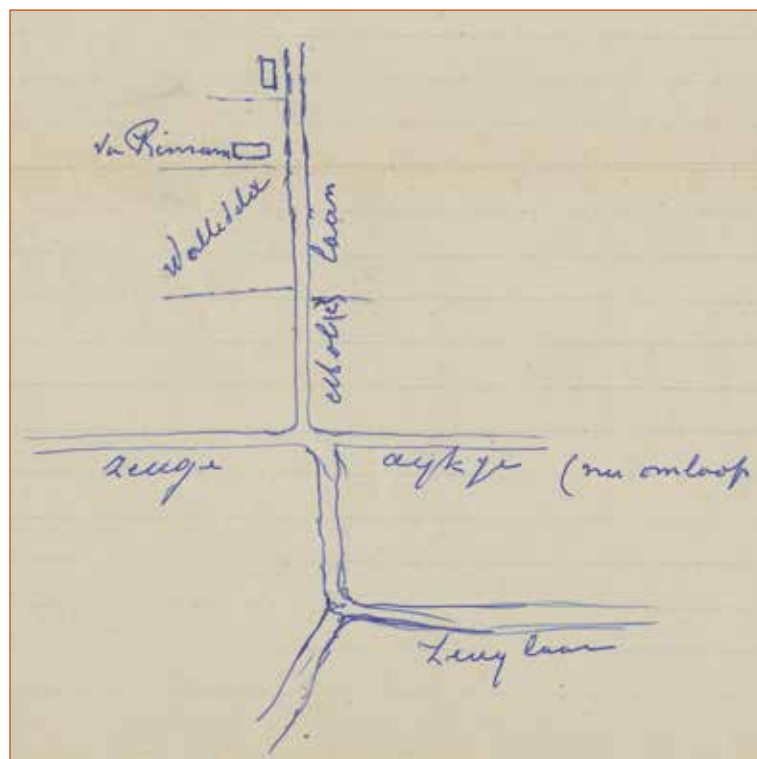
De volgende dag trok Van Rinsum op Alkmaar af en vervoegde zich bij notaris De Lange. Wat er tussen Van Rinsum en de notaris verhandeld is, weet ik niet, maar het laat zich gemakkelijk raden. De uitslag van de ontmoeting is mij wel bekend. Men heeft mij verteld,

dat Van Rinsum met volmacht van notaris De Lange zijn intocht deed als alleenheersend aardappelkoker in de keuken om zijn kunsten op dat gebied te vertonen en om zijn bewering over de kwaliteit van de aardappelen waar te maken en om bovendien het keukenmeisje deelgenote te maken van de geheimen van zijn kookkunst. De aanleiding en de oorzaak van de gehele geschiedenis vond zijn oorsprong in de komst van een nieuw keukenmeisje bij notaris De Lange. De proef slaagde bij uitstek en de notaris was meer dan tevreden en Van Rinsum eveneens. De roem van de Aagtdorper aardappelen was onberoerd gebleven.

Deze geschiedenis heeft zich hoogstwaarschijnlijk afgespeeld in de laatste jaren van de negentiende eeuw.

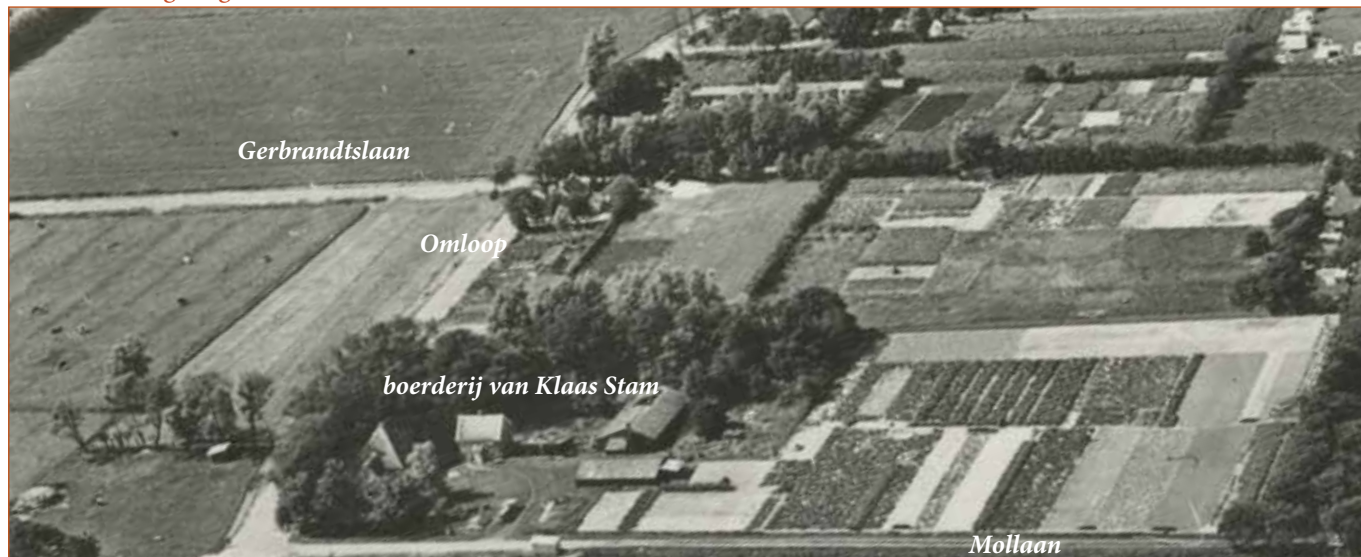
Geschiedenis van aardappelkoken. I

Een stonde en te Aagtdorp aan de ebbel (v) laan twee huizen. Het niet zoo heel lang geleden zijn zij heden gesloopt. Nadat zij vele jaren onbewoond waren getrokken en mede daardoor in een vervalten toestand geraakt. In een tijd dat men de huizen als het ware voor het nemen had verlaten niemand meer door achtereaf en ook eenzaam wonen. Het een huis was bedekt met een laag boerenwoning en het had de gedaante van een staalhuis, het andere was een gewone arbeiderswoning. Het staalhuis stond op het achterste van een afgevoerd kerkhuysgrond, dat de nu vergeten naam Walleveld had. Op de plek waar een dorp huis stonden in geen opoor stegen, dat een kenne dat vermoeden, dat er een menschen gewoond en gewerkt hadden. Hoe zeltzaam men. Hoe rustig en stil moet het toe wel geweest zijn op den plek te midden van de uitgestrekte Aagtdorper bossen. Van al deze toeren in geen enkele boom ontzag. Hoe grellig, hoe zonderling van vorm waren de stammen gegroeid van de vele eiken, elken en wilgen door het licht en op gezette tijden. Het had een omvang vooral de assenatopen konden hebben; of de koudende jaren oud waren, elken in de van getrokken, allen in de. Van het andere genoemd staalhuis woonde eens een Van Rinsum. Wanneer het precies was, dat hij daar woonde weet ik niet, en ik kan ook niet herinneren hem ooit te hebben gezien. Wat ik van hem ga vertellen heb ik weer van anderen vernomen. Van Rinsum was een beroep landbouwer en stekouder, allen in het klein. Het van het land was op schepen geroepen.

situatieschets door Jan Pool van de bebouwing aan de Mollaan

aanvang van het origineel door Jan Pool in schrift opgetekende verhaal

detail kaart omstreeks 1903 (collectie Piert Heystek)

- 1) Mollaan
- 2) boerderij van Cornelis van Rinsum en arbeiderswoning
- 3) Gerbrandtslaan, toen Garmentlaan
- 4) Duinweg
- 5) Aagtdorper molen
- 6) Oudburger molen

Over de doktoren van toen

Ik geloof niet, dat er in Schoorl vóór dokter Heringa ooit een dokter geweest is, uitgezonderd dan dat er voor een heel korte tijd een zekere dokter Huneman gewoonde heeft in het huis op de driesprong (splitsing Laanweg-Voorweg). Ik heb daar geen weet van; het is zeker al heel lang geleden. Oudere mensen heb ik er wel eens over gehoord. Ik kan me best indenken, dat er in die tijd voor een dokter in Schoorl geen bestaansmogelijkheid was. Het is waarschijnlijk, dat het twee of drie eeuwen geleden, toen Schoorl meer bevolkt en welvarender was, anders geweest is. In deze tijd (ongeveer tachtig jaar geleden) zorgde de dokter van Bergen ook voor de geneeskundige hulp in Schoorl en dat was toen dokter Van Pelt, die een keer of drie per week de zieken hier bezocht. Als het goed weer was kwam dokter op de fiets - hij behoorde zeer zeker wel tot de eerste wielrijders - en met minder goed weer liet hij zich rijden met een koetsje door de stalhouder Brakenhoff, even eens uit Bergen.

Als dokter met de fiets was, had hij altijd een klein bruinachtig hondje met zich mee en dat hield altijd de wacht bij de fiets als dokter bij een zieke op bezoek was en wee degene die de fiets durfde te benaderen; hij stuitte op ongekende tegenstand. Een verloskundige juffrouw, de vroedvrouw, zal er wel al heel lang geweest zijn, zelfs wel al in een ver verleden, hoe dan ook.

*(splitsing Laanweg - Voorweg).

De niet erg mooie benaming (officieel) 'vroedwif' is al van eeuwen geleden. Het is mij bekend dat hier in Schoorl juffrouw Modder was. Over ene juffrouw Hoekema heb ik weer van oudere mensen gehoord. In die tijd werden zij de 'juffrouw' genoemd.

Vóór dokter Van Pelt kwam dokter Van de Velde - eveneens van Bergen - hier in Schoorl. Ik heb hem niet gekend. Ik was er wel al, toen hij er nog was, maar ik was nog heel jong. Wat ik van hem kan vertellen, heb ik dus van oudere mensen gehoord. Volgens de verhalen was hij iemand, die er nogal excentrieke ideeën op nahield. Hij ageerde bij zijn bezoeken vooral tegen het geld. Dat was

Dokter van Pelt, wonende in het huis rechts van het gemeentehuis van Bergen (het huidige Dorpshuis), was geneesheer van Bergen, Koedijk en Schoorl.

zijn stokpaardje. Naar zijn inzicht moest dat zo spoedig mogelijk verdwijnen om plaats te maken voor onderlinge ruiling. De mensen zullen het wel een vreemde zaak gevonden hebben, maar wat zou men er tegen zeggen; hij was de dokter en bovendien was het idee ook wel enigszins aantrekkelijk.

Hij bracht waarschijnlijk ook wel gezelligheid mee, want hij kon hele tijden bij de mensen doorbrengen, zolang zelfs, dat hij tenslotte niet meer aan het bezoeken van de laatste patiënten toekwam. De tijd ging te snel voorbij en dan moest hij bij het vallen van de avond weer lopend op Bergen af. Hij deed zijn tochten altijd te voet. De patiënten, die er die dag overgeschoten waren, moesten dan maar wachten tot het een volgende keer beter vlotte. Het komt ons nu allemaal wel wat vreemd voor, maar in die tijd vond men dat waarschijnlijk zo erg niet. Volgens zijn principe stuurde hij ook geen rekeningen aan de mensen, die onder zijn behandeling waren geweest. Er waren mensen die dat wel aardig vonden, maar er waren

De oude 'Rode Leeuw', geheel links met fiets staat dokter Van Pelt, voor de deur staan Piet Timmerman en zijn vrouw, met stoeltje Grietje Timmerman en voor de koets Tijme Timmerman

er ook, die daar niet zo erg op gesteld waren en het is zelfs wel mogelijk dat daarom de oude dokter Melchior van Koedijk - die kwam ook te voet - hier in Schoorl verscheidene gezinnen bezocht.

Toen dokter Van de Velde overleden was, heeft zijn weduwe nog heel wat rekeningen rondgestuurd. Dat viel voor velen tegen en men heeft mij verteld dat er toen gezegd werd: "Erg gemeend was het toch zeker wel niet met zijn vooroordeel tegen het geld, want dan was zijn boekhouding niet zo goed in orde geweest".

Er zal wel niet zo heel veel zijn binnengekomen, want het meeste zal wel verjaard zijn geweest of om de één of andere reden oninbaar.

Van dokter Van de Velde werd ook als bijzonderheid verteld, dat hij altijd zijn (hoge) hoed afnam voor elke vlierboom die hij op zijn weg voorbij kwam. In aanmerking genomen de geneeskrachtige werking van bladeren, bloesem en vruchten van deze boom - in die dagen hoog aangeslagen - kan ik mij dat hoed afnemen als teken van grote waardering best indenken. Dit nog over dokter Van de Veldes goede hoedanigheden. Een ernstig zieke patiënt werd nooit door hem veronachtzaamd en ik heb horen vertellen dat eens, toen

in Schoorl een typhus-epidemie heerste, hij nacht en dag rusteloos in de weer was om met alle toen in zwang zijnde middelen de zieken bij te staan.

Dan werden alle eigenaardigheden naar de achtergrond gedrongen en was hij weer boven alles de geneesheer met de uitzonderlijkheid van zijn roeping.

Dokter Van de Velde werd aangesproken als 'meester' Van de Velde. Dokter Van Pelt was op die titel niet zo erg gesteld; hij had meer moderne inzichten. De oude mensen waren dat aanspreken met 'meester' zo gewoon, dat zij zich nog wel eens vergisten. Daarom werd er van te voren gezegd als hij op be zoek kwam: "Denk er om, dat je geen meester zegt, want daar houdt hij niet van, je moet dokter zeggen".

Het kwam heel zelden wel eens voor, dat in de nacht dokter gehaald moest worden en dan gaf het voor hen, die niet in het bezit waren van paard en wagen wel eens veel moeite om iemand te vinden, die het offer kon opbrengen om in de nacht twee keer naar Bergen te rijden. Gelukkig waren er, waar nooit tevergeefs werd aangeklopt.

Schoorl en de buitenwereld

De oudste aan- en toevoyerweg van Schoorl en van vele andere dorpen met de marktplaats Alkmaar zal zeer waarschijnlijk over het water geweest zijn. Het vervoer van goederen zal gemakkelijker en voordeliger geweest zijn over het water dan langs de modder- en zandwegen. Verharde wegen zijn er nog niet zo heel lang en het vervoer langs onverharde wegen is een vermoeiende bezigheid.

Het vaartuig waarmee de verbinding te water onderhouden werd, was de trekschuit, ook wel jaagschuit genoemd. De schuit werd getrokken door één of twee paarden. Die van heel ver kwamen, waren uitgerust met twee paarden. Op het paard, of op één van de twee zat een jongen, - de jagersjongen - die het paard bestuurde en het als het nodig was aanspoorde met een soort karwats. Ik geloof wel, dat de paarden niet bedroefd zullen zijn, dat hun werk van scheepsjager tot het verleden is gaan behoren. Zij moesten zich in de eerste plaats aanwennen om langs het zgn. jaagpad altijd enigszins dwars te lopen, evenredig met de scheefheid van de jaaglijn om te voorkomen, dat de strengen van het tuig langs de huid schuurden. De jagersjongen, die als vastgekleefd op de rug van het paard zat, was ook niet altijd even zachtmoedig. Over de jagersjongens nog dit, om ze niet in een al te slecht daglicht te stellen: het waren veelal nog kinderen van twaalf of dertien jaar, soms iets ouder, maar soms ook nog jonger - het paard mocht niet te zwaar belast worden - en de behandeling van de jongens door het schippersvolk was bijwijlen vrij zuur. Als de aandacht van de jongen op het paard door het een of ander een weinig verminderde - het paard bemerkte dat direct en begon langzamer te lopen - dan kon het niet anders of de jaaglijn begon slap te hangen doordat de schuit nog veel vaart had. Dan zat het niet richtig en begon vanaf de schuit een scheldpartij aan het adres van de jongen, die lang niet mis was.

Als het soms nog gebeurde, dat de lijn vastliep om een paal of een ander uitsteeksel, dan werd de scheldpartij dubbel erg.

jaagschuit met jagersjongen op zijn paard

interieur van de jaagschuit

De jaagschuit is door de komst van de moderne vervoermiddelen en de betere wegen naar het rijk der vergetelheid verdrongen om nooit meer weer te keren. Wij hebben haar net nog gekend in haar aloude glorie

Uit de hand te koop :

het zeer beklante en sedert dertig jaren aan den tegenwoordigen eigenaar een goed bestaan opleverend

SCHUITENVEER,

van SCHOORL en GROET op ALKMAAR vice versa, wordende op de Alkmaarsche marktdagen met goed succes bevaren, met al hetgeen daartoe behoort, als: hechte en sterk getimmerde **Jaagschuit** en toebehooren, twee beste **Vrachtwagens** en drie **Werkpaarden**, en de

SCHIPPERSWONING,

te Schoorl, nabij Schoorlham, bestaande in een Woonhuis, met Stalling voor acht koeijen en berging voor hooi, een **Loods** met berging voor rijtuig en een uitgestrekt **Terrein**, gebezigd voor Tuin en Bouwland, in oppervlakte groot ruim 44 roeden, alles te aanvaarden 1 Mei 1863 en te bevragen bij den Notaris ABR. P. DE LANGE, te Schoorlham, of bij den eigenaar JAN ZWAGERMAN, Marktschipper van Schoorl. Brieven franco.

Bij dit een en ander bestaat gelegenheid voor den koper, om een stuk **Wel** en een stuk **Bouwland** in huur te bekomen.

advertentie van te koop aangeboden jachtschuit en schipperswoning van Jan Zwagerman, 1863

toen zij nog een ereplaats in het vervoer te water innam. Weinigen zullen toen vermoed hebben, dat haar tijd van afscheid zo nabij was.

Er is een tijd geweest, dat bijna elk dorp zijn beurtveer (jaagschuit) had, zelfs Krabbendam, dat toch maar een klein plaatsje is had er één en Koedijk, dat betrekkelijk vlak bij Alkmaar was gelegen, eveneens. Op marktdagen brachten de beurtschippers uit vele delen van Noord-Holland langs allerlei waterwegen de produkten uit de dorpen naar Alkmaar om later op de dag weer met vele benodigdheden voor de dorpsbewoners terug te keren. Wat was het dan bedrijvig langs het kanaal.

Met de trekschuit trokken ook passagiers mee naar de stad om daar zaken te doen of om andere redenen. Voor hen was de roef ingericht waar zij op hun gemak de verveling van de langdurige reis konden verdrijven met kaartspelen en pijproken. Onderweg werden ook nog passagiers opgenomen; langzaam varende en zonder te stoppen werd de persoon in kwestie met een handreiking van de schipper aan boord genomen.

De reis van de Schoorlse jaagschuit begon van Hargen door de Hargervaart naar het Noordhollands Kanaal met de voornaamste aanlegplaats Schoorlham waar de goederen, die met de wagen opgehaald waren, in de schuit geladen werden. Later op de dag bij de terugkomst uit de stad werden de meegebrachte waren uit de schuit op de wagen geladen om later uitgedeeld te worden bij de klanten in het dorp of liever in de gehele gemeente.

Die wagen was groot en zwaar en het was een indrukwekkend gezicht om hem zo volgeladen te zien met allerlei spullen voor winkeliers en particulieren en bovenop nog grote pakken klompen voor de winkeliers die ook in klompen deden.

De beurtschipper moest een betrouwbaar iemand zijn omdat hij ook voor velen kocht en verkocht. Meestentijds zal hij dat vertrouwen wel waardig geweest zijn, want ik heb zover als mijn herinnering reikt, nooit van iets gehoord dat niet in orde was.

Als één laatste der Mohikanen heeft schipper Rietveld de rij der Schoorlse beurtschippers afgesloten. Vóór hem is er een schipper Nuijens geweest maar van ander heb ik tot mijn spijt nooit gehoord. Voordat het kanaal er was, zal de reis van Schoorl naar Alkmaar heel zeker gegaan zijn langs de Oude Vaart, die vrijwel op dezelfde plaats lag als waar nu het kanaal is.

Voor de verbinding van Schoorl met de rest van de wereld zorgden later de stoombootdiensten van de gebroeders Zur Mühlen (in de volksspraak 'Zuur Meulen'. Er waren twee of drie stoomboten, -ik meen

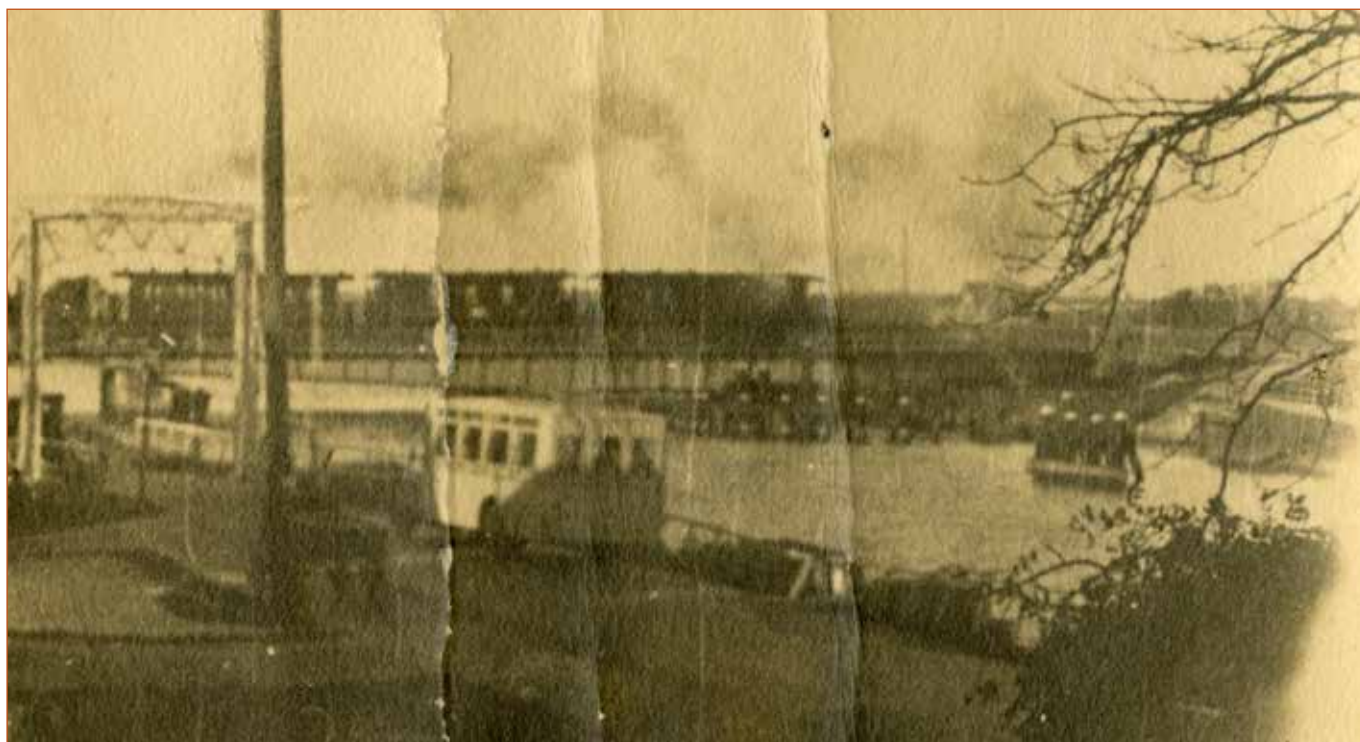

Alkmaar pakker de andere stoombootdienst Amsterdam - Den Helder

tijdens de winterdienst twee, die de dienst onderhielden van Den Helder naar Amsterdam. Ze deden daarbij natuurlijk ook Schoorldam aan en wel 's morgens om ongeveer tien uur vanuit de richting Den Helder en 's middags om ongeveer twee uur reisde de zgn. middagboot uit Amsterdam op weg naar Den Helder. Gedurende de zomer voer er nog een avondboot komende van Amsterdam, die omstreeks acht uur te Schoorldam aanlegde en 's nachts om twee uur verscheen de nachtboot uit de richting Den Helder. Deze boten werden elk op zich de 'grote boot' genoemd. De opgegeven tijd is zo ongeveer de tijd van aankomst te Schoorldam. Ze verschenen overigens heel zelden precies op de aangekondigde tijd. Er werd nogal eens geklaagd dat de boot weer zo laat was. Dan was er nog een lokale stoombootdienst eveneens van de gebroeders Zur Mühlen, (deze boot werd dan ook wel 'het lokaaltje' genoemd) die dinsdags van 't Zand naar Purmerend voer (naar de veemarkt). 's Maandags, vrijdags en zaterdags werd niet verder dan Alkmaar gevaren (naar de diverse markten). Het was dus eigenlijk een marktboot en er werd ook vee in vervoerd van allerlei soort. 's Woensdags was het de 'gastenboot' voor de Zijpe en

andere plaatsen, dus speciaal voor mensen die familie gingen bezoeken.'s Zondags werd er twee keer gevaren van 't Zand naar Alkmaar, dan was de boot 's morgens om vijf uur al te Schoorldam (het 'vroeg bootje') en was er om acht uur (in de morgen) al weer terug. 's Middags te vier uur verscheen het bootje wederom te Schoorldam en om zeven uur in de avond was het weer terug.

Een retourbiljet Schoorldam - Alkmaar kostte vijftien cent. Dit was een geschikte gelegenheid om in de stad te gaan winkelen, iets dat heel goed kon omdat er geen winkelsluiting bekend was. De 'grote boot' vervoerde behalve mensen ook allerlei vrachtgoed maar geen vee. Voor degenen die van de stoomtram gebruik moesten maken, was er een aanlegsteiger in de nabijheid van de spoorbrug, waar, na vooraf kenbaar gemaakt verzoek, werd aangelegd door beide boten, dus door de 'grote boot' zowel als het 'kleine bootje'. Door het ingebruiknemen van het lokaalspoor Alkmaar - Warmenhuizen - Schagen (1913) had de stoombootdienst geen bestaansmogelijkheid meer. En ondertussen heeft het lokaalspoor het moeten afleggen tegen de autobus en de particuliere auto.

de stoomtram passeert de spoorbrug in Schoorldam over het Noordhollands Kanaal, links de basculebrug over de Damsloot

*tot de aanleg van de
spoorbrug (1912) stak je
het Noordhollands kanaal
over met de vlotbrug, rect-
streeks van de Damweg
naar de Sluisweg*

Dan was er nog een dagelijkse verbinding door een trekschuit van Alkmaar naar Schagerbrug, die ook te Schoorl dam aanlegde. De schipper eigenaar was Teunis Schotvanger en de mensen noemden zijn trekschuit 'schuitje Teunis'. Hij vervoerde vrachtgoed en passagiers. De passagiersaccomodatatie bestond uit twee afdelingen. In de roef was plaats voor de gewone, behoorlijke passagiers; dat waren mensen, die hier of daar naar familie te gast gingen of die voor zaken van deze reisgelegenheid gebruik maakten. In het ruim huisden

de bedelaars en negotianten (straatventers e.d.), die dan meest allemaal in Schoorl dam uitstapten om in vele richtingen uit te zwermen, liefst naar Warmenhuizen, dat in die tijd voor hen een vruchtbare plaats was. 's Avonds was het gehele gezelschap weer aanwezig en dan werden ze weer in het ruim opgeborgen voor de terugreis. Teunis heeft later nog met een motorboot gevaren. Dat was een hele gebeurtenis; motorboten waren toen nog niet algemeen.

station Schoorl aan de Burgemeester Peecklaan

vrachtrijder Bakker; Jan Bakker junior, Jan Bakker sr. (zoon van Arie Bakker), Corrie Bakker en Trien Bakker, Heereweg 74

De eerste vrachtrijder van Schoorl naar Alkmaar was Arie Bakker uit de Zandstraat, ook wel Arie 'Gist' genoemd omdat hij ook in gist deed. Ik heb wel eens gehoord van ouderen dat hij eerst lopende met een 'kriel' (mand) op zijn rug naar Alkmaar ging (het was in die tijd voor velen niet zo bezwaarlijk om van Schoorl of Groet naar Alkmaar te lopen en weer terug) en dan behalve voor zichzelf ook voor anderen boodschappen deed. Spoedig daarna begon hij met een hondewagen te rijden en weer wat later deed hij de reis met een wagen, getrokken door een hit. Toen was het helemaal voor elkaar.

Ik meen dat hij driemaal per week naar Alkmaar ging. Bovendien nam hij op de terugreis de medicijnen voor Schoorl bij dokter Van Pelt in Bergen mee, die hij dan op de daarvoor vastgestelde adressen afleverde, vanwaar men ze dan kon afhalen. Hij had ook nog een winkeltje in manufakturen en op de dagen dat hij

niet naar Alkmaar moest, ventte hij met de 'poepezak'. Arie Bakker was een buitengewoon gezellige man en hij kon geweldig praten en al pratende werd hij steeds luidruchtiger.

Het 'glazen huis' aan de Molenweg

Dominee heeft in mijn tijd twee gebouwen laten zetten, die allebei volgens mijn opvatting een herinnering aan de Zwitserse architectuur in zich droegen. In heel de omtrek was niets te vinden dat ook maar enige overeenkomst had met de bouwwerken van dominee. De mensen vonden het maar rare bouwsels met een vreemde indeling. Ze waren geheel opgetrokken van hout en zullen, toen ze nog nieuw waren en goed onderhouden, wel aardig geweest zijn om te zien. Maar dat is al lang geleden, want ik heb ze nooit anders gekend als huizen, waar de verwaarlozing al danig in de weer was. Het ene gebouw was 'Spannenburg'; waarover in een ander hoofdstuk geschreven is. Het andere stond

aan de Molenweg (op de plaats van 'Mea Wika') en had voorzover ik weet, geen officiële naam, maar door de bewoners van Schoorl werd het het 'glazen huis' genoemd. Die naam had men het heel zeker wel gegeven vanwege de grote kamer op het zuiden met de vele grote ramen.

Die grote kamer werd voor vele doeleinden gebruikt. Ik kan me nog goed herinneren, dat ik er eens geweest ben toen Doortje bezig was met het opknappen van gladiolen. Doortje was bloembollenpelster bij dominee. Dominee Jelgersma was ook schapenboeren, tegen de tijd, dat de lammeren konden komen, werden de

op Molenweg 14 stond 'het glazen huis' van dominee Jelgersma, deze plaat met dochter Geert Jelgersma is van omstreeks 1895

*in 1904 bouwde
Cristina Jelgersma,
na sloop van het
eerste huis, deze
woning*

schapen naar de 'ezelekroft' gebracht en in de nacht werden ze dan in de grote kamer van het 'glazen huis' gedreven voor hun veiligheid. Daar kregen ze ook hun voertje; dat bestond dan uit aardperen en nog één en ander. Dominee verbouwde altijd wel een stukje met aardperen (officieel: topinamboer) voor de schapen. Niemand, die dit knoldragend gewas hier verbouwde, maar dominee was er erg op gesteld.

In de noordoosthoek van het huis was een grote gemetselde kelder en volgens Kees Praat was het een buitengewoon beste kelder, waar nooit iets van vochtigheid merkbaar was; altijd even droog. Ik geloof dat deze kelder gemaakt was van gele steentjes. Wat er in bewaard werd? Ik weet het niet; misschien wel aardperen en aardappelen. Aan de westkant was een stal voor de ezels en voor het werkpaard. Vanaf het 'glazen huis' was in zuidelijke richting, tussen de Molenweg en het Laanbosje, een strook grond, waarop een tuin met slinger paden was aangelegd. Er waren perken met planten en aan het zuideinde stond een grote rododendron. Verder was er een bosje van seringestruiken en nog enkele heesters. Ik heb wel eens gezien, dat deze tuin helemaal werd

opgeknapt: de paden werden dan allemaal afgestoken, geschoffeld en geharkt. De haag langs de Molenweg werd dan ook geknipt. Het hele personeel was druk in de weer en Kees Praat zorgde wel dat alles er weer netjes uitzag. Achter het huis was een grote tuin, waar vruchtbomen zoals appel- en perebomen stonden. Er was ook een grote noteboom waarvan Kees Praat vertelde, dat die afkomstig was van noten die dominee eens op de Schoorlse kermis had gekocht. Er stonden ook nog een tamme kastanje en een hele beste stoofpereboom, echte winterperen. Dan waren er ook nog bessebomen en frambozen. Deze hadden gele vruchten, want dominee hield er vast van om iets anders dan gewoon te hebben. Ook stond er nog een grote eikeboom midden in een groot perk heesters.

Wat de bedoeling van dit huis geweest is? Ik heb eens gehoord dat dominee het had laten bouwen met de bedoeling om als de tijd van zijn emeritaat was gekomen, op deze plek zijn laatste dagen door te brengen. Het is echter nooit zover gekomen; tot zijn laatste levensdagen heeft hij het preken vol gehouden en is hij in de pastorie blijven wonen.

Een grote katastrophe uit vroeger tijd

Waar eens in de vroege middeleeuwen het dorp Schoorl heeft gelegen, kan niemand met zekerheid zeggen. Het is te enenmale onmogelijk om de juiste plaats aan te wijzen. Ook is het geheel en al onbekend waar in die tijd de geweldige zandmassa, waaruit het tegen woordige duingebied gevormd is, zijn ligplaats heeft gehad. Als een vage aanduiding zou men kunnen zeggen: het zal in het westen geweest zijn, wat ook wel de juiste richting zal zijn. Maar hoe ver het was, blijft wel een vraag, die niet te beantwoorden is.

Over het bestaan van het dorp zijn enige schaarse gegevens aan ons overgeleverd. Het zijn er maar weinig, echter zonder deze zouden wij geheel onkundig zijn gebleven van het bestaan ervan in deze vroege tijd. Een min of meer volledige geschiedenis van het dorp ligt onbereikbaar verborgen onder een gemiddeld twee meter dikke laag stuifzand. Het doet heel vreemd aan en het is ook bijna niet te geloven, dat de oppervlakte van het land, dat wij tegenwoordig bewonen en dat het gehele dorp Schoorl draagt, twee meter hoger ligt dan het woongebied in die vroegste tijden. Laten wij die tijd maar de tijd der Karolingers noemen. Zoals een vulkaan in sommige landstreken een grote hoeveelheid as kan uitblazen en daarmee een hele oppervlakte met al wat er aanwezig is, kan bedekken, zo hebben hier vreselijke zandstormen reusachtige wolken van zand voor zich uit geblazen en alles bedekt wat het op zijn weg tegenkwam, zowel bouwlanden als woningen en wie weet wat nog meer. Hoe het in het westen gesteld was, weet niemand, maar waarschijnlijk lag daar een grote kale zandvlakte, die in een tijd van vele geweldige stormen in beweging is gekomen, alsmaar opschuivend naar het oosten. De mensen, die in deze streek woonden, stonden volkomen machteloos tegenover zulke boosaardige krachten en moesten noodgedwongen naar een veiliger plaats uitwijken. Tot aan het einde van de Karolingische tijd moet het hier vrij rustig wonen geweest zijn; daar getuigt de vrij dikke, vruchtbaar uitziende laag teelgrond van die op grote diepte aanwezig is. Maar toch

was toen waarschijnlijk het begin van de katastrophe reeds in aantocht.

Er is, begrijpelijk, tenslotte een tijd gekomen, dat de zandstormen waren uitgewoed en de rust weer terugkeerde, maar wat toen als landschap achterbleef, was een groot gebied van onvruchtbaar droog wit zand, waar heel wat mee gebeuren moest om enige bevolking te kunnen onderhouden.

En dan was er nog het grondwaterpeil, dat ook nog een grote rol had te vervullen. Het grondwater moet ten tijde van de eerste bewoning ook zo ongeveer een meter beneden de begane grond zijn geweest, anders had een behoorlijke landbouw niet kunnen slagen. Dat maakt dus met het tegenwoordig grondwaterpeil een verschil van ook ongeveer twee meter. Het grondwater moest dus na de overstuiving in het nieuw gevormde landschap twee meter rijzen om het peil van heden te bereiken en daar zal wel een lange tijd mee gemoeid zijn geweest. Alles in aanmerking genomen zou men geneigd zijn te geloven, dat het met een zo dikke zandlaag overstoven dorp en omgeving voor korte of lange tijd onbewoonbaar is geweest.

Dank zij de rioleringswerkzaamheden op grote diepte - al is het dan maar een klein streepje door het gehele landschap - is duidelijk gebleken, dat de bodem een schat van gegevens in zich verborgen houdt. Het is bekend, dat er op het ondergestoven grondvlak reeds in het begin van de jaartelling bewoning is geweest. Zou het niet mogelijk zijn, dat hier van uit Egmond voor de eerste maal de christelijke geloofsleer is gebracht. Wie weet is het Sint Adelbertus geweest, dipe redikt. Sint Adelbert, de vereerde heilige van Kennemerland, heeft volgens overlevering de dorpen rond Egmond bezocht; het is dus niet onmogelijk, dat hij ook in Schoorl geweest is.

In dit bedolven dorp zal toen de eerste kerk zijn opgericht, waarschijnlijk een gebouw van hout, zoals zovele oorspronkelijke kerkgebouwen zijn geweest. Misschien is het later wel een kerk van steen geworden.

Aanvulling

In februari 2009 deed een groep amateur archeologen o.l.v. Frans Diederik een opgravingsonderzoek op het voormalige terrein van kampeerterrein 't Hoogje van de familie Bootsma, Burgemeester Peecklaan 8. Het huisjesterrein werd toen opgeheven en vervangen door een recreatie bugalowpark. Op ± 2 meter diepte troffen

zij onder een laag stuifzand een akkercomplex uit de vroege Middeleeuwen, een periode van zo'n 400 jaar na Christus. *(afbeeldingen van de Archeologische Werkgroep Kop van Noord-Holland)*

Hakhoutbossen en takkenbossen

Vele tientallen jaren geleden had de gemeente Schoorl binnen haar grenzen een groot aantal hakhoutbossen, alles te zamen het particuliere bezit van vele inwoners uit Schoorl en omliggende gemeenten. De diverse eigenaars waren voor een groot deel boeren uit Schoorl, Warmenhuizen, Koedijk, Bergen, de Zijpe en zelfs nog wel uit enige verder gelegen gemeenten. Hoe groot de totale oppervlakte van het gehele bosgebied eens was, is niet meer bij benadering te zeggen, doch het zal zeker een groot getal hectaren geweest zijn. De oppervlakte van de bossen afzonderlijk was erg verschillend en het geheel bestond uit een mengeling van grote en kleine bossen of liever van bossen en bosjes. Een bos, dat een hectare groot was, kon gevoegelijk voor een groot bos doorgaan, maar toch waren de meeste veel minder

linksachter langs de Laanweg nog onbebouwde 'Laanderbosje', 1900

de in 1926 in het 'Laanderbosje' door burgemeester Gijsbert van Fridag gebouwde woning, Laanweg 15

de Laanweg richting centrum met links het bosje langs het Brinklaantje

groot. Ook waren er nog heel wat van klein tot zeer klein. Bij dat 'zeer klein' denk ik aan een paar bekende bosjes, te weten het Laanderbosje (Van Fridagh bouwde er zijn burgemeesterswoning, Laanweg 15) en het eveneens geruimde Dorpsbosje ten oosten van het nog bestaande Brinklaantje.

Dit waren waarschijnlijk wel de allerkleinste bosjes, want ze waren elk voor zich niet veel groter dan een paar honderd vierkante meter. Het genoemde naamloze bosje was, meen ik, in vroeger tijden het bezit van iemand uit Warmenhuizen. Het leeuwedeel van de oppervlakte bos strekte zich uit om de buurtschap Aagtdorp. Dit dorpje, gelegen op een hoge zandrug die een heel eind in oostelijke richting het polderlandschap indringt, was als 't ware geheel door een veelvoud van in grootte variërende hakhoutbossen omringd. Tot het gebied van Aagtdorp behoorde ook nog de gehele lage zuidwesthoek van de Aagtdorperpolder met een aaneenschakeling van bossen en bosjes tot een heel stuk

de Teugelaan op, in de richting van het Noordhollands Kanaal.

Het assortiment bomen, dat in de bossen voor kwam, was niet bijzonder groot; het waren eik, esdoorn, berk, els, wilg en es. Onregelmatig door elkaar groeiend, doch allemaal boomsoorten, die in hun jeugd vlug opgroeiden. In de bossen op de lage gronden groeiden veel essen, een hooggewaardeerde boomsoort met talloze goede eigenschappen zoals: vlug groeiend en tevens rechtgroeiend, taai, gemakkelijk te splijten. Kortom, voor onnoemelijk veel doeleinden te gebruiken. De es is het meest thuis op vochtige grond; op de droge schrale grond doet ze het lang zo goed niet en komt ze dientengevolge maar weinig voor.

Van de Aagtdorper bossen op de lage gronden is geen enkele boom overgebleven en wat wij er vlak voor 1900 nog van gezien hebben, was toen al slechts een schamele rest van het over weldigende bosgebied, dat het eens

bosje tussen Duinweg en Postweg voor Duinweg 34, met juffrouw Cristien Jelgersma en twee jongens Dapper, op de achtergrond drie duintoppen, 'De drie tafels', 1900

geweest is. Als ik alles zo overdenk, dan kom ik tot de conclusie, dat het verdwijnen van de houtopstanden honderd jaar geleden al in volle gang was en dat het zo zachtjesaan is doorgegaan tot de laatste stomp uit de grond gesleurd is. De oorzaak van het opruimen der bossen zal wel geweest zijn het veranderen der tijden en gewoonten; mede daardoor is de waarde van de bossen geleidelijk verminderd. Andere mogelijkheden tot verwarming kwamen zich aan melden en omdat deze gemakkelijker en voordeliger waren, werden ze met graagte aanvaard. Gebrek aan goede cultuurgrond door toename van de bevolking zal er zeker toe hebben bijgedragen om de ontbossing te bespoedigen. In de tijd toen turf nog bijna als de enige vaste brandstof in zwang was, zal een hakhoutbos voor de eigenaar ervan buitengewoon grote waarde gehad hebben als bron waaruit de zo hoognodige stookvoorraad kon worden aangevuld. Wat zou er van het broodbakken terecht gekomen zijn als de bakker geen takkenbossen in voorraad had?

Hoeveel jaren het hout moest groeien om behoorlijk kaprijp te zijn, is mij niet bekend. Ik geloof niet, dat daar vastgestelde tijden voor golden, maar met twintig jaar zal het wel al flink zwaar geweest zijn. Er was hout dat 'licht' en hout dat 'zwaar' genoemd werd. Het verschil zal wel geweest zijn, dat licht hout enige jaren jonger was dan zwaar hout. Bovendien deed de gesteldheid van de grond er ook het hare toe. Ik veronderstel, dat noodgedwongen wel eens iets te vroeg tot hakken werd besloten als bijv. de oude voorraad uitgeput was. Er zijn heel lang geleden tijden geweest, dat er eikenbossen

werden aangelegd met als hoofddoel 't winnen van de schors, die gemalen werd om te worden gebruikt als looistof waarnaar toen veel vraag was als onmisbare grondstof voor de vele looiersbedrijven. Dat eikehout werd als het twaalf jaar oud was - veelal nog jonger - in het voorjaar gehakt omdat de schors in deze tijd, als de groeikracht begon te ontwaken en de levenssappen tussen de schors en het hout in beweging kwamen, gemakkelijk losliet. De schors werd door kloppen van het hout afgewerkt: Het geschildte hout werd als zgn. hakhout verkocht en het andere hout werd tot takkenbossen gemaakt en vond met veel graagte een koper in de broodbakker voor de verwarming van zijn oven. Ik heb 'n sterk vermoeden, dat ook hier in Schoorl op de hoge gronden eens eikenbossen zijn aangelegd voor dat doel, dat zeker wel winstgevend zal zijn geweest vanwege de grote vraag. Als ik denk aan het eikenbos, dat nu nog altijd een sieraad is van de steile oostelijke helling van de binnenste duinrand, vroeger algemeen bekend als de 'wildernis' (en ik kan mij net nog herinneren hoe wild het er in oude tijden is geweest), dan vind ik het helemaal niet onmogelijk, dat ook dit langgerekte bos eens voor dit doel is aangelegd. In Schoorl zijn heden nog enige kleine bossen aanwezig die bijna geheel uit eiken bestaan.

Toen de bekende plantkundige, de heer Van Eeden, uit Haarlem, honderd jaar geleden tijdens een van zijn botanische wandelingen ook Schoorl bezocht, heeft hij vol bewondering naar het eikenbos op de steile duinhelling opgezien. Wat hem vooral trof was de weelderige groei, die hij nog nergens zo in het

duin had aangetroffen. Hij vergelijkt dit bos met een akkermaalsbos uit de omstreken van Oosterbeek en hij vindt de overeenkomst treffend.

Van mensen, die hij op zijn tocht ontmoet en waarmee hij over verschillende zaken, het bos betreffende, gesproken heeft, verneemt hij bovendien, dat ook de opbrengst van het hout zeer bevredigend is.

Superintendant Kops heeft op een dienstreis tot onderzoek van de Hollandse duinen in één van de laatste jaren van de achttiende eeuw, ook Schoorl bezocht en maakt eveneens melding van het bos aan de duinrand, dat volgens hem een prachtige indruk maakt door de weelderige bomengroei.

Houthakken, zoals dat vroeger algemeen werd uitgevoerd, was een werk dat heel zeker vrij veel routine vereiste. Het was merkwaardig om te zien hoe behendig de mannen waren in het hanteren van de zware houthakkersbijl waarmee ze de bomen, de één na de ander neerhaalden en bovendien hoe kunstig afgepunkt het onderende van de stam op de stomp achterbleef. Dat afpunten was denkelijk nodig om het regenwater geen kans te geven tot vergaren om zo rotting te voorkomen. De bomen lieten ze zoveel mogelijk op de juiste plaats neervallen, op twee rijen met de kruinen in het midden tegen elkaar en met de stammen, dus het zware hout, aan de buitenkant. Zo werd een zgn. houtpark gevormd, waarvan men ongeveer een boerenwagen kon volladen. Een groot bos, dat in zijn geheel gehakt werd tot het houden van een publieke houtveiling, werd zoveel mogelijk op parken van gelijke grootte op dezelfde wijze neergelegd. Steeds met de dikke onderenden van de stammen naar buiten opdat de eventuele gegadigden zich zouden laten verlokken tot hoog bieden.

Van de takken moesten takkenbossen gemaakt worden en er waren altijd wel mannen aanwezig die zich hiervoor beschikbaar stelden. Voor takkenbossen waren vaste maten in omloop voor dikte en lengte. Bovendien behoorde in elke takkenbos een vast aantal knuppels aanwezig te zijn, naar ik meen vijf of zeven stuks. De rest werd aangevuld met takken en twijgen en als de hoeveelheid voldoende werd geacht, bond men het geheel bij elkaar met een taaie wilgeteen.

Wat de maten waren kan ik niet zeggen, maar ik heb een vermoeden, dat de oude Nederlandse el er wel

aan te pas kwam. Meten werd echter nooit gedaan; de takkenbossenmakers waren zo goed in dit werk thuis, dat alles altijd zonder haperen verliep. Takkenbossen maken in de winter was geen aanlokkelijk werk, maar het kwam in een tijd met weinig verdiensten.

Het werd dus meer uit nood aangegrepen.

Het betekende de hele dag op de knieën liggen voor het hakblok met een stapel takkenbossen achter zich voor beschutting tegen de koude wind. En dan de beloning: één cent voor elke takkenbos en van die cent gingen nog de kosten van de wilgeteen af!

Eigenaars van kleine bossen, die in verder gelegen gemeenten woonden, belastten gewoonlijk iemand uit Schoorl of Aagtdorp met de zorg over hun bossen die bestond uit jaarlijks een strookje hakken en de takken tot bossen maken. Ook moesten dan sloten en beken voor de schouw gereed worden gemaakt en moest alles worden gedaan wat tot het onderhoud van het bos nodig was. Voor deze mensen was dat werk een welkome bijverdienste. Een merkwaardigheid in de Aagtdorper bossen was 't veelvuldig voorkomen van de wilde aardbei of bosaardbei, die in de tijd van rijping werd geplukt als een lekkernij, ofschoon ze erg klein waren. Het was interessant om in een pasgeruimd bos een poosje tussen de soms wonderlijk gevormde stompen te dwalen waarvan de essestompen soms heel groot van omvang waren en een heel vreemde vorm konden hebben. Toch wekte 't ook een vreemde gewaarwording op te bedenken, dat wat korte tijd geleden nog een aaneengesloten bos was, zich nu voordeed als een kaal stompenveld. Als tenslotte van de grote en kleine stukken afgehakt bos het hout en de takken door diverse kopers en eigenaars waren weggehaald, dan werden de open plekken tussen de stompen omgespit door houthakkers of andere gegadigden waar van de toeloop soms groot kon zijn. De gespitte bosgrond tussen de stompen werd meestal beteeld met aardappelen, die in de humusrijke grond goed gedijden en waarschijnlijk door de beschutte ligging en de versheid van de grond verschoond bleven van de gevreesde aardappelziekte. De Aagtdorper grond leverde buitengewoon lekkere aardappelen op en de bekendheid daarvan was een goede aansporing tot het betelen van de bosgrond tussen de stompen, wat trouwens maar voor één zomer mogelijk was.

Hoe de Munniksnol aan z'n naam kwam

Het lage duinterrein, dat gelegen is tussen de Eerste Schoorlse Zeeweg, die voorheen ook nog Munniksweg genoemd is en het bosje waar de oorsprong van Kolfjesbeek in verscholen ligt, ondergaat op heden een grote verandering. Het is echter niet de eerste keer dat deze duinstrook een geheel ander aanzien verkreeg door hardhandig ingrijpen van de mens.

In het laatst van de vorige eeuw is hier een zandafgraving geweest, die zeer zeker groots van opzet was. Het zand moest toen dienst doen om de fortificaties van de stelling Amsterdam onneembaar te maken. Het werd vervoerd in wagens over een spoorbaan, die speciaal voor dit doel aangelegd was dwars door alle landerijen heen naar even ten zuiden van Schoorldam tot aan het Noordhollands Kanaal. Daar werd het vanaf een steiger in schuiten gestort, waarmee het dan weer verder naar de plaats van bestemming gebracht werd. De wagens werden voortbewogen door enkele stoomlocomotieven. Het is wel begrijpelijk, dat zulk een ongewone gebeurtenis als deze een diepe indruk gemaakt zal hebben op de toenmalige inwoners van het stille, afgelegen Schoorl.

Er is door de mensen nog heel lang over het 'zandspoor' gesproken. De plaats van de eerste afgraving heeft zich in later tijd al weer zo hersteld, dat het de schijn wekt een oorspronkelijk duinlandschap te zijn. Het is hier in Schoorl heel lang de 'verzanding' genoemd, maar nu hoor ik die naam niet meer.

Hoe het stukje duinlandschap er vóór die eerste afgraving uitzag is vrij duister, maar volgens betrouwbare mededelingen was de buitenkant evenals elders een helling met eiken hakhout. In deze nog onaangetaste duinrand was toen een hoog duin, hoger dan de andere en aan deze duintop is een geschiedenis verbonden. Het is weliswaar een geschiedenis van heel geringe betekenis die geen sporen naliet, waarvan alleen maar een heel vaag gerucht is overgebleven. Dat duin dan was de Munniksnol. Niemand zal meer de plaats kunnen aanwijzen waar

eens de Munniksnol zich verhief. Toen deze nol nog naamloos was is zij op een zekere morgen voor de eerste maal beklommen door iemand, die Munnik heette en die voor die gelegenheid gekleed was in statig zwart en met de traditionele hoge hoed op het hoofd om op de kop van de nol een redevoering te houden. De overlevering zegt dat Munnik preekte; dat zal ook wel zo geweest zijn. Dit herhaalde zich dagelijks en 't heeft waarschijnlijk zo lang geduurd tot Munnik gestorven is. Met zekerheid is hiervan niets bekend.

Door de dagelijkse inbezitneming van de duintop door de geestelijk gestoorde Munnik om er zijn preek te houden heeft men de nol ten slotte de naam 'Munniksnol' gegeven. Iedere morgen dus beklom Munnik gekleed in deftig zwart en met de hoge hoed als hoofdtooi het duin, dat later zijn naam zou dragen om op de top de zichzelf opgelegde preekdienst te vervullen. Hij zal heel zeker het woord wel gericht hebben tot een denkbeeldige schare, maar toch hebben enkelen wel eens naar hem geluisterd want er is nog iets van overgebleven en wel een eigenaardig, onnozel rijmpje dat is overgedragen van de één op de ander en zo tot op heden nog aan enigen bekend is.

Zijn woorden zijn verloren gegaan in de ruimte, verstoven door de wind en alleen dat ene rijmpje dat gehoord werd en op sommigen indruk maakte, is gebleven. Waarschijnlijk wel omdat het een waarschuwing en een les inhield voor de mens van alle tijden en daarom in het geheugen is blijven hangen en waard bevonden om overgeleverd te worden. Dit is het rijmpje:

*Toen ik nog had te geven
Had ik veel nachten en neven
Nu ik niet meer heb te geven
Weg zijn alle nachten en neven.*

Dit rijmpje is ongetwijfeld het sluitstuk van zijn dagelijkse preek geweest.

de 'verzanding' nu 'Schoorlse duinen' van Staatsbosbeheer met de familie Brandt (Pierre, Catharina Brand-Mathias, Pieter en Catharina) in 1917, later kwam hier het barakkenkamp en nu is er het bezoekerscentrum van Staatsbosbeheer

op dit detail van een wandelkaart van de VVV, wordt het eerste stuk van de latere Schoorlse-zeeweg nog 'Munnikkenweg' genoemd (1930)

'De Wildernis' van Schoorl

De begroeiing op de oosthellingen langs de binnenrand van 't Schoorlse duin met eiken en beuken is in zijn geheel een uitzonderlijk merkwaardig bos.

Het is wel wat langgerekt en ook ontbreken enkele stukken, maar toch blijft het iets van bijzondere waarde. Mooi is het in elk jaargetijde, in de winter zowel als in de zomer, maar in de lente en de herfst beleeft het bos zijn hoogtijdagen, dan kan het somtijds onvergetelijk mooi zijn. Als in het vroege voorjaar het zachte groen van het jonge beukenloof zich aftekent tegen de donkere achtergrond van de omgeving, dan is deze verschijning in staat om een echt feestelijk indruk op te wekken vanwege de bekoring die ervan uitgaat. Omdat het bos is opgegroeid tegen een nogal steile helling komt het van enige afstand gezien op zijn mooist uit.

De herfst doet weer heel anders, die maakt er helemaal een wonder van waar het hele bos aan mee doet. Het is alweer de steile helling, die het geheel zo fantastisch doet uitkomen van enige afstand gezien. Op tijden, als de omstandigheden voor de belichting gunstig zijn, kunnen de herfstkleuren het geheel herscheppen in een

echt sprookjesbos. Dan komen er hele tijden, dat het bos als het ware in vuur en vlam staat. Van onder tot boven; dan doet het zich voor als in zijn gehele uitgestrektheid betoverd te zijn. Doordat de helling zo heerlijk beschut ligt voor de stormen, die soms van de zeekant komen opdagen, kan het zich heel lang in al zijn grootsheid handhaven.

In de aanleg van het bos met eiken en beuken is van enige regelmaat niets te bespeuren; integendeel er zijn stukken met veel en met weinig beuken en ook zijn er zelfs plaatsen waar alleen eiken voorkomen. In het verleden werden de dingen aanvaard zoals ze zich voordeden, maar in deze tijd, nu de geschiedenis van allerlei zaken zoveel belangstelling weet op te wekken, zijn wij niet gauw tevreden. Wij beginnen dan veel vragen te stellen. Tenopzichte van het genoemde bos rijzen vragen op, die in de meeste gevallen onbeantwoord moeten blijven. Ik zou bijvoorbeeld graag willen weten of het bos ineens of bij gedeelten is aangelegd en ook of sommige stukken door verstuing ten onder zijn gegaan en later weer opnieuw zijn beplant. Zouden het de stukken kunnen zijn waar alleen eiken groeien? Om

Duinweg nabij de Bickerslaan

welke reden zou achter het dorp Schoorl alleen de bovenste helft van de rand bebost zijn? De beplanting van de onderste helft is uit later tijd. Maar het belangrijkste zou een antwoord zijn op de vraag wanneer ongeveer met de aanleg is begonnen. Op al deze vragen zal wel geen bevredigend antwoord te geven zijn. Het is nu een bos geworden van opgaande bomen, maar in vroeger tijden moet het een echt hakhoutbos geweest zijn.

Het is ruim tachtig jaar geleden voor de laatste keer gehakt, maar reeds toen was het al voelbaar, dat de tijd van takkenbossen en aanverwant brandhout ten einde liep. Het is waarschijnlijk om die reden later gedund tot een bos van opgaand hout. Vroeger werd 't in zijn gehele lengte door iedereen 'de Wildernis' genoemd. Ik vermoed dat dit hier de officiële naam zal zijn geweest, misschien wel overgeleverd uit ouder tijden. Als hakhoutbos was de begroeiing zo dicht en zo wild, dat het een hele toer was om er door te komen van boven naar beneden of omgekeerd. De naam 'Wildernis' was daarom in dit geval helemaal niet misplaatst. (Nu nog spreekt men van 'de Eerste Wildernis').

Ongeveer 1860 werden door de regering plannen overwogen om het gehele duingebied te beplanten met naalddhout. Voorzichtigheidshalve zouden eerst op enige plaatsen proeven worden genomen, die uitgevoerd zouden worden onder de beproefde leiding van de geoloog en landbouwdeskundige dr. Staring. Door vele Hoogmogende Heren werden bezwaren te berde gebracht tegen de plannen. Voornamelijk tegen die overbeplanting met naalddhout.

Er waren er, die meer voelden voor een beplanting met loofhout. Een van de heren bracht iets in het midden, dat op onze Wildernis sloeg. Hij bracht het feit onder de aandacht van de regering, dat de houtkap aan de duin kant te Schoorl de staat een jaarlijks voordeel opleverde van een paar honderd gulden en soms nog iets meer. Uit deze gegevens zouden wij kunnen opmaken, dat er elk jaar enige parken gehakt werden en waarschijnlijk wel geveild. (Afgeleid uit: „Geschiedenis van de duinbebossing”, door dr. van Stein).

In de tijd van de Bataafse Republiek wordt de heer Kops, woonachtig in de omstreken van Haarlem door het bestuur van deze republiek belast met het onderzoek

de Duinweg nabij de Bickerslaan

naar ontginbare, goede cultuurgrond in de duinen. In deze hoedanigheid moest de heer Kops ook de Schoorlse duinen verkennen en hij heeft dat ook gedaan. Het is wel aannemelijk dat hij de zandweg langs de duinen gevolgd heeft, want in zijn rapport wordt vol lof gewag gemaakt van de duinrand, die, zegt hij, van onder tot boven prachtig begroeid is met bomen, heel Schoorl langs tot Groet aan toe.

De grens van de gemeente Groet liep over 't wegje vlak ten noorden van de boerderij 'Het Witte Paard'. Getrouw aan zijn opdracht is hij ook in de duinen geweest, maar van de toestand daar is hij geschrokken. "Net een woestijn", zegt hij.

Toen Superintendant Kops de Schoorlse duinen inspecteerde was waarschijnlijk de gehele duinrand nog intact. Het zou toen nog bijna honderd jaar duren voor het grote stuk langs de Oorsprongweg eruit genomen werd door de zandafgraving in het laatst van de vorige eeuw. Daar is nu als het ware een grote wond geslagen in de vroeger aaneengesloten begroeide binnenduinrand.

Jan Bas z'n tuintje

Vandaag was het redelijk goed weer en daarom heb ik er gebruik van gemaakt om vergezeld van ons hondje een wandeling te maken in het duin. We zijn achterom gegaan langs de plaats, die sinds onheuglijke tijden het 'Joden kerkhof' heet en hebben verder de weg door het duin genomen naar de Eerste Schoorlse Zeeweg en vandaar weer een weg ingeslagen die langs Jan Bas z'n tuintje gaat (de Basweg). Omstreeks 1900 was Jan Bas voor ons al een bijna legendarische figuur geworden. Het tuintje zoals het toen was, bestond uit een rijtje eikenboompjes en een rijtje dennen en nog een paar voor ons vreemde wilgen die tegen de duinrand stonden. Dat was de hele tuin.

Door de dennenaanplant uit later tijd is het tuintje van Jan Bas als het ware geheel opgeslokt. Wij, die het ons nog kunnen herinneren hoe het er omstreeks 1900

uitzag - de twee rijen boompjes tussen de heipollen - weten het nog terug te vinden en te localiseren. Ik heb mij heel erg verwonderd over deze twee rijtjes bomen, over de eiken (Amerikaanse) en over de laaggroeiende dennen (montana's), die heel zeker tegen de honderd jaar oud moeten zijn. De twee soorten bomen of eigenlijk de drie soorten zijn, vermoed ik, bedoeld geweest als proefneming. De montana's, de Amerikaanse eiken en de Kaspische zandwilg zijn vast wel de eerste van hun soort geweest, die hier in het duin aangeplant werden.

Jan Bas is de uitvoerder van 'Staring's bebossingsplannen' geweest en hij was iemand waar de arme bevolking van Aagtdorp zeer veel respect voor voelde. Ik heb van vele oude mensen de aanduiding gehoord 'god van Aagtdorp'. Uit respect voor zijn persoon is waarschijnlijk de naam 'Jan Bas z'n tuintje' ontstaan.

Wij zijn de Helmweg langs gegaan naar het Groenveld en daar heb ik de eiken van Jan Bas z'n tuintje vergeleken met de grote eiken van het Groenveld en tot welke gevolgtrekking ik ben gekomen, durf ik niet te zeggen. Het ligt alles zo in het duister dat het slechts raden blijft, maar het effect is overstelpend.

1) Klimweg, 2) 'Belvédère'/'Radartoren'/'Uitkijkpunt', 3) Basweg, 4) 'Bas z'n tuintje', 5) Groenveld, detail kaart V.V.V. Schoorl

Op welke wijze zou het verschil in ouderdom te benaderen zijn? Ik weet het niet. Wat is het berkenbosje van Groenveld een zeldzaam mooi plekje. Telkens als ik er kom, raak ik er van onder de indruk. Toen het oude dennenbos in de Staringse tijd door Jan Bas is aangeplant was, zoals ik uit de ligging meen te kunnen opmaken, het berkenbosje er allang. Ik vermoed ook dat het wel eens afgehakt is, misschien wel meer dan eens. Ik houd het voor mogelijk, dat het bosje het laatste restant is van een grote vlakte, die later weer ondergestoven is.

De berkenbosjes in het duin zullen wel oorspronkelijk bos zijn. Beter gezegd: ze zijn van zelf ontstaan zonder menselijk ingrijpen. Of ze door de heersers van het duingebied om hun waarde als brandhout nog onderhouden werden of uitgebreid, durf ik niet te beweren al is die mogelijkheid niet uitgesloten door de begeerte naar brandhout in vroeger tijden.

Verderop in het Groenveld waren twee mannen in de weer met het doorzagen van een grote zeeden. Wij hebben het even afgewacht, want ik wou de boom zien neervallen.

Ons hondje dat nog nooit zoiets meegemaakt had en dus de gevolgen van het doorzagen niet kon voorzien, schrok vreselijk toen de boom met een hevig gekraak neerstreek. Hij sprong wel drie meter achteruit. Tot Rotjesnol duurde het wel eer de schrik er een beetje uit was en dat hele stuk van Groenveld af was zijn lust om alles te besnuffelen verdwenen en bovendien moest hij aldoor nog omkijken of het gevaar niet naderbij kwam.

Bij Rotjesnol ben ik begonnen de Tweede Wildernis te bekijken. Het patroon hiervan is enigszins gelijk aan dat van de Eerste Wildernis, nl. eikestruiken en enkele beuken er hier en daar tussendoor. De Tweede Wildernis is volgens de overlevering - men heeft het mij dikwijls verteld - gegroeid van door Jan Bas geplante eikels. Dat moet dan ook zowat honderd jaar geleden zijn. Ongeveer een ruime tachtig jaar geleden is deze Wildernis gehakt; bomen waren het toen nog lang niet, het was veel meer een arm struikgewas. De vergelijking van de Tweede Wildernis met de Eerste is al even frappant als die van de eiken van Jan Bas z'n tuintje met die van Groenveld. Als de Tweede Wildernis zo omstreeks honderd jaar oud is, dan laat het zich aanzien dat de

Eerste wel driemaal zo oud zou kunnen zijn en zo de eerste duinbebossing in Schoorl zal zijn geweest. De Eerste Wildernis is *tachtig* jaar geleden ook gehakt; maar dat was niet de eerste keer in zijn bestaan. Deze Wildernis had voorheen meer het aanzien van een ondoordringbaar hakhoutbos, dus niet zoals nu, met alleen meer op zichzelf staande bomen. In het in 1798 te Leiden verschenen boek "Tegenwoordige staat der duinen van het voormalig gewest Holland, zijnde het eerste deel van het algemeen rapport der Commissie van Superintendentie over het onderzoek der duinen" wordt gezegd dat de hellmg van de buitenste duinrichel van Schoorl tot Groet aan toe geheel met bomen begroeid is. Ze - de bomen - waren ruim honderdtachtig jaar geleden al zover heen dat ze het vermelden in genoemde officiële beschrijving waard waren. De bocht in de weg bij de kwekerij van voorheen Bodegraven ('Sursum Corda'/'Fatura Garden') staat op de oude kaart precies zo aangegeven als ze in de tegenwoordige staat nog is, een bewijs dat het buitenduin sindsdien niet meer vooruit geschoven is.

Over deze laatste twee stellingen valt nog wel één en ander te zeggen. Omdat van de plaatselijke geschiedenis zo bijzonder weinig bekend is en omdat wat wij nog weten zo uiterst vaag is, zullen de vermoedens blijven. Toch is het altijd een interessant onderwerp om over na te denken en om een poging te doen nog een ietsje verder door het duister van het verleden heen te dringen, op zoek naar wat verloren is gegaan.

Een voorjaarswandeling

Het weinig aanlokkelijke weer was er oorzaak van dat we lange tijd geen tochten in het duin konden maken. Maar nu mocht het niet langer uitgesteld worden, want de berkebomen waren nog in hun mooiste voorjaarskleed. Het weer was op deze dag iets gunstiger en het weerbericht beloofde zelfs nog opklaringen en inderdaad de zon brak later op de dag door het wolkendek.

Het eerste moois waar wij voor stilstonden, waren de oude berken in de diepe kuil waar de Schoorlse Zeeweg vlak langs gaat. Het was werkelijk een bijzonder aantrekkelijk tafereel zoals zij daar stonden afgetekend tegen de helling van de kuil, de naar beneden hangende dunne takjes beladen met de tere, lichtgroene voorjaarsbladeren.

Iedere keer als ik hier langs ga - welk jaargetij het ook mag zijn - kijk ik naar ze en begroet ik ze als heel goede, oude bekenden. Ik wens ze dan een lang leven toe in vrijheid en ongestoord door menselijke boomplanterij in hun nabijheid.

helmplanten, Jan Beeldman bij de paard en wagen

Ongeveer tachtig jaar geleden werkte ik als jongen in het duin (Staatsbosbeheer) en was ingedeeld bij een helmplantersploegje in de omgeving van en zeer waarschijnlijk ook wel in deze kuil. Het landschap was hier toen heel anders, lang niet zo gecultiveerd als nu. Er waren geen wegen, geen dennen; eigenlijk was er helemaal geen spoor van enige menselijke bezigheid.

schaft van de helmplanters

Er waren wel heel wat stuifgaten, groot en klein en het was de bedoeling dat wij die zouden beplanten met helm. Ik weet nog heel goed dat Hein de Jager er fungeerde als ploegbaas. Hij was een heel goed mannetje en wij konden dan ook best met hem opschieten. De toestanden waren toen heel anders dan in deze tijd en alles werd veel eenvoudiger opgelost. Zo werden toen de schaft tijden gewoonlijk in de openlucht gehouden, wel zoveel mogelijk beschutting zoekende aan de luwe kant van een duinrichel. Het ging werkelijk naar ieders zin op deze manier en niemand zou ooit de gedachte in zijn hoofd hebben gekregen om te protesteren tegen deze gang van zaken.

Het helmplantersploegje, dat hier zowat tachtig jaar geleden in de weer was om aan de verstuiving paal en perk te stellen, had het plekje bij de berkebomen gekozen als schaftplaats.

Ik kan mij met geen mogelijkheid meer voorstellen, hoe de berken er toen uitzagen, maar ze stonden er toen zeker al en zelfs waren ze al groot genoeg om beschutting te geven aan een ploegje helmplanters. Ik meen me te herinneren dat er toen meer hei groeide dan tegenwoordig. Heipollen waren geliefde plaatsen om in te zitten.

Verder opgaande langs de Julianalaan zagen we enkele

jonge konijntjes wegvlugten, ook zagen we een paar kleine torteltjes. Bij de Tweede Schoorlse Zeeweg, waar vanouds het strandpadje was, opperde ik het plan om nog even te gaan kijken bij de waterkuil aan de westzijde van de Kraaievaartsblink. Toen zag ik plotseling een stukje verderop Dirk Duin staan, zowat halvers gekleed als jachttopziener, met een dubbelloops jachtgeweer op de schouder en - hoe vreemd toch - met in zijn hand een geel plastic emmertje. Natuurlijk had hij mij al veel eerder gezien en had hij mij daarom hier opgewacht. We zijn toen gaan zitten met onze rug naar de zon (heerlijk warm) en hebben over die en dat wat heen en weer gepraat. Hij vertelde mij onder meer dat hij nu al drieënzestig jaar zonder onderbreking met de duinen en Staatsbosbeheer verbonden was geweest. Om nog even op het plastic emmertje terug te komen: Duin vertelde me dat hij dit gebruikte om de vogeldrinkbakken, die hier en daar in de bossen geplaatst zijn, weer met water uit de verspreide kuilen bij te vullen. Even later zijn we samen nog naar de waterkuil gegaan en daarna is ieder weer zijns weegs gegaan. Dirk met het geweer over de schouder en het emmertje in de hand naar zijn drinkbakken en wij dwars door de dennen naar het Reigersbos.

*Dirk Duin
(‘Dirk Snor’)*

*schaft
Kobus Timmer, Jan Jonker (voor-
werker), Jan Beeldman, Baas Rus,
Hein(tje) Zomerdijk, Hein de Jager,
Dirk Duin, Reepmaker, Jan Bakker
(later vrachtrijder)*

''Het oude Schoorl'': 'Lekker leeswerk''

Verhalen van Jan Pool (92) gebundeld

SCHOORL - Alweer een boek over Schoorl. Schoorlse verhalen. Geschreven door een Schoorlaar. En dat is niemand minder dan de hoogbejaarde Jan Pool. Deze 92-jarige, die samen met zijn vrouw in een van de kleinste huizen van Schoorl, aan de Laanweg woont (hij is hier geboren) schreef zijn verhalen over ons Schoorlse in de afgelopen dertig jaar.

"Zonde, dat ze blijven liggen, dat ze voor het nageslacht verloren gaan", merkten zijn vrienden op. En dat is met name de heer Arie Schermer geweest, die de uitgeverij Pirlo's hierop opmerksaam maakte. Het is er dan ook eindelijk van gekomen.

Die herinneringen van een geboren Schoorlaar zijn vanaf het begin in zijn vriend A. Schermer. En dat die boekwinkler te koop voor de prijs van f. 28.50, onder de titel "Het oude Schoorl".

In gezelschap van vertegenwoordigers van "Pirlo's", Antoni Leijssen en Henk Jellens, overtuigde de schrijver een eerste exemplaar van zijn geleidstuk "Jan

Leijssen schreef de (terechte) trots van de Schoorlse uitgeverij omdat het hier een boekje betreft dat heel veel van ons rond de eeuwwisseling zo treffend weergeeft. "Bij het lezen ervan ben ik eigenlijk nog meer Schoorlaar geworden", legde hij uit.

Burgemeester Bernard Telckamp de Jan Pool met zijn boek. Het is wel bijzonder, dat op zo'n hoge leeftijd nog te mogen meemaken.

En over de inhoud zei Bernard in het kort: "De menscheit van Schoorl die erin naar voren komt. Is toch heel wat rooier dan waar wij nu mee bezig zijn". Schoorlse eerste burger betrok in zijn commenten tevens de uitgever, die zo wat hij, toch met het doen verschijnen van dit soort boekjes

Met huise van Pool, verdundert is de Boegje (aan de Laanweg, en waar hij voor zijn literair verhalen de inspiratie vond)

over Schoorl (oplage duizend) gederen aan wist heide te danken. Maar dit soort cultuur mag mede bepaald zijn voor de zaaielandheid van ons dorp.

Een inleidend woord in het boek. Werkje komt van de hand van Arie Schermer. Ook hij duikt nog even in de Schoorlse geschiedenis. Schermer herinnert er overigens aan, dat het Jan Pool is geweest, en nu nog de enige onder ons, die de voormalige domine, Jellens, nu goed heeft gevind. In veel van zijn verhalen komt deze bopondere man dan ook naar de oppervlakte.

Jan Pool, de man, die grote moeite heeft met de uitwasen van de heidendagse maatschappij. Zijn visie op het leven heeft steeds een filosofische inslag gehad, zo schrijft Schermer, die zijn invding besluit met: "Nu zijn gezichvermogen sechler wordt, wat het lezen erg bemoeijelij, werd hem gevraagd of dat een ennerlijke strijd geft. Geheel naar zijn aard was zijn antwoord: "Nee, het is een natuurlijk verloop. Zo gaat dat."

Een uitspraak die kenmerkend is voor de rust, die Jan Pool in bijna honderd pagina's aan het papier toevertrouwt. "Het oude Schoorl" is een boekje, dat je eigenlijk met de ogen gesloten zou moeten lezen. En dan met Jan Pool even de Schoorlse buut door.

Schitterende foto's wijzen u de weg. De eerste hardloper die van huis tot huis trok om een cent. Dat was even een ooschudding. Hij gaf zomaar Griet Boerman, de vrouw van Willem Schult een zoem. Schande. En dan de kermis op de oude Paardenmarkt. Een cent voor een rit in de draaimolen. Arme, maar tevreden mensen. De rust, die er van Schoorl uitging. Jan Pool beschrijft het zoals het was. Hij vertelt het, alsof hij het op dit moment allemaal nog eens meemaakt. Wij jongeren proberen dit ook, aan zijn hand. De oorden onder ons gemeten en evanen het in stilte.

De oude pastorie met de leening

boek", het onderkomen waar calechissale werd gegeven. De dominee, die boer werd het schoolhuis met meester Sathout, een schoolfoto uit 1900. Alot Jan Die, Arie Jongering, Jaap van Essen, Trijn Ridder, Nardus Nicolaas en vele anderen zo bij u in de huiskamer zitten, Jan Pool brengt ons even in De Roode Leeuw van rond de eeuwwisseling, de flustende Jager. Laat ons het uitstakende roggebrood van bakker van der Wal proeven.

Het eerste winkeltje van Zuukman (nu het pand van Pranger) Went, spek, een pond stroop "ut het vustje" en een stuk touw. Het was er allemaal. Op zijn papieren zakken stond: "J. Zuukman, winkel en klokmaker". Maar ook was it voorzanger in de kerk en aanspreker bij begratessen. Ook hier wies schitterend fotomateklas.

De woning, naast Westerkimme, nu bewoond door de familie Kaan, dorp, was vroeger van de Tuinen. Men verhuurde een gedeelte van het huis. De huurders waren echter "kladdig" en werden het huis uitgezet. Met emmers water werden zij weggejaagd. En veldwachter Barenman moest ingrijpen, maar hij deed het niet. Nogmaals, kostelijke verhalen en een steer die wij nu niet meer voor mogelijk houden. De eenvoud waarmee Jan Pool het allemaal beschrijft, doet weldadig aan. En ook dat is in onze tijd mooi meegenomen. De Peit, de geneesheer van Schoorl, Bergen en Koedijk.

En dan tenlotte, hoe kan het anders, duikt Jan Pool nog even "achter de rand" in het duingebied, waarin hij zoveel uren heeft doorgebracht. Vroeger als werkmans, later als stille geneder van al het natuurchoon, dat de boer wachtte ons nu nog te bieden heeft. Een fijn boek over gewone dingen, verteld door onze eigen "gewone" Jan Pool. Een boekje, dat in uw kast niet mag ontbreken.

Jouke Minkema

Onze Schoorlse "auteur" Jan Pool (92)

Alkmaarse Courant oktober 1981